

Ece Ayhan

Hoşça Kal

İlhan Berk'e Mektuplar

HOŞÇA KAL

İlhan Berk'e Mektuplar

Ece Ayhan (Datça/Muğla, 1931-İzmir, 12 Temmuz 2002). Şiirimizin en önemli "modern ustalarından biri" olarak adlandırılır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. İlk şiir 1954'te *Türk Dili*'nde yayımlandı. Bu dönemde, sonradan ilk kitabı *Kınar Hanımın Denizleri*'ne (1959) aldığı, kendine özgü çağrımlar ve göndermelerle örenli şiirleriyle hem Türk şiirinde hem de İkinci Yeni'nin içinde kendine farklı bir kanal açtı.

1965'te yayımladığı *Bakisız Bir Kedi Kara* ve 1968'de yayımlanan *Ortodokslıklar*'la neredeyse bütünüyle "özel bir dil" halini alan bu şiir, Ayhan'ın, 1973'te yayımladığı ve daha geniş bir okur kitlesince alınan *Devlet ve Tabiat*'yla birlikte bu kez de "sokağın diliyle" okurunu (ve izleyicilerini) oluşturdu. 1977'de yayımlanan ve kitapla aynı adı taşıyan ünlü şiirini ve ilk dört kitabını içeren *Yort Savul* ise Ece Ayhan şiirinin kendisinden sonra kuşaklar üzerindeki gücünün belki de topluca belgesi idi. 1981'de *Zambaklı Padişah*, 1982'de de "taarihin düzünden okunduğu" *Çok Eski Adıyladır*'yı yayımlayan Ece Ayhan'ın şiiri üzerinde Enis Batur, *Tahta Troya*'da (1981) bir kitap boyutunda konaklamış; Ender Erenel *Ece Ayhan Sözlüğü*'nü, Kemal Yalgin - Orhan Alkaya ikilisi ise *Çok Eski Adıyladır Sözlüğü*'nı yayımlamışlardı. Ayhan'ın '82 sonrası şiirlerinin bir bölümünü, kimi yazı ve konuşmalarıyla birlikte içeren *Çanakkaleli Melâhat...* 1991'de "düzşirler" alt başlığıyla yayımlanmıştır.

İlhan Berk (1918, Manisa - 2008, Bodrum) Necatigil'in deyişiyle "şíirimizin uç beyi", Memet Fuat'a göre ise "dokunduğu şiir". İlk şiirleri *Manisa Halkevi* dergisi, *Uyanış*, *Varlık*, *Çığır* gibi dergilerde çıktı. 1944 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Fransızca Bölümü'nu bitirdi. Destansı yönünün ağır bastığı, adeta bir Türk Walt Whitman'ı olarak adlandırıldığı dönemde *İstanbul* (1947), *Günaydin Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953) ve *Köroğlu*'nu (1955) yayımladı.

1953 yılına kadar çıkardığı kitaplarla gerçekçi bir şair görüntüsü veriyordu. 1953'te *Yenilik* dergisinde yayımladığı "Saint-Antoine'm Güvercinleri", ileride İkinci Yeni adını alacak şiir akımının habercisi oldu. Bu özellik daha sonraları gelişerek sürdürdü ve İlhan Berk'in özgün tutumunu durumuna geldi. Giderek İkinci Yeni şiirinin öncüsü ve en güçlü savunucusu olarak anılmaya başladı. Şiirlerinde cinsellik ve tarih ana temalar olarak belirdi. Çeşitli nesneleri, kent, sokak gibi ıhlamları ayrıntılı bir "kimlik kartı" somutluğu taşıyan bir biçimde şiirleştirdi. Düzyazı şiirlerden aforizmalara harfleri, nesneleri ve semtleri sevmeye dek genişleyen çok kollu bir şiir irmağıdır İlhan Berk.

Başlıca Yapıtları

Şiir: Bütün yapıtları üç ciltle toplanmıştır *Eşik* (1947-1975); *İstanbul* (1947), *Günaydin Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953), *Köroğlu* (1955), *Galile Denizi* (1958), *Çivi Yazısı* (1960), *Otağ* (1961), *Misirkalyonigâne* (1962), *Âşıkane* (1968); *Şenlikname* (1972), *Taşbaskısı* (1975); *Aşk Tahtı* (1976-1982); *Atlas* (1976), *Kıl* (1978) ve *Deniz Eskisi/Şiirin Gizli Tarihi* (1982); *Akşama Doğru* (1984-1996); *Delta ve Çocuk* (1984), *Güzel Irmak* (1998), *Dün Dağlarda Dolaştım Evde Yokum* (1993), *Avluya Düzen Gölge* (1996). Ayrıca Kuşların Doğum Gününde Olacağım (2005), *Ev* (1997), *Çok Yaşasın Sayılar* (1998), *Şeyler Kitabı* (2002) adlı kitapları vardır. **Deneme / Günlük / Otobiyografi:** *Uzun Bir Adam* (1982, genişletilmiş baskı 2005), *Şıfali Otlar Kitabı* (1982, 2004), *El Yazızılarla Vuruyor Güneş* (1983, genişletilmiş baskı 1992), *Şairin Toprağı* (1992), *İnferno* (1994, genişletilmiş baskı 2004), *Kanalat At* (1994), *Logos* (1996), *Poetika* (1997), *Kült Kitap* (1998); **Çeviri / Antoloji:** *Başlangıçdan Bugüne Beyit Misra Antolojisi* (1960, 2. baskı 2004), *Fransız Şiiri Antolojisi* (2001), *Seçme Kantolar - Ezra Pound*: (1969), *Seçme Şiirler - Arthur Rimbaud* (1962), *Asılı Eros* (1996), *Güldeste - Başlangıçtan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi* (2004); **Yabancı dillere çevriliş yapıtları:** *İstanbul / İstanbul*, Madrid, 1988; *Histoire Secrète de la Poésie / Şiirin Gizli Tarihi*, Paris: Arfuyen 1991; *Poemas / Şiirler*, Madrid, 1992; *Rio Hermoso / Güzel Irmak*, Madrid, 1995; *Selected Poems / Seçme Şiirler*, Londra, 2006, *Mar de Galilea / Galile Denizi*, 2006, Madrid; *Selected Poems / Seçme Şiirler*, United Kingdom, 2007; *Um die Gasse biegt deine Stimme / Sokağı Dönüiyor Sesin*, Elif Verlag, 2016.

*Ece Ayhan'ın
YKY'deki kitapları:*

Başbozuk Günceler (1993)
Şiirin Bir Altın Çağı (1993)
Bütün Yort Savul'lar! (1994)
Aynalı Denemeler (1995)
Dipyazilar (1996)
Morötesi Requiem (1997)
Sivil Denemeler Kara (1998)
Hay Hak! Söyleşiler (2002)
Bir Şiirin Bakır Çağı (2002)
Hoşça Kal - İlhan Berk'e Mektuplar (2004)
Kinar Hanımın Denizleri (2018)
Ortodoksluklar - Özel (2018)
İyi Bir Güneş (2018)

Doğan Kardeş

Şiirimiz Mor Külhanıdır Abiler - Seçme Şiirler (2008)

Ece Ayhan hakkında:

“Adım Ece Ayhan Çağlar...”
(hazırlayan: Tunç Tayanç, 2014)

ECE AYHAN

Hoşça Kal
İlhan Berk'e Mektuplar

Yapı Kredi Yayıncılı - 2089
Edebiyat - 630

Hoşça Kal - İlhan Berk'e Mektuplar / Ece Ayhan

Kitap editörü: İncilay Yılmazyurt

Kapak tasarımları: Nahide Dikel

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 42716

1. baskısı: İstanbul, Eylül 2004
3. baskısı: İstanbul, Şubat 2019
ISBN 978-975-08-0843-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayınçının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Önsöz Yerine

Adalar, gemilerin binde bir uğradığı, insan ayağının binde bir bastığı adalar benzer Ece Ayhan. Bir de Ortaçağ kalelerine, şatolarına, o surlar, hendekler, kuleler, mazgallar, asma köprülerle çevrili, nerden ve nasıl gidileceği belli olmayan, bu yüzden de yanına pek yaklaşılmayan ancak karşından görülen, bakılan Ortaçağ kalelerine, şatolarına. Gerisinde yol iz bırakmamıştır çünkü, görünmek yetmiş gibidir. Hem niçin bırakınsın? Kendisi de öyle gelmemiş midir buraya? Kimsenin elini tutmadan, kimseye yaslanmadan, yalnız kendi külünü yaka yaka. Kapısını onun için kolay kolay açmaz. Aslında kapıları ardına kadar açık biridir o: Beşiktaşlı kuşçular, kantoci Peruz'lar, orta ikiden ayrılan çocuklar, mor külhaniler, pantolonları kostak delikanlılar, devlet derslerinde öldürülmüş öğrenciler, kendi kendisinin terzisi kamburlar, zulmun çocuk yurtları, fakir kuşlar, yeniyetmeler en yakın arkadaşları değil midir?

Adasından hiç inmez mi? İner elbet. Üsküdar'sız yapamaz. Daha haramilerin ayak basmadığı Üsküdar'sız. Hem değil midir ki, ordan bir adımda Sirkeci'de, yeni cumhuriyetinde olabiliyor, inecektir elbet. Hem madem halk irmak boylarında toplanmaya başlamış ve deltalarda çoluk çocuk yatıyor, onlarla merhabalaşmak, hal hatırl sormak isteyecektir. Ama *Devlet ve Tabiat'a* uğramadan dönecektir yine yerine. Şiirin gizli tarihi onu bekliyor, çünkü: Lümpenlerin ellerinden düşürmediği, tersinden yazılan bir şiirin. Hep bir ağızdan söylenen şarkılar yetmiştir. (Divan, Tanzimat, Servet-i Fünun.) Hem Cumhuri-

yet de lorcaya yazılmadan şairlikten kesilenler kolu değil midir? Düşmemek için el ele kol kola dolaşmazlar mı? Adasında bunun için bir başına değil midir? Yanına hiç kitap almadan, yalnız kendi türettiği ve yazdığı sözcüklerle yaşamaz mı? Arkasında İstanbul cezaevinden kalma dimi bir yelek, ayağında poturlar ve yanından hiç eksik etmediği beyaz annesi.

*Valde Atik'de Eski Şâir Çıkmazı'nda oturur
Saçları bir sözle örültür bir sözle çözülür.*

Bütün ada adamları gibi tek insanıdır adasının. Göğü, yeri, en iyi okuyan bir yer, gök bilimci. Thales'den sonra güneş tutulmalarının en doğru takvimini onun bulduğu söylenir. Bir sözcük adamı da değil midir? Ondan önce sözcüklerin kokuları, renkleri, biçimleri, aşk işleri bilinmiyordu. Yalnız sözcüklerin mi? Alfabe de onunla yerini almadı mı? U daha önce ortalarda görünmezdi, F de bugün en çok basılan harfimiz değil mi? Sonra, P, Z harflerini raflardan kim indirdi? Ya bin yıllık tümceleri yerinden kim etti?

Resimlerde bıyıkları uzundur, hep sorular soruyor gibidir (Yanıtlar geçerliklerini yitirdi! mi diyordur).

Uzun boylu mudur? Değildir. Bir Malta Yahudisi boyundadır ve saçlarını hiç uzatmamıştır. En uzun paltoları o giyer: En uzun arkadaşlıklar için mi? Daha Datça'da küçük bir çocukken en çok sorduğu bir soru:

– Kim benimle arkadaşlık edebilir? Kim?

En yalın yanıtları almıştır:

– İplerle dizili çiçekler ve çocuklar!

Tüzüklerle çarpışarak büyümüştür, onun için hem usta hem çıraktır, şiirin Eski Tarihinde.

Bugün adasında büyük altından en çok gülenimiz odur.

– Ey yelesi hiç düşmeyen, koca kurt, seni!

İlhan Berk, *Kül*, Ada Yayıncıları, 1978

7 Ocak 69*

Girer girmez benimsedim. Yadırganası ne var? Buradaki insan bir şeyler ister. Bir; durumun elverirse, Şubat ya da Martta, bir elde, iki elde, nasıl olursa işte, orta bir para gönderebilir misin? (Ayşe Deniz, Dolaybağı I Anadoluhisarı - İst.) İki; Adalet Bakanlığında tanındık varsa, Şile için dilekçe verdim, oraya gondersinler, "sürgün"e gitmek uzaklık.

Bir yila yargılıyım, âbisi, olursa 8 ay yatacağız topu. Yani Temmuz ortası dışardayım. Korkma özgürlük incinmiyor.

Sinema çalışıyorum.

Robinson Crusoe okudum.

Dörtyüz kardeşiz burada. Artıyoruz, azalıyoruz. Hepsinden sabah selam İlhan.

Edibe hanıma selam.

Hoş çakal, hoş tilki. Arkadaşlıklar.

* 1- Mektupların biçimine, yazımına ve içeriğine sadık kalınmıştır. (Y.N.)
2- Mektuplarda anılan bazı isimler, kişilik haklarının korunması amacıyla, saklı tutulmuş ve ilgili yerler [...] işaretıyla gösterilmiştir. (Y.N.)

26 Ocak 69

Merhaba İlhan,

Gecikerek yazdım. Hâlâ dışardaydım gibi.

Selam, sabahla başlamalı. Oluruna bırakıyorum gitmeyi kalmayı. Ama buradayım şimdilik.

Herşey gerçekleşir. Kitaplığımda sanki. Bir başkası insan kitaplığı diyebilir.

Ne yapayım sinema peşimi bırakmıyor.

Sonra müebbetlerle, ebediyenlerle aram iyi.

İstanbul'a inersen bir gün görüşelim.

Anneme, olabilirse, 500 T.L., bir elde, iki elde, Şubat ya da Mart, gönderebilirsen iyidir. Adresi yazmıştım ya, bir daha (Ayşe Deniz, Dolaybağı I, Anadoluhisarı - İst.).

Arada bir iki kitap dergi olursa ilginç.

Birşeyler vardı, eli kulağındaydı, yayınıyamadan girdik buraya. Şimdi başka şeyler var. Şiiri şairlere bırakalım. İmgelemim İskenderiye'de, Viktorya Koleji'nde Bir Oğlum'da yazsam inanır mısın?

Sana, Edibe Hanıma, oğluna selam. Hoş tilki.

6 Şubat 70

şu günler aklıma düşüyordun. baktım resimlerin geldi. kuş zarflı sözel bir selam göndermiştim. kız zarflı doğrusu.

istanbul'a gelmişsin. sonra gitmişsin. haberini geç aldım. ('son akşam yemeği' yemmiş, boyutları geniş bir çerçeveye içinde, uzun bir masa...) artık dünyaya da çıkabiliyorum. kapanmıştım bir ara. büyülülanga'ya bile gittim. ve horhor. üsküdar'ımıza buryur bir gün. bankaevleri 5/I sultantepe. Alan, iskele, cami, çeşme, merdivenleri çıkacaksın Kuzguncuk'a biraz doğru, denize, Dolmabahçe sarayına ve tam Beşiktaş iskelesine karşı, tepede.

Gecenin her saatinde kapıyı, pencereleri çalabilirsın. Üç yan pencere ve bahçe çunkü. Korkma! Selam. Edibe Hanıma da selam. sözlerinden operim.

(Kartpostal) 20 Eylül 75

İlhan Berk.

Leman Gölü kıyısında, Montreux'nün yakınında ve güneyinde, Lozan'dayken aklıma gelen bütün Türk zamanlarının hikâyecisi Sait'tir'i düşünerek, Villenenne diyedir bir kasabacıkta bütün bu coğrafya ve duygusal boyutlarını dokuyup, bir şaire yazıyor istecik bir kalem; eline geçip geçmeyeceğini bilmeden. Bir tedirginlik nasıl dağıtilır, günlerdir bu göl çevresi kentlerdeyim... Şiirler birikti, dökülmenden İstanbul'a getirebilir miyim ki. Hay Allah, pek sevmezler yazdıklarımı, unuttum gitti, başından bu yana aksilik bu ya ben de şiirde inatçıyorum.

Geceleri Lozan'dayım.

Cenevre'de kimi hatırladım dersin?

(Kartpostal) 13 Ekim 76

İlhan Berk kardeşim;

İstanbul'dan bilgi alamıyorum. Yine karışıklıklar var. İstanbul adresini bilmiyorum, Bodrum'a yazıyorum, ne zaman eline geçerse geçsin, bana Neşe'nin, Celil'in, D. Özlü'nün, T. Yazarlar Sendikası'nın, B. Yıldız'ın adreslerini bildiriver. Bu Kuşatmayı da, "gazel yolu" ile atlattık; gizlidir. Bir 5 Ekim'de ameliyat oldum. Benim kitap işini Can, Cevat Çapan, Önay Sözer çevirsinler, yalnızca onlar ki geçen kezki karışıklıklar olmasın; bu bana öyle geliyor ki son şansım. Çok zor durumdayım burada. Edibe Hanıma, İdris'e, Naci'ye, E. Ertem'e selâm. Aziz Nezin'in adresini de kendi İstanbul adresini de yaz bana.

Benim kitabı acele çıkarsınlar ve yalnızca ve yalnızca Can Yücel, Cevat Çapan, Önay Sözer ilgilensin.

7 Kasım 79 - Çarşamba

Kardeşim İlhan, merhaba!

Aklıma düştün düşüyorsun. Kısacık da olsa yazıyorum.
Sanırım daha Bodrum'dasındır.

Nedense, seni, hep; şirler yazarken, keten astarlı bir pafta
masanın üzerinde vardır, düşünürüm. Ee şiirin de aykırı vesa-
ire her neyse bir coğrafyası oluyor herhalde. İşte bunun nesnel
karşılığı da belki harita. Bir harita! Neyse.

Geçen gün kılgin bir şey tasarladım; bendeği günlükler
yedi defter; 74 yılı Ekimi'nden 78 Temmuzu'na dek uzanıyor.
Yani ki 'dışardayken' yazılmış tümü... Şirleri, meselleri, Şim-
di Vaktin Padişahı Kimdir'i, o uzunca düzyazıyı, şunu bunu
bir yana bırakıp oturdum yazı makinesiyle kâğıda aktarıyo-
rum defterleri. Bakalım ne kadar tutar tutacaktır. Önce bir
gazetedede tefrika, sonra da kitap olarak; bir kılginlık dediğim
iştecik budur. Bitirinceye, tüketinceye dek de başkaca bir şey
yapmak yok!

Sen, neyin üzerindesin bilemiyorum. İstanbul'u sormuyo-
rum, başka?

Naci, gelmiş İstanbul'a, görüştük. O pusulayı ilettirmişsin,
sağolasın!

Bir rastlantıyı ise sana ayrıntılarıyla yazamiyacağım. İki ay
öncesiydi; Axion Esti diye bir müzik, -iki plak-, Teodorakis'in,
şirler Odysseus'un (Elitis). Metinler de içindeydi, okumuştum...
Sonra biliyorsun bilirsın gazeteler radyolar televizyonlar. Eh ne
yapalım?

Bodrum'da Guy ile Meral Horne'ı bulabildin mi? Bizim
Meral! Hani, Tapduk Emre, karısını Yunus Emre için "Bizim

Yunus mu?” der. Tüylerim diken diken olmuştu bu “Bizim Yunus mu?” sorusunu ilk okuyunca. Ben kimseyle ortaklık koşmam ama, o ‘bizim Meral’dir. Göresin isterdim isterim istiyorum. Selam sana. Edibe Hanıma selamlar ayrıca. Hoşça kal İlhan.

Not: Cemil Eren, Mina Urgan, Leyla Vekilli; iki, daha doğrusu son ikisi kadın, biri erkek; hâlâ Bodrum’dalar mı?

7 Ocak 80

Kardeşim İlhan.

Doğrudan Çanakkale'ye gecebildim Ankara'dan. Seninle telefonla görüşükten sonra parayı aldım, sağol. İlgin arkadaşlığın için sağol.

Ankara'da herhangi bir iş olanağı bulunamadı bir buçuk ayda. Mülkiyeliler Birliği Lokaline geçmiştüm, günde iki simit yiyor ve su içiyordum bol bol. Çevremde olup bitenleri ibretle seyrediyordum seyrettim. Bir insan toplumu olmayınca bizim toplumumuz her bir şey olabiliyor. Bir insana ancak bu denli açık haksızlıklar yapılabılır. Gerçi 77 başlarından bu yana çok şey kulağıma küpe oldu olmuştur. Ama Ankara'da bir gerçeği daha da iyi gördüm. Cemil Eren, Cüneyt Ayral, Çetin Ziylan... Bana Ankara'da bir ufak iş bulabilmek için çok çalışılar; olmadı olamadı... Ankara'dayken İzzet Yasar'la yazıştım, Muzaffer Özkolçak ile... Eski arkadaşları gördüm, yeni yeni kimseler de tanıldım. Hep kuyruğumu dik tutuyordum. Ama sanırım ki sanıyorum ki, iş iş diye çırpinırken iş bulamamakta benim içinde bulunduğu durumları olduğu gibi anlatmanın da, başka etkenler yanında, rolü olmuştur; yersiz yurtsuzum, köyde ufacık çatısı akan camları kırık bir odası var annemin, soğuktan ve halsizlikten hep yatakta yatıyor, 38-39 kilo kadın, halsizlikten oturduğu yerden kalkamıyor, kıpkızıl açız, Ankara'ya iki yüz lirayla indim, artık satacak hiç bir şeyim de kalmadı, benim oğlan da Kurban Bayramı öncesi Ankara'da birdenbire yersiz yurtsuz ve parasız kalmış... vesaire gibi. Sanıyorum bu panik yaratmış olabilir. Kesinlikle bizim toplumumuza kırın filan değilim, ancak bir insan toplumuna kırılınabilir diyorum.

Bu karda soğukta oturuyoruz, ben yer yatağında, annem divandaki yatakta. Kötünün kötüsü varmış, kırkızıl açız, yapacak edecek bir şey de yok. Kesinlikle yerinmiyorum yerinmiyeceğim, moralim de bozuk doğallılıkla.

Ankara'da yıllar sonra Vüsət Bener'i, Ergin Günçe'yi... görəbildimdi.

Bu mektubu sənə yazarken düşündüm, olanaklar orada epeyce kısıtlıdır, ama yazmadan edemiyeceğim; Bodrum'da ya da Bodrum çevresindeki köylerde herhangi bir iş olanağı var mıdır benim için acaba? Bodrum'da bulunup bulunmadığını, şimdi, bilmiyorum. Böyle bir olanak bulunabilirse ve Bodrum'daysan bana köye lütfən yazıver. Bir de, benim çocuk için hukuksal boşluk sürüyor, mirasçı Baltaoğlu kardeşler böyle bir durumdan yararlanıyorlar. Neyse. Beni ancak bir iş tutmak kurtaracaktır kurtarırlı diyorum; başkaca bir seçenekim yok. Səniyorum epeyce yıprandım yıpranıyorum yıpranmışımdır.

Ve yine sanıyorum ki benim iş iş diye çırpinırken iş bulamamam da benim konumum galiba toplumsallığa dönüşmüştür. Ayrıca seziyorum ki, bir bölüm insanlar 77 başlarındakı adamlardan çekinirler biraz. Ben giderek daha da kötü duruma geldim ama kesinlikle pes etmiyeceğim etmem de. (Ankara'da ilginç olaylar oldu Ergin Günçe ile Çetin Ziyələn 'puştlar, isterlerse kolaylıkla Basın Yüksek Okulunda, Orta Doğu'da səna bir öğretim görevliliği verebilirler' demişlerdi. İste ben bu çemberi kırmak istiyorum kıracağım da.) 77 yılı yazında ben Cenevre'de bulunurken, İstanbul'da Çubuklu'da annem Mübecel İzmirli'ye telefon etmek için çıkmış, bana iadeli taahhütlü mektup yazanlara telefon etmiş ve 'haklı olanın yanında olacak yerde' demiş ve sert konuşmuş, sert konuşsunca Mübecel anne me 'aman böyle sert konuşmayın, bunlar insanı işsiz bırakabilirler, onların arasında çıkar birliği vardır' gibisinden bir lâf etmiş. Bütünüyle iş bulamamakta bunun rolü vardır demiyorum ama galiba ilke olarak doğru, doğruyum. Neyse.

Hoşça kal İlhan. Bitiriyorum. Mektubunu beklerim.

19 Ocak 80 - Cumartesi

Kardeşim İlhan, merhabalar diyelim!

Mektubunu almıştım; güzel. Cemil Eren'den de almıştım. Bunlar Bodrumlulardır Bodrumdandırlar. Ben galiba Şubat başlarında, bir haftalığına filan Bodrum'a da geleceğim (Gümüşlük'e geçemeden önce doğallıkla, herhalde Gümüşlük'te de bir hafta, sonra da Datça ve Marmaris! İzmir ise daha önce Bodrum'dan...). Haberin ola; oralarda bulunmuşun bakımından denk düşürse iyi olur derim.

Bir haftadır filan yazmaklara kesinlikle son verdim. Bunun kılın, pratik bir nedeni var; bizim oğlan (Ege adı) 1963 doğumlu ve Maçka Endüstri Meslek Lisesinin son sınıfına gidiyor, aşağı yukarı dört ay sonra okulu bitiyor, 13 Haziran'da ÜSS'larına girecek, Başvurma Formunu vesaireyi doldurduk (bu arada öncesinden bir yiğin adamlı konuşmak gerekti, konuştuk görüştük – telefonun başındaydım hep, Ankara'da Tevfik Çavdar, burada Yaşar Yeniceli, Rauf Mutluay, Sabahattin Batur, Muzaffer Özkolçak (Ortaköy'de komşumdur), Kemal Bekir'in karısı Özcan Özmanav, Hakkı ve Ayla Sevand, Eray Erdoğan... vs.

Sonunda yeniyetmeyi Kabataş'daki Göksen dershanesine de yazdırdık, sınavda puanları yükselebilsin diyedir doğallıkla, 12 Haziran akşamına dek sürecek kurslar... İştecik bu yüzden yazamadım hiç. Daha önce de (Muzaffer beyin Bozcaada'da bir evi var, Neşet Günal'ın da evi varmış orada, eh fidan dikecekler, İstanbul'dan Geyikli'ye - Bozcaada'nın karşısında Geyikli köyü ve İskelesi Odunluk, otomobilleriyle bizi (ben ve oğlumu) Eceabat'tan az önceki anamın köyü Yalova'ya bırakıldırı, sonra da bir geceyi Çanakkale'de Bakır diyedir bir

otelde geçirdik, Kilitbahir'i de bir iyi gezdik, havalar gerçekten iyiydi, Çanakkale Boğazı, deniz tümüyle limanlık (bu limanlık sözcüğü Sait Faik'in bir öyküsünde geçiyor, bundan yıllar önce Edip'e sözetsmiştim, Edip bu sözcüğü bir şiirinde kullanmıştır!).

Arada sırada Uğur adlı Bebekli bir kadınla Bebek Oteli'nde buluşuyoruz, konyağa alıstıracak beni. Ama Edip Avcı da (belki biliyorsundur Rumelihisarı'nda) şaraba ya da biraya alıstırıyor beni. Gördüklerim görebildiklerim (eve de geliyorlar, ben de onlara gidiyorum) Tomris Uyar, Turgut, Tonguç, Sezer Tanrısu (geçen gün telefonda 'neden?' diye sordumdu 'televizyona boyunatkısıyla çıktı?', beş derece soğuk varmış da, her yer soğukmuş. Söz arasında 'hatır için' yazı yazmanı sana yakıştıramadım' dedim, bu koymuş ona, yarı saat sonra yine telefon etti, ben Kitaplar diyedir bir dergideki yazısını amaçlamıştım, o ise galiba boktan moruk dediği (önce), sonra da 'eh iyidir' dediği bir yaşlı ressamdan sözetti bana. Ve Sezer'e sordum, 'Türkiye'de plastik sanatlar bütün öbür sanatlardan daha ileridedir' sözünün anlamını, bana 'senin külyutmayacağını biliyordum' dedi; güllerdek.)

Ben yine bildiğin gibi yalnızca 'insanlarla' görüşüyor ve konuşuyorum; kesinkes. Bu yeryüzünden gidinceye dek sürecektir. Durumları ve kararımı ogluma da söyledim, arkadaşlara da söylüyorum. Mustafa Irgat'ı, Tanju Kurtarel'i, İzzet Yasar'ı, Fatoş - Aydin Ülken'leri, İnci - Nazar Büyüüm'leri, Güngör Dilmen'i, Turan Oflazoğlu'nu, Cihat Özegemen'i, bir şiir kadını Uğur Alpozen'i (şimdi soyadı Mürseloglu'dur, Bodrum Müzesi müdürü Oğuz'un kızkardeşidir), Bariş Pirhasan'ı, Erdal Alova'yı, Aysel Özakin'ı, Cengiz Tuncer'ı... vs.'yi görüyorum. Ve iyice okuyorum, Salih Ecer diye birini tanıdım eve hemen tüm dergileri getirdi, FDE, Toplum ve Bilim, Ülke, Türkiye Yazılıları, Oluşum, Edebiyat Cephesi, Eleştiri, Yusufçuk... Zaten Somut, Yeditepe, Gerçek... eve geliyor. Berlin'de Arif'le mektup bağıntım var, Zürih'de de Rudi ve Anne Marie... Kitap, dergi durumlarım iyidir âbisi. Komet de bana 'Ecrits timides sur le visible' diyedir bir kitap bıraktı. Bilyorsun senin 'Kül' kara kaplı çıkmıştır, Oktay Rifat'ın 'Bir Cigara İçimi' de öyle. 'Yürekte Bukağı'yı okuyorum bugün.

Üç vakte kadar da Eceabat'ın Yalova Köyüne gidiyorum, Topkapı'dan beş saat tutuyor, köy anamın köyü, anam da köyde -görecekim- yola asfalta bir kilometre filan, kıyıda Çanakkale Boğazı kıyısında senin Akbaş (Sestos) ve Hero var işte. Ece Ovası buradan başlar işte. İki gün kalıp doneceğim. Sonra ver elini -belki- İzmir'den (orada Üner Birkan'larda kalacağım; Karşıyaka. Bu arada Mehmet Doğan'ı da, Erol Gülercan'ı da, Turgay Gönenc'i de görüyüm diyorum, başka arkadaşları da).

Mektubumu er mektubu gibi bitiriyorum; karın Edibe'ye selamlar, Meral ve Guy Horne'ye de, Cemil Eren'e de, Mehmet Sönmez'e de, Cevdet Kudret'e de... Laiklerin tatilde olmaması iyidir senin için diyorum, Bodrum, sahici Bodrum işte bence böyledir budur! İyi.

Hoşça kal İlhan. Görüşmek üzere.

30 Mayıs 80

Kardeşim İlhan, merhaba;

Hafta ortalarında Büyükkada'dayım; eh işte yazabilmek içindir diyelim: Muratlı sk. 15 Nizam-Büyükkada. Teoman Taylan'ın, gerçek anlamda ama, bir kitaplığı var; hemen hemen ne ararsam bulabiliyorum. Cumartesileri, pazarları ise Ortaköy'deyim.

Bu arada bana Enis Batur'lar da uğradı, Büyükkada'ya. 'Düşünceyi didik didik eden' Hallac-ı Mansur'dan söz ettik... Eh, Teşvikiye'deki imza günü serüveni, benim açımdan ilkti, iyi geçti çok; gelen kızlarla oğlanlar benim ilgimi çekti; bir tatsız olay da, Can Yücel karısı Güler'i getirmeseydi iyi olurdu... Ben yalnızca 'insanlar'la konuşuyorum, konuşurum...

Sana şunu bildiriyorum, sanıyorum ki 24 Haziran Salı günü İstanbul'dan yola çıkacağım. Bodrum'da sende kalmak istiyorum isterim. Yazı makinemi de getirerek. Bir on gün kalmayı düşünüyorum Bodrum'da; sonra Marmaris, orada Kenan Bulutoğlu'nun evinde kalacağım bir ay oğlum Ege ile. Şu düzaya ziyayı, meselleri, şiirleri, şunu bunu bütünlemeyi isterim çünkü. Sende herhalde sözlükler vardır; Pakalın, Tuğlacı, Gövsa, Koçu, Gazimihal, Devellioğlu, Özön, vs....

Ha, geçen gün Union Française'e gittim; Beşinci Daire. Sendika'ya üye oluyorum da. Orada Aziz Nesin'i gördüm; adamı epeydir görmemiştim...

Sen Bodrum'a gideli ömrüm Ortaköy'le Büyükkada arasında geçti diyebilirim. Büyükkada'da, yani eski adıyla Kızıl Ada, senin Eviya Çelebi'de 'Üsküdar'a yakındır' diyedir geçiyor...

Edibe Hanıma içten selamlarımı iletiver. Görürsen Meral

Horne'a, Filiz Ayral'a, Emel Baharoğlu'na, Cemil Eren'e de sellamlar. Tülay Hanım bana Bodrum'dan Meral'in selamını taşıdı, aldım. (Dün gördüğüm Nazar Büyüm de 'birçok kimse oradaydı' diyordu; gelince ben sende gizlenirim herhalde derim. Ha, İlhan bir de Mîna Urgan'a çok selam.

Sana yazacak çok şey var; yazamıyorum, ama şunu, kısaca ekleyeyim, yadırgıyorum yadırgarımlı: İmza günü serüvenine Hilmi Yavuz da geldi, ne yapıyorsun (yazıyorsun?) diyedir sorduğumda, "Mustafa Suphi" dediydi, "Paris'te okulu bitirirken verdiği tezin adı neydi?"yi sorduğumda, bana "tezin başlığını şimdi hatırlamıyorum, ama Fransızca yazmıştır!" dedi: Herkes bilir ki, Fransa'da bütün verilmiş verilen tezler Fransızca değil midir İlhan?... İşte bu nasıl oluyor olur?

Hoş çakal, hoş tilki İlhan! Bodrum'a gelinceye dek yine ömrüm, anlaşılıyor ki, Ortaköy'le Büyükada arasında geçecektir; oğlum da hep benim yanımında. (Bitirirken sana yazayı şunu da; ben Büyükada'da Hüseyin Cahit Yalçın'ın, Falih Rıfkı Atay'ın kaldığı evde, Nizam'da kalıyorum, kalırım.)

Not: Bana karşılık verebilersen sevinirim.

5 Temmuz 80 – Cumartesi

Kardeşim İlhan!

Merhabalar! Haberleşmemiz, mektuplar gereğince, doğal, beni Bodrum'da bekliyordun bekliyorsun. Kenan Bulutoğlu da Marmaris'te, Turunç'daki evini ayırmıştı, yazarak. Beklenmedik bir biçimde İstanbul'dayım; oğlum Ege ile birlikte Büyükağa'dayız, sürekli Büyükada'dayız; telefon 51 62 18, adres Muratlı Sk. 15 Nizam.

Gerçekten de sana Bodrum'a gelmek; oralarda yazmak istiyordum, bitirmek düzeyayı (küçük romanı yani) ve meşelleri ve şiirleri... Sonbaharda her bir şey hazır olur diydum böylece. Burada Büyükada'da çalışıyorum ister istemez, olabildiğince iyi çalışıyorum diyebilirim. Belki böyle Büyükada'da kalmak bir açıdan "doğru" olmuştur diyedir avunuorum; avuntu! Evden çamlar arasından, bir kırı öncesidir, Heybeliada'ya baktım bakıyorum; görüntünün görünüşün şiri yok yoktur, güzelliğine güzel ama; doğallıkla bence, bennim düşüncemcedir. (Deniz, yeni kestirilmiş bir patiska gibi, sözgelimi Sümerbank mağazalarından satın alırken; bir tek makas gözükmüyor kesen.)

Arada okuyorum; Mahur Beste'yi yeniden okudum; Tahsin Yücel'in Dönüşüm'ünü okuyorum öykü öykü, Orhan Hançerlioğlu'nun Felsefe Ansiklopedisi açıp açıp baktığım ciltlerdir. (Adam bir hayli değişmiş, tümüyle değişmiş, isterse, bence isterse güzel 'romanlar' da yazabilir artık, insan ilişkilerinde epey şeyi bildiği bu 'çevirilerinden' belli oluyor. Yıllar öncesi ona rastlayınca, doğrusu yazılarına rastlayınca, gülümserdim, şimdi gülmeyeceğim söz veriyorum. Ama 'ro-

man' yazar mı bilmem. Kendisini hiç tanıtmıyorum. Sen tanıyor musun?

Burada da, bir insan toplumu olmadığı üzre toplumumu-zun, düşünüyorum, düşününeceğim de. Bahçe sinemasında Yavuz Özkan'ın Maden filmini gördüm gördük çıraklarla yeni-yetmelerle birlikte ve zaman zaman alkışlarla; yalnızca Tarık ile Cüneyt konusunca ya da ses çıkarınca alkışlanıyordu; ilginç-tir. Gelen giden oluyor kentten; kadınlar, Uğur... Birinin, ya da birisinin külyutmazlığı üzerine kimi zaman, gecikerek, haber-ler alıyorum. 'Külyutmazlık' şiirde galiba benim bir özelliğim. Çaktırmadan dergilerdeki kitaplardaki şiirleri izliyorum izle-yeceğim. Kim ne derse desin, benim görüşüm görüşlerim ikti-darda filan değildir ya da tek ölçüt değildir, en azından ama her okuduğum ya da edindiğim şiirin boyunu kendimce ölç-e-rim ölçüyorum, kaçınılmaz bir biçimde ölçüyorum, ölçüceğim de. Şiirde yansıyan atan nabzı da tutmak istiyorum çünkü. Bu arada eski dergileri de karıştırıyorum. İslam Ansiklopedisi'nde, kimi maddelere bakıyorum. Senin Cevdet Kudret'in Karagöz oyunlarını okuyorum 1.85 boyundaki çocuğa (Ege).

Sana birşey soracağım: Bir Divan'ında Yunus Emre'nin, Bizim Yunus'un yani, 'Yort Savul' var, 'Padişah yoldan ge-çer-ken, hizmetlilerin ahaliyi kenara çekmek için "padişah geliyor" ben bunu biliyorum işte, "mânasına bağırdıkları söz" diyedir yazılmış, "Yort ey gönül..." şiirini açıklarken de 'Yortmak' için 'Koşmak' yazılmış 'Hızlı koşmak'; bunun üzerine sen neler bili-yorsun İlhan, bana yazarsan bunu da, sevinirim (Söz aramızda biraz Ukbar gibi... ama değil şaka yapıyorum, sahi Ukbar Ana-dolu'nun doğusunda nerdededir nerde olmalıdır sence?)

... Yine de, sana yazıyorum ama, aklım fikrim Bodrum'da-dir; ayrıntılarını şimdi sana yazmak istemediğim nedenlerden ötürü Büyükkada'dayım, sürekli Büyükkada'da olacağız, buralar-dan bir yndlere ayrılmamak gerekiyormuş gerekiyor.

Bodrum'daki Filiz'in ikizi, Deniz Büyükkada'ya geldi buraya bir ara. Tülay hanım da geldi, Bodrum'da Meral'i de görmüş, ba-tıkçı ve güzel. Cemil Eren bir resim sergisi açmış Bodrum'da. Se-lam onlara; Cevdet Kudret'e Meral ve Guy'e, Cemil Eren'e, Edibe Hanıma, Filiz Ayral'a, Emel Baharoğlu'na... Dostlara arkadaşlara

'insanlara' (ben yine eskisi gibi yalnızca insanlarla insan olanları görüşüyorum konuşuyorum konuşurum; kesin.)

Rahmi Bekir, o şair kimdir? Kendi kendisinin elini mi tutuyor? Yoksa başka birileri mi? Ahmet Erhan ilgimi çeker asal olarak, çekiyordur.

Sen, İlhan Berk olarak, ne şiirler yazıyorsun? Benim yargım şu ki; sen artık kendi başkentini Bodrum'a taşının, yillardır bir başkent arar insanlar, doğrusu şairler, bence. Enis Batur'a sen de, 'senin de bir kentin olsun' demişsin, seçilerek değil, kendi-liğinden sonuçlarda bir ana 'kent' oluşur oluşturulur şiirlerde. Bir kenti olmayan şiir var mıdır hiç? Kavafoğlu deyince deniliince akla hemencecik İskenderiye gelmez mi? Gelmiyor mu? (Geçenlerde eski bir dergide görüldü, Gürkal Aykal herhalde İngilizcesinden çevirmiş, oysa benim bildiğim Kavafoğlu şiirlerini İskenderiye Rumcasıyla yazmamış mıdır? Ve 1882 yılında yaklaşık olarak İstanbul'da biraz öğrendiği eski Yunanca sözcükleri sözleriyle de yazmamış mıdır?

Şimdiler aklıma geldi, yazmadan edemiyeceğim şunu; sen orada Bodrum'dasın ve 'karşidan karşıya' geçmeklerle, yani bir kaldırımdan başka bir kaldırıma, istecik böyle bir sorunun yok o kentte. Bir bundan bile senin de bir 'başkentin' olduğu söylenebilir... Öyle değil mi? Ne dersin?

Senin 'Vizon' dergisinin ilânını, (adını da) görmüştüm. Nedense naylonla kaplıdır bu dergi, moda dergileri hep böyle midir... Tülay hanım geldiydi geçenlerde Temmuz sayısını da-hi göremedik o naylon yüzünden. Herhalde kente inince görü-rüm. Aydın Ülken ve de Fatma (Fatoş), (o iri gözlü kız) buralar-da yakınlarda oturuyorlar (Ege'yi de Aydın'ların şirkete yazdır-dım, sigortalı oldu böylece, eh kirkiki yaşında emekli olabilir artıktı...

... Pazar günü, ikindi, yazıyorum, akşamı Heybeliada'ya geçiyorum Mustafa Kemal'e, Zeyyat Selimoğlu'na uğrayacağım. Yarın da, belki, kayakla Heybeli'den Mustafa Kemal ve oğlumla baliğa çıkıyoruz. Yıllar sonra bir balık avı!

... 8 Temmuz Salı günü mektubu bitiriyorum. Ve postaya atıyorum atacağım, Büyükkada'da. Artık buraya iyice yerleştim galiba, hemen hiç kente inmiyorum!

Hoşça kal İlhan, hoş tilki, diyelim yine. Selamlar.
Perşembeye Uğur geliyor çocuklarla... Denize giriyorum.
Denize gireceğiz yine.

İstanbul'a gelirsen bana uğra mutlaka; gece de bizde kalır-
sın; İdris Küçükömer, Nermi Uygur, Fatoş'la Macit Gökberk'ler
de Büyükada'da. Aysel Özakın... başkaları da...

6 Ekim 80

Kardeşim İlhan, merhabalar!

Köydeyim; Eceabat'ın Yalova Köyü! Sanıyorum üç-beş ayı burada geçireceğim; İstanbul'da bir iş tutuncaya dek. Sıfır her anlamıyla çoktan tükenmişti zaten. Oğlum Ege'yi Ankara'ya gönderince ver elini ister istemez köy, annemin yanı, bir oda!

Sanırım işin ucunun biraz sınıfsallığı da vardır; benim için bir iş zorunlu olduğu halde İstanbul'da aşağı yukarı 14 aydır herhangi bir açılma olmadı olamadı... Velhasıl köye olumsuz koşullara gitmekten başkaca bir yol bulunamamıştır. Yakındayken gerçekleşmeyen bir şey uzakta – gerçi Topkapı'ya 5.5 saat Eceabat daha da zor gerçekleşebilir. Neyse başkaca bir yolu yoktu. Oğlunu Ankara'ya öyle göndermek zorunda kaldım Filiz'lere ister istemez, ben de öyle ister istemez istecik köydeyim. Velhasıl sorunları bir iş bulmam çözücektir ancak. Buluncaya dek de buradayım.

Şimdi senden iki dileğim var, olabilirse doğallıkla, yapabilirsen; Mustafa Kemal'e de yazdım; Ortaköy'de Yort Savul kitapları var, onları yeniden etiketleyip bir yerlere verebilir misiniz acaba? Gerçi ortamın kırın kırana olduğunu bilmiyor değilim, ama umut umuttur!

İkincisi; her bir yavaş ya da orta yazmayı durdurdum; bir çocuk romanı yazıyorum, üç-dört günde bir yarımsı sayfa ancak, velüt bir yazar olamadık! Hangi yayınevleri böyle yayınlarla ilgilenir, kaç yazı makinası sayfası istiyorlar ve ne veriyorlar paraça forması olarak ya da toplam olarak? Bana bunları bildirebilirsen iyi olur.

3-4 yıldır, özellikle son 14-15 aydır, çaktırmadım ama, olabildiğince geniş deneyimlerim oldu sayabilirim kendimi sayı-

yorum. Kimi zaman Değirmen Bayırı'na çıkiyorum, oradan Çanakkale Boğazı ve geçen gemiler gözükyor ve alabildiğine Ece Ovası; ve olupbitenleri, başagelenleri düşünüyorum, daha doğrusu başagetirilenleri... Herhalde benim sorunum sorunlarım çoktan kişisel olmaklardan çıkmıştı çıktı diyorum; ilginç ve anlamlı bence çok... Senin düz-iyiliğini ise unutamam unutmayağım da İlhan Berk! Üç-beş ay içinde, bilemedin altı ay içinde bu vartayı da atlatırız insallah; anlaşılan bu kişi benim için epeyce zor gelecektir; sigarayı azalttım ilkin, iş ya da şu çocuk romanı için bir yer buluncaya dek bir şey, şiir, mesel vs. yayımlamayacağım yayınlayamayacağım; şu açmazı açmazları bir ölçüde de olsa aşmak istiyorum. (Ankara'ya yolun düşüp düşmeyeceğini bilmiyorum; yolun düşerse oğlum Ege'yi gör Ankara'da, Filiz Onaran aracıyla bulabilirsin, telefon 277276, Çam Apt. Şah Rıza Pehlevi Cad. 12/13 Gaziosmanpaşa adresi.) Hay Allah, böyle olmamalıydı ama olmuş diyelim.

Senin İstanbul'da olup olmadığını dahi bilemiyorum. İşte bir mektup. Hoşça kal.

21 Kasım 80

İlhan Kardeşim; merhaba! merhabalar..!

Ankara'dayım. Ankara'da harıl harıl iş arıyorum; olabildiğince kapılar zorlanıyor... Bir insana böylesi bir derin haksızlık edilebilir; bir insan toplumunda yaşanmadığını gösteren kesin kanıtlar var. Kim kime dum dum bir ortamda yaşıdığını bilmiyor değilim.

İki ay önce oğlum Ege'yi Ankara'ya göndermiş ve Yusuf Atilgan'da kaldıktan sonra Eceabat'ın Yalova Köyüne geçmiştüm annemin yanına... Yaşamimin en güç günlerini yaşadım, Kurban Bayramında aç kaldım kaldık, annem hasta oldu ben hasta oldum ayağımı vurdum şu oldu bu oldu. Bayram öncesi oğlum Ankara'da zor durumlarda kalmış -Filiz Onaran'larda kalyordu- parasız ve yersiz kalmış birdenbire hukuksal bir boşluk da var bir yandan... Biraz iyileşince annemi kırık pencereler ve borç harç içinde bırakarak, yataktaki yatağından kadın bıraktığında, zar zor İstanbul'a oradan da Ankara'ya geçtim, 7-8 günden bu yana Kutlay Ebiri'deyim -Arslan Ebiri'nin kardeşi-, ODTÜ'de hoca-. Ankara'ya bir geldim ki daha ergin olmayan oğlumun işleri iyice çaprazlaşmış... Gerçekten ve her bakımdan sıfır tüketmişim; toplum da belirli bir boşluğa izin vermiyor, doğa gibi... Çırpinıp duruyorum Ankara'da iş iş diye işte. İş bulma alanının kırana olduğunu da görüyorum. Kesinlikle pes etmeyeceğim ve pes etmiyorum (1977 yılı başlarında Zürih'e İstanbul'dan gelen bir ortak iadeli taahhütlü mektup bana bir insan toplumu olmadığımızı fark ettirmiştir, pervasızlıkla acımasızlık sergileniyordu) -söz aramızda uzaktan da olsa zorunlu acele duruma geldiği halde iş bulunamamasında az oranda da olsa sanıyorum ki- Ferit Edgü gibi, Cevat Çapan gibi, Önay Sözer gibi, "yaratıcılar" in-

da etkisi vardır herhalde. Söylentileri İstanbul'dayken yazın duymıştım... İş ciddileşmiştir, ağırlaşmıştır; sözün gelişî yazmadım sana, yaşamımın gerçekten en güç günlerindeyim. Zaman zaman vay canına! dediğim de olmuyor değil.

1977 başlarında zülfîyâra dokunduğumu biliyordum... Yine de bu vartayı atlataım diyorum derim. Moralim bozulduğu oluyor, devinmeye engel olmuyor bu. İstanbul'da yalnızca İnsanlar'la görüşmekle ne denli haklıyımışım. İllerde birileri çırıp böylesi geniş kapsamlı bir derin haksızlığı herhalde desecektir. "Yaratıklar"ın iç yüzlerini sergileyecektir diyorum. Neyse, iş iş, her şeyin başı iş deyip iş bulamamakta doğallıkla başka etkenler de vardır diyelim.

Senin, Edibe'nin Ankara'da kimi dostların vardır; ne olursa olsun bir iş, Ankara'da bir iş için onlara yazabilir misin İlhan? Doğallıkla olabilirse bana biraz borç para gönderebilir misin acaba?

Böylesi bir duruma gelmek istemezdım hiç, ama sorunlarımı kısa da olsa, hafifleteker de olsa yazmaktan kendimi alamadım, alamıyorum. Gerçekten iyice köşeye sıkıştırıldım sıkıştırılmışım; düşünülsün ki Bayramı köyde yatarak evet kahveye bile çekamadan parasızlıktan sigarasız geçirdim. Bence Anadolu'ya baştan başa geçen –toplumsal bozukluğu deyimleyen– derin bir çatlak vardır. Sana bunları olabildiğince nesnellikle yazıyorum yazarıyım. İki aydır hiç bir şey çizemiyorum yazamıyorum ister istemez.

Varlıklı bir adam değildir biliyorum, bana yardımcı olabilersen sevineceğim. Karamsar değilim, aç açığım ama bu vartayı da atlatacığımı inancım var. Fiziksel olanaklarım elverdikçe ben bu işin peşini bırakmayacağım, bırakmıyorum... Elyazım okunaksız kötü, aldırma. Ama olupbitenleri ibretle izliyorum çevremde. Oğlumu, annemi ve kendimi "kurtarmak" istiyorum, kısacası bu iştecik. Kutlay'ın telefonu 27 56 45, adres Şair Nedim Sk. 26/3 Aşağıyayrancı - Ank. Ayakkabılarım su alıyor almaya başladı ama bilebildiğim tüm kapıları, tempom düşmüş olsa da, zorluyorum. Aman bana hemen Ankara'da bir iş İlhan. Hoşça kal İlhan, Edibe Hanıma selâmlar. Cemal Eren Ankara'ya geldi. İstanbul'da İzzet Yasar'larda kalmıştım; onlar da düşülen duruma hayret ediyorlardı; ilginç ve anlamlı bir sonuç bence!

2 Şubat 81

Kardeşim İlhan,

Mektup yazmaktan başka başkaca yaptığım bir iş yok. Kar yağıyor dışarda; yollar da kapalı kapanmış, bu mektup kimbilir eline ne zaman ulaşır bileyimiyorum. Mektubunu ve gönderdiğim 1000 lirayı aldım; hemen odun aldım. Galiba şifayı kapmamışım; bakalım anlayacağız.

Ve de düşünmekten, ya da düşlemekten başka bir şey de yapamıyorum yapmıyorum. (Güleceksin belki, geçen gün yatıkta oturmuş bir mektup yazıyordum, sırr diye arkamda bir ses, baktım tavandan bir şey akıyor, tavanın üstünde yatan keddi işemiş... Yatak berbat oldu olmuş. Aksilikler arka arkaya geliyor hep. Hiç olmazsa kokuyu duymiyayım diye yatağı ters çevirdim.)

Kar kış kıyamet yollar kapalı ama Ankara'da bir iki arkadaşa, ilerde ayağa kalkabilirse, yine Ankara'ya geleceğimi yazdım iş aramaya; anlatmaya çalıştım olabildiğince, benimkisi herhangi bir iş arama değildir diye. Bakalım. Biliyorum, bu çemberi aşmak çok zor, hele ben bu durumdayken... Anlaşılıyor ki düşünsel bakımından da bir 'çöküntü' olmuş bende şu üç-dört ay içinde; hele bu bir-iki ay içinde; ama yine de güzellikleri görüyorsun seziyorsundur; demek ki tam anlamıyla bir 'çöküntü' yok; sözgelimi Ankara'dan Cüneyt Ayral ile yazışıyoruz, mektubunda "Görüşmecisiz bir mapus gibi düşün kendini, şimdilik" diyor, sevindim çok bu önerİYE. İşlenen büyük yanlışlı yanlışlığı o da görmüş, en azından sezmiş gözüküyor Cüneyt. Cemil Eren'den de, Özcan Yalım'dan da, İzzet Yasar'dan da mektup alıyorum aldım. (Yollar kapalı olduğu için doğallık-

la tüm bağıntım kesik.) (Kırık tüm camları pencereleri bezlerle tıkadım, biraz farketti soğuk, kar yağdığı için de çatı akmiyor, ama geceleri fareler üstümüzde cirit atıyor, kahveye çıkmamak da iyi belki ayakkaplar su alıyor çünkü adamaklı... Ortama koşullara gerçekten aldırmıyorum da şifa kapmaktan göğüm ağrıyor, işte bu canımı sıkıyor o kadar.)

Kar kalksun, yollar açılsın, yine Ankara'ya gideceğim iş aramak için, çünkü bu ufacık oda bile (su yok, mutfak yok, elektrik yok, helâ yok...) annemin degildir, burada sıyıntiyız, burası 'normal' bir köy odası sayılmaz. Doğallıkla ayağa kalkabilsem, bakalım. Ankara'ya gidersem gidebilirsem bu kez iş konusunu başarmam gereklidir, yoksa hapi yutarız. Ankara'da Mülkiyeliler Lokali'nde kalmak istiyorum, kimseye yük olmak istemiyorum. Yazdıklarına göre olumlu birşey yokmuş gelişme yokmuş ama Cemil, Cüneyt, Özcan bana Ankara'da bir iş arı-yorlarmış...

Bugünün bir de yarını vardır derler, benim hep nesnel gerçekleri söylediğim ilerde bir gün anlaşılacaktır ama ben bunu gözünden bulundurmuyorum, köklü bir çıkar yolu aramaktan başkaca bir şey yok düşündüğüm. Yazık ki ters bir orantı var oluyor, fiziksel gücüm gittikçe zayıflıyor, tinsel gücüm artıyor arttı; sonuna dek direnmekte kararlıyım. Acaba bu vartayı da atlatır mıymı? diyyorum. Anlaşılıyor ki çok güçlüyümüş bir insan toplumu olmayan bu toplum bu topluluk. Bu çemberi biraz aşabilsem bu bana yetecektir ama, iş aşabilmekte, bence. İlhan, çok, ama çok büyük bir yanlışlık yapılmıyor işleniyor. Anlıyorum, iyice anlıyorum, 'çıkar dayanışması' her bir şeyin üzerindedir ama bir insana bu denli arka arkaya haksızlıklar adaletsizlikler örtbas etmekler insanlık dışı işler... yapılmamalı olmamalı; kim kime dum dum bir ortamdan böylesine yararlanılmamalı diyyorum, hem de pervasızca. Bu yakın çevremizdeki gerçekleri görünce daha doğrusu düşününce direnme gücüm daha da artıyor artıyor diyeceğim ama ah şu fiziksel zayıflık ah! Vah vah!"ların bile bir numara, ustalıklı bir numara olduğunu anlıyorum, kendini uzak tutabilmek için. Neyse... Uzuyor mektubum.

Senden bir önemli dilekte bulunacağım İlhan; yazdığım-dan da yazabildiğimden de kötü durumum, ayrıntıları yazmı-

yorum, lütfen beni anla İlhan; köklü bir çözüm arıyorum, Ankara'ya yine gideceğim iş aramak için yakında; uzaktan mektupla filan olmaz ama, Mülkiyeliler Lokali'nde aylık ücret 4.500 liradır, en az buna fitim; arkadaşlarına yazarsan yazabilersen sevinirim, sevineceğim.

Her şey bir yana, tüm söylentiler bir yana, şu bu bir yana; her anlamda 'sürünen' bir adama, o adam iş diye çırپırırken ufak da olsa geçici de olsa Ankara'da neden bir iş bulunamamıştır sence İlhan? Bu nokta beni çok düşündürüyor işte. Gerçekten çok ilginç bu sonuç, elde ettiğim. Başka veriler bir yana, bir bu olgu bile, bu topluluğun niteliğini belirtmez mi gözler önüne sermez mi? Tartışmasız olarak. Anlaşlıyor ki iyice ilkel bir topluluk içinde yaşıyoruz; 77 başlarından bu yana adım adım ben bu gerçeği gerçekleri anlamışımdır. Billesin ki her hangi bir konuda bende karaçalma yoktur, her bir sorunu ince eleyip sık dokuyorum dokurum; sana yazmış olduğum düşüncelerim de, uzun uzun düşünüp taşındıklarımın sonuçlarıdır hep... Ve çok büyük bir yanlışlık yapılıyor'a varıyor varır yollar düşünceler hep... Bu ve buna benzer olguları sana yazarken, bunları senin bildiğini de bilmiyor değilim İlhan, bir geçerliliği olmadığını da biliyorum, ama sana yazmadan edemiyorum edemedim işte. Bir çözüm bulmamalıym hemen, bulmaliyim bulacağım!

Hoşça kal. Sana ve Edibe Hanıma selamlar gerçek.

3 Mart 81

İlhan, merhaba!

Ankara'ya geçtim Çanakkale'den. Mülkiyeliler Birliği lokaledeyim, burada kalıyorum, aşağı yukarı hep oadamdayım... M.B. başkanı Güngör Aydin'la, Murat Katoğlu'yla, Faruk Güvenç'le, Özcan Yalın'la konuştum; Cüneyt Ayral, Cemil Eren, Göksel Zylan'la telefonla görüştüm o kadar. M.B.'nin üç aylık bir dergisi çıktıormuş, bir çeşit danışmanlık işi orada işte; anlıyorum ki bir 'dayanışma' durumu var, bir-iki ay içinde köklü bir çözüme gitmeliyim, daha da artmış handikaplarla iş arındayım...

Şu gerçek ki İstanbul'daki eski arkadaşlar tümüyle bırakmışlar beni, kendimi avutacak yaşı degilimdir herhalde, yalnızca İzzet Yasar'la yazışıyorum o kadar. (Fırsat bu fırsattır diye avukat Necdet Semizoğlu; Onat Kutlar ve Güler Yücel dizisine katılmış; bir onun için avukat Selim Önen'le yazışıyorum; bu yeni olay da bir insan toplumu içinde yaşamadığımızı gösteriyor gösterir. Neyse.)

Birkaç aydır hep kendi sorunlarından söz ettiğimin ayrıntıdayım İlhan; ne yaparsın insan kendisine çarpanları yansıtıyor; bir de iş galiba toplumsallığa dönüşmüştür... Kendimi aylardır, yıllardır bir düşün bir karabasanın içinde duyuyorum; meramımı meramlarımı anlatamadığımı biliyorum, karaçalmadığımı biliyorum, sorunlarımı büyültmediğimi biliyorum... biliyorum kısacısı. Ortamlar gereği yazdıklarımın karmaşık olduğunu, ama özlerinin çekirdeklerinin doğru olduğunu da biliyorum.

Sana yazmış mıydım bilmiyorum; 78'de Ankara'dayım, bir

terasta Yusuf Atılgan bana 'Yalan söylüyorlar!' dediydi yazın- dan edebiyattan açarken. Oysa bence de geçişlidir, iyilikle sanat örtüsü; doğallıkla yutturmacalar bir yanadır; onun içindir ki bu topraklarda çok az şııısellik, insancılık... var vardır. Köyden Arif Payaslıoğlu'yla, Oruç Aruoba ile de yazışmıştım yazışabil- diğimce; 'şair gözüyle' diye bir yanlışlığa kapılmışlardır... Evet, İlhan, özel ve genel anlamda çok çok büyük bir yanlışlık yapılı- yor bence. Her alanda bir derin yanlışlık var. (Sözgelimi, düşü- nüyorum, İstanbul'daki üç fırsatçı 'yaratık' [..., ..., ...] aşağı yuka- rı biliyorum ki 'aman canım, sözler söylem durur, biz dalgamıza bakalım, koskoca toplum, herkesin de kendi sorunu var üste- lik, sonra gerçekleri söyleyen kimseyi ameliyatlar geçirmiştir deriz olur biter' diyebilirlerdir. Acaba kazın ayağı böyle midir? Bir adam kafaca üzütmüş olsa bile, dolaylı yoldan da olsa, ger- çekleri söyleyebilir olgusu hiç değilse üç-beş kişice biliniyordur. Ben de amma iyimserim ha, dum dumalığı, bu ilkel topluluğun ilkellik gerçekini gözönünde bulundurmadım yazıyorum bun- ları sana.

Sapına dek gerçekçiym, dikkatle izliyorum çevremde olupbitenleri ve yalnızlığımı. Sanıyorum, köyde teyzemin ya- nında ister istemez bir odaya bıraktığım annem ölüür. Yapacak edecek bir şeyim yok. Çaptan düşmüslükle ve çeşitli handi- kaplarla geldim Ankara'ya; Özcan Yalım'ı bekliyorum, bir hafta sonra Alanya'dan donecek, onun çalışma odasında yaz- makları deneyeceğim... Bir de, kitap yayınlanırsa Almanya'da, Almanlardan bir burs... İkisinin de uzak bir olasılık olduğunu seziyorum, insan direnmek için nelerle avunuyor değil mi İlhan? Oysa, şu anda yalnızım, yappyalnızım, yeryüzünde hiç bir şeyim yok; İzzet bir yana, İstanbullu eski arkadaşlar tü- müyle (doğallıkla çeşitli nedenleri var bunun da) bırakmışlar beni. Anlıyorum ki benim de yanlışlarım olmuş geçmişte, söz- gelimi hiç bir önlem almamışım her konuda, hele bir belirli gerçeği hotbehöt açıklarken başağın sırtında olduğumu göre- cektim görmem gerekiyordu, olaylar da arka arkaya geldiydi... Yani kısacası ne olursan ol, nasıl olursan ol, toplum da belirli bir boşluğa izin vermiyor, toplumsal derin bozukluğu anlatan çatlak bildiğimden de büyümüş, büyük. Acımasızlık, gad-

darlık, ölüsogunculuk, fırsatçılık kuyuları meğerse ne denli yakınışmış bizlere İlhan?

Cüneyt Ayral, bana telefonda, İstanbul'da bir dergiye sertçe bir yazı yazdığını söylemişti. Örülümuş toplumsal çember oysa öylesine sağlamdır ki, bir sert yazı değil, üç-beş sert yazı bile ırgalamaz 'yaratıkları'; seslenmek yanlış bir şey bence. Üç beş düz iyi insan var vardır o kadar... Her bir şeyi olguları olupbitenleri şiirin kütüğüne çakmaktan başka bir yolu yoktur bence. Hiç olmazsa ilerde biri bunları değerlendirebilsin diyorum. (İstanbul'da olupbitenler, kurnazlıkla çıkarılan söylentiler, ustalıkla vah vah!'lar kulağıma kulaklarına gelmiyor değil; hırçın da deseler neler derlerse desinler bir adama arka arkaya böylesine geniş çapta bir haksızlıklar dizisini, insanlık dışı işlerini... hukuk alanında kapatabilirler ama üç-beş doğru adamın zihinde kapatamayacaklardır. Ben de zaten zihinlere güveniyorum. (Şirlerin gerçek okuyucularının da zihinler, insan zihinleri olduğu gibi.)

Dışarda dün ve önceki gün yine kar yağıyordu, hava soğumuş. Ergin Günçe aramış geçen hafta beni, yattığım yerden. Gazete ve simit almaya çıkmıştim...

Cumartesileri oğlum Ege uğruyor bana odaya, Ege OTÜ'nün yurduna girmiş, yurtta kalıyor, şunu söylediysi 'Baba, sen İsviçre'deyken arkadaşların sana bir kazık atmışlar, bunun sende ruhsal izleri kalmış' kimden duymuşsa duymuş, gerçi ben ona kısaca geçmişte olupbitenleri anlatmıştım... Ne dersem diyeyim böyle bir izi yadsiyamam; yani öylesine bir ölüsogunculuğu yapılmıştır ki türevleri katman katmandır – velhasıl yapılmayacak bir iş işlenmiştir. Belki şimdi vardığım vardığımız bu sonuçta bile az da olsa geçmişte olupbitenlerin payı vardır... Neyse. Uzattım. Kusura bakma İlhan, tam anlamıyla duygu-suzlaştım ama geçmişte olupbitenler hâlâ koyuyor bana çünkü, düşündükçe.

Gerçekten de duygusuzlaşmışım, dimdik bakıyorum herşeye, ayrıca çok canım sıkılıyor... Köyde şifayı kapmış mıym kapmamış mıym diye Ankara Hastanesinde Vehip Arıkan adında bir hekim arkadaşa gittim, öksürük sürüyor ama bir üzütmeye yokmuş... Ağırlığa, yavaşlığa ise katlanıyorum... Ga-

liba işim bitik, bu iş bitti, ama nedense ben direniyorum, ben de gerçekten neden direndığımı bilmiyorum, bunun çeşitli nedenerlerini düşündüm ben, hiç biri akla yatkın gelmiyor ya da tümüyle anlatmıyor böylesi direnme gerektiğini. Acaba diyorum bir büyük yanlışlığı görmüş olduğum için midir? Her birinin payı olmuş olsa da bulabildiklerimin yine de bana yeterli gelmiyor gelmedi.

Bitiriyorum bu mektubumu da. Hoşça kal İlhan.

26 Mayıs 81

Kardeşim İlhan.

Ankara'dan yazıyorum, Salı. Akşama doğru bana Mehmet Taner uğrayacak, şu kitabı sorunu; hiç bir şey yapmamak yerine ufak bir şey yapmak iyidir diyedir düşünüyorum; deniyeceğiz işte.

Sana duygularımı, acıları filan yazmayacağım... Her anlamda her bakımdan kendimi gerçekten bir karabasanın içindeydim duuyorum... İnsanın kiralık miralik kırık dökük de olsa bile evi olmaması böylesi bir ortamda ne denli korkunç bir şey; buna çalışıyorum; 'birakılmışlık' bunun da bir zorluğudur ama, Sena bana İstanbul'da bir ev bakacak, kocası Doğan Kemancı da bir gelişme olursa bana telefonla söyleyecek; İstanbul'da öyle konuşmuştu Doğan Kemancı'yla... Geçen akşam Filiz söyledi bana; haklıydın ama 77'deki boğuşmanın etkimiştir kaçışmayı; ben de buna şunu ekledim, en yalın konularda bile önlem almamışım ya da alamamışım... Bugün vardığım nokta şu, gözüme kırpmadan bakıyorum; ne hissem var, ne arkadaş, ne ev ne bark, üç-beş arkadaşın dışında eski arkadaşların belli tümüyle bırakmış olmaları bana koymuyor, her bir şey düşünmüştüm olduğum gibi geçiyor, nesnel pencereden bakınca da bir insan toplumu içinde yaşamadığımı adım adım anlıyorum anlıyorsun, vah vah kurnazlıklarını vesaireyi... Annem öldükten sonra köyle bağlantıyı kesttim ister istemez. Yani gidecek herhangi bir yerim de yok, bir avuntum artık annem bir sigıntı değil, açlık da çekmeyecek kadın... Solgun bir umut ama İstanbul'dan Sena'dan, Doğan'dan haber bekliyorum işte anlayacağın; olabileceğine pek aklım kesmiyor ama. Toplumsal kural-

lar çok sert çünkü, handikaplarım sayılamayacak denli çok, eh 6-7 yıldan bu yana da hiç bir önlem düşünmemişim almamışım; İstanbul'dan yalnızca İzzet Yasar'la, Doğan Kemancı'yla yazıştığını söylemiştim yazmıştım sana; adları gerekmez iş için İstanbul'da epey eski arkadaşa mektup yazdım, hiç karşılık almadım almiyorum. Son bu İstanbul'da ayrıca birkaç eski arkadaşı gördüm; iş konusuna degeinmekten kaçındılar, ben de hiç açmadım. Başka olgular da biliyorum, ayrıntıya girmeyeceğim, yani bırakılmış olma olgusu kesin, kesinkesdir!... Bireysel bir çıkış yolundan başka bir yol yok kısacası. Hani kapı arındıda olmak diye bir deyiş vardır, bu deyimi Çanakkale'de raslanıyla gördüğüm Süreyya Berfe'ye de söyledi, ayrıca çok şeyin gösterilmeye çalışıldığı gibi olmadığını da ekledim; gerçi ben bu toplumun temel niteliğini 54'den bu yana biliyordum ama, 77'de bana vuran bölümyle gerçeği daha yavuz anlıyorum... Yine de ne olursa olsun... İşlenenleri yapılanları insanlık dışı işleri kendime bir türlü yediremiyorum. Oğlum Ege de gitti, 'ba-ba, ben senin gibi olmayacağım, senin vardığın durumunu görüyorum; sen İsviçre'deyken arkadaşların sana kazık atmışlar, etkileri kalmış bunun sende (doğru bu), sen kendi sorunlarını uğraş...' dediydi aşağı yukarı bir ay önce. Bu yüzden şaire favulu bakıyor, baktığını söylemişti açık açık.

Doğan'dan haber beklerken, Okay Gönensin'den de bir haber bekliyorum İstanbul'dan. Berlin'deki Arif Çağlar İstanbul'a gelmişti, bana oradan telefon etti, Berlin'de benim yanına gel diye, Okay arkadaşımış Moda'dan, ver ona pasaportunu uzatın demişti, ben yeni bir serüvene hiç girişmeyi düşünmediğimi söylemiştim, uçak biletini gönderecekmiş, Almanya'da bir yayinevinden de çağrı yazısı almış şu vize sorunu için; burada iş bulunamayınca orada hiç bulunamaz... Kısacası, nedenini bilmiyorum, biliyorum ya da (umarsızlık olabilir nedeni) pasaportu Okay'a bıraktım İstanbul'da...

İnsanın aklına geçmişte İstanbul'da Boğaziçi'nde karınca-kaderince yaşadıklarım geliyor. Olursa olabilirse İstanbul'daki ev benim hiç değilse üç-beş yılda toparlanmamı sağlayabilir diyorum. Gerçekten çok sarsıldım İlhan, özellikle şu son 8 aydır; hayır eski arkadaşların beni bırakmış olmaları olgusundan fi-

lan değil, bir adama arka arkaya yapılan haksızlıklarla ilgilen-memelerinden de değil, toplumsal boyutun sertliğinden de hiç değil; çekilen sırlısklam açıklarla birlikte tay giden bireysel bir çıkış yolu bulamamandan. Aylardır iş iş diye çırpındım olmadı, rastlantı bu ya, burada Ankara'da Siyasal'dan arkadaşım eski Antalya valisi Güngör Aydin Mülkiyeliler Birliği Başkanı olmuş... Ankara'da bulunuşum bu yüzdendir, senin sandığın gibi değil.

Doğan Kemancı'ya da bugün bir mektup yazdım, onlar karı-koca Heybeliada'da oturuyorlar, şu oda ya da ev sorunu için... Ben geçen yıl ve önceki yıl İstanbul'da kalırken yalnızca İnsanlarla insan olanlarla görüşmüştüm olabildiğince; yani söylemeyacak denli çok çok handikapları var vardır... Sana hepsini yazamıyorum... Yine de ne gerekçe gösterilmiş olursa olsun; ilkellik değil midir bu eski arkadaşların yaptıkları İlhan; bugün ve geçmişte olupbitenlerin onları düşünmeye götürmesini isterdim; yazık ki düşünmekler silinmiş... Seziyorum ki, burada Ankara'da da yavaş yavaş 'panik' havası başladı bana karşı, hiç bir şeyim olmadığı anlaşılıncı bu panik daha da artıyor, yani kibarca (ustalıkla da denebilir buna) uzaklaşıyorlar yavaş yavaş aman bizim üzerimize kalmasın diyedir. Anlıyorum ki bu bir ay içinde bir şeyler yapmalıyım, Doğan Kemancı'ya hemen ondan mektup yazdım İstanbul'daki oda-ev sorunu ne olmuş diye; geçen gün Remzi İnanç'ın kitabevine uğramışım, orada gördüğüm insanlardan İstanbul'daki eski arkadaşların beni bırakmış oldukları rüzgârının sesini aldım. (Bir ay önceydi, ikisini de tanımiyordum, Pertev Naili Beyle buluştuk ve Enver Gökçe'ye gittikti; Pertev Beyden Ali Baba ve Kırk Haramiler masalının bir varyantını sordum, Enver'e de "Hastırlan!" şirini –Enver'de anladığımca zihinsel bir erozyon olmuş, karşılık veremedi bana doyurucu, güzeldi o şiri Hastırlen.-; kafamdaki iki soruyu çözmek için yalnızca.)

Sana şunu da yazmadan edemeyeceğim; özel anlamda da genel anlamda da çok büyük bir yanlışlık işleniyor, benden söylememesidir. Biliyorum İstanbul'daki eski arkadaşlar 'aman canım, herifin zaten inandırıcılığı kaldırılmış, ben dalgama bakarım, insan bir kez yeryüzüne gelir, onun söyledikleri belki

yıllar sonra bile bir nebze anlaşılır' diye düşünmeleri ilkellik ve alabildiğine çirkinlik değil midir? O zaman nerde şiir, şiirsellik... Bence şiir de geçişli bir şeydir olabildiğince sağlıkla düşünmeklerle... Neyse.

Bu odada yatak üzerinde oturmaklardan ayaklarım tutuluyor; çok canım sıkılıyor; sağlık da bozuldu galiba anladığımca Shunt mi tıkanmış nedir bileyim ki (İnsanlar ölüme karşılık da örgütlenmişlerdir ama, Lokman Hekim ancak masallarda yaşar).

Hoşça kal İlhan.

8 Haziran 81

Kardeşim İlhan.

Bugün, sabah, bahçede otururken, Günaydın diye bir gazete de oğlun Ahmet'in eviyle ilgili bir haber gördüm... Senin evin mi onun evi mi bilemiyorum ama sen aklıma geldin; yazıyorum..

Bende bir çekingenlik de belirmiş galiba diyorum; sabahları Lokal'e gazeteleri okumaya giderken ya da gazeteleri okuduktan sonra bahçede beş-on dakika kadar oturuyorum bir masada; aşağı yukarı gün odada geçiyor; akşamları da televizyona bakmaya yine Lokal; hepsi bu, yaptığımın ettiğimin... Yataktan yatarken insanın sağlıklı düşünemeyeceğini bile bile (doğrusu beliren çekingenlik yüzünden de, başka bir dolu handikaplar yüzünden de odamdan başka bir seçenek yok) odamdayım, odamda olmak zorundayım.

Mehmet Taner'e iki kez gidebildim, defterlerden kimi sayfaları ona yazdırıldım yazdırabilirdim. Bir değişiklik ya da beklenmedik bir şey olmazsa sonbaharda o Günlükleri yayımlıယا...

Kafamdan şunları çıkarmaya çalışıyorum, uzaklaştırma-ya çabaliyorum ama herhalde beceremiyorum; İstanbul'daki eski arkadaşların beni 'bırakmış olmaları' (iş ve ev konusunda tüm mektuplarına karşılık gelmiyor İstanbul'dan, ayrıca) hissim-akraba olmayı kalmayı, çeşitli handikaplar... vs. değil de; evsiz-barksız kalmış olmayı. Bugünkü Günaydın gazetesinde Ahmet'in evini ve o gerçekte koyu ama fotoğrafta uçuk denizi görünce depreşmiştir... Yine gerçekler ağır basıyor; dün akşam televizyonda Halit Refiğ'le ilgili bir programda Seçkin

Yasar'ı görmüştüm; bana, son, İstanbul'da Seçkin 'düşenin dos-tu olmazmış' demişti; benzer bir şeyi de Çanakkale'deki Olcay yazmıştı... bunlar aklıma gelenlerdir. Anlıyorum ki, seziyorum ki, İstanbul'daki eski arkadaşların beni bırakmış olmaları yalnızca o geçmişteki, 77'deki, olaylar yüzünden, o kişilerden 'çekinmekler'den filan değil; yeryüzünde hiç bir şeyim olmadığı gerçeğinin yaratmış olduğu 'panik'den daha çok... Bende 'düş-me', 'düşmüş olma' kavramı filan yokmuş yoktur ama bunlar -yazık ki- genelgecer kavamlardır. 'Bizim üzerimize kalmasın da aman, ne olursa olsun' anlayışı, panik, vs... dalga dalga ve yavaş yavaş buralara Ankara'ya da geliyor İstanbul'lardan; kör şeytan. Bunları sana izlenimlerime bakarak yazmıyorum, veriler de oglular da vardır ayrıca. Kimseden mektup gelmeyiği bir yana, beni burada arada sırada Mehmet Taner'den, Özcan Yalımlı'dan (şimdi Datça'da karısı Ülkü ve çocuklarıyla dinleniyor) başka bir kimse aramıyor... Ayrıntıyla sana her bir şeyi doğalılıkla yazamıyorum...

Bir (bence) soluk umut var; kimi akşamlar İstanbul'dan Doğan Kemancı, o gazeteci telefon ediyor, karısı Sena bana Adalar'da bir oda arıymuş... İşte Doğan Kemancı'dan bir haber bekliyorum... Soluk deyişim şundandır; bu aylarda özellikle, bir oda bulmak çok zordur Adalar'da; Sena'nın da hakkı var Adalar onun çevresi, onlar kari-koca Heybeliada'da oturuyorlar çünkü... Bakalım, sonuç ne olacak? (Bana söylediğine göre Doğan Kemancı toplumsal bir duvara karşı direniyormuş, bir-iki dergiye de benim durumumla ilgilensinler diye gitmiş Gösteri'de çalışan Necati Güngör'le fotoğrafçı bir röportaj düşünmüşler; vs. Ona mektup yazdım; eski arkadaşların ördükleri örgüyü, değil bin kez, milyon kez bile çok büyük bir yanlışlık işlediğini söylemiş olsan da bir şeye yaramaz dedim ona; sekiz-dokuz aydan bu yana kaçışan kaçışanadır; herhangi bir kuruluş, sendika filan da ilgilenmiyor... Bireysel bir (bulunacak) yoldan başkası görünmüyör bana açıkçası; dedim. Sena bana bir oda bulunca Doğan Kemancı telefon edecek, ben de Mehmet Taner'den belki bir avans alacağım, (daha önce de annemin ölümdünden önce parça parça 10.000 lira almıştım ama,) ve onunla İstanbul'a gideceğim giderim diye düşünüyorum...

Ben de galiba boşu boşuna direniyorum İlhan; gerçekte sana yazdiğim olanaklar da iyice silik, belli belirsizdir doğrusu ya... İşte bir şeyleri şu bir ay içinde çözmek istiyorum anlıyacağın... Doğan Kemancı'ya da durumu olduğu gibi yazdım; aman bana bir oda buluverin diye;larındaki adamın sayılamayacak denli handikapı var bilesin, kesinlikle en yalnız konularda bile inandırıcılığı alınmış ya da yok bilesin; 74'den bu yana düşünülebilecek her konuda önlem almamıştır bilesin; bak yılbaşından önce Cüneyt Ayral da senin gibi kiyametleri kopardı çırpındı o toplumsal duvarı aşamadı... dedim... Bak annemin ölmesine göz göre göre engel olamadım... Eski arkadaşların vah vah! numaralarına aldanma, dedim...

Mehmet Taner'e, son gittiğimde senin Gösteri'de ya da Sanat Olayı'ndaki şiirlerini okudum; tek zamanlı. Bu tek zamanlılığı bile bile yaptığın kanısına vardım; yargım doğru mudur? Bilemiyorum. Sena bana Adalar'da bir oda bulabilirse diyorum ben de böyle kısa şiirlerden, örülümiş bir kitap hazırlayacağım; çaptan düşmüştüğümü de gözünden bulundurarak; kafadaki Shunt mü tikanmıştır bilemiyorum sürekli başım ağrıyor çünkü... Shunt'ün tikanmış olma olaslığını kimseye söylemiyorum çünkü; zaten üç-beş arkadaş kalmış; bu olgu da ayrıca bir panik yaratmasın diyorum.

Mektubun görünüşü kötümser olabilir İlhan, aldırma; ben kesinlikle kötümser değilimdir değilim; içinde yaşadığım bu topluluğun temel niteliğine parmak basarken de böyleydi böyledir... Çok canım sıkıldığini senden saklamayacağım; evet, çok canım sıkılıyor eski arkadaşların bu niteliklerine. Bunu herhangi sert bir eleştiri olarak filan alma İlhan; öylesine vurdumduymaz olurlar ki... Sorma... Deyip kesiyorum bu konuyu.

Son 79 Ekim'inde gördüm Bodrum'u, oğlum Ege ile aşağı yukarı bir hafta kalmıştık. Herhalde iyidir oraları. Sen neler yazıyorsun şimdiler? Ben Mehmet Taner'den bir-iki kitap almıştım, onları okumaya çalışıyorum... Yazmak yok; epey sarılmışım...

Sana ve Edibe Hanıma selamlar çok. Hoşça kalasınız.

9 Haziran 81

Kardeşim İlhan.

Dün sana mektup yazmıştım. Akşam, Lokal'e televizyon için geçince, senin mektubunu aldım... Evet; yazacağım, bundan başka herhangi bir yol olmadığını bilmez değilim. Doğan Kemancı'ya, İstanbul'da Heybeliada'ya mektup attımdı bana bir oda bulsunlar diye aman! Şu üç hafta içinde. Şu 7.500 lirayı kira için vereceğim. (Geçen gün, bir raslantıyla S.B.F. Basın-Yayın Yüksek Okuluna uğramıştım, orada Murat Katoğlu'nu gördüm... Sezdiğim anladığım kadariyla bu 7.500 lirayı her ay araslarında topluyorlar...)

Bir düş müdüür bilemiyorum, işte Doğan Kemancı'dan İstanbul'dan bir oda için telefon bekliyorum, bekliyorum... Oda işi gerçekleştirebilirse, Doğan Kemancı'nın karısı Sena'nın uğraşlığını sana yazmıştım; orada yavaş yavaş yazacağım hazırlayacağım yeni kitabı diyorum... Bir avuntu mu bu bilemiyorum... Bakalım.

Doğan Kemancı'ya da yazdım; eski arkadaşların beni bırakmış olmaları pek o kadar ırgalamıyor, yalnızca kaçışmalarına ilgiyle bakıyorum birbirini ezerek... Düşündüğüm tek şey İstanbul'da bir oda; toparlanmak ve yazmaklar için ve sonbaharda İstanbul'da ufak bir iş olanağı; yani hepsi tümü bireysel... Ben daha önce de eski arkadaşların vurdumduymaz olduklarını biliyordum seziyordum; şiirler ayrıca bu boyutla da örülmüştür; aldırmıyorum bana İstanbul'da herhangi bir ufak iş konusunda karşılık yazmayışlarına uzundur; sonuçlar bana vuran şeyler beni ilgilendiriyor ilgilendirdi hep... Kalmış olan üç-beş arkadaşla şu Haziran sonuna dek

İstanbul'da bir oda tutma işinibecermeye çalışacağım... Yازık ki, eski arkadaşların 'panik'e ugrayıp da kaçışmaları ol-gusu dalgaları yavaş yavaş Ankara'ya da gelmeye başlamış anlaşıyor; bir şey toplumsallığa dönüşünce o toplumsal-lik acımasızca büyüyor ve ilgilenmemekler daha da artıyor, neyse; bu konuya dalmayayım... Elimi, olabildiğince, çabuk tutmam bundandır, Haziran sonuna dek bir çözüm bulmam gerekiyor; yoksa her anlamlıyla hapi yutacağımı biliyorum... Ben aylardır hep kendimden, kendi sorunlarımдан söz açtım sana, belirli bir bunalımı yaşadığım için, kusura bakma İl-han; başka bir seçenekim yoktu. Hâlâ durumu, varılan şu so-nucu kendime bir türlü yediremiyorum... Sözgelimi annem göz göre göre öldü, kesinlikle doğal bir ölüm değil bu, ba-na yapılanların edilenlerin kazık atmaların kahrından öldü kadın! Herhangi bir çıkış yolu bulamazsam şu üç hafta iç-inde; herhalde diyorum ben de benzer sonuçla karşılaşırım. Bu yüzden vargückümle çabalayacağım İstanbul'da bir oda bul-mak için; benim soluk bir umut dediğim buydu. Yoksa kö-tümser filan değilimdir sorunlara bakarken; yalnızca nes-ne-lere olgulara eskiden bu yana gözümü kırpmadan bakıyo-rum bakarım.

Türkçe güzel bir duruma gelmiş; bugün sabahleyin Lo-kal'de Cumhuriyet okurken bunu Hikmet Çetinkaya'nın yazısı okurken düşündüm; yazında senin de adın geçiyordu; Bodrum'da kiralar en az onbeş bini bulmuş (şu anda akıma geldi, Cemil Eren acaba yine Torba'da mı? Şu üç hafta içinde Sena ve Doğan Kemancı bana Adalar'da bir oda bulamazlarsa diyo-rum, acaba Cemil bana 5.000 liraya kadarlık Torba'da bir oda bulabilir mi? Mehmet Taner'den de bir avans alacağım (ger-çi annemin ölümünden önce ve annem öldükten sonra toplam 10.000 almak zorunda kaldım ondan ama)... Her hayal benim ne biçim köşeye sıkıştırılmış olduğumu gösteriyor ama doğru-su kimseye yük olmak istemiyorum; hiç değilse o panik dal-gası oralara dek gelmemiştir, "bizim üzerimize kalmasın da aman ne olursa olsun" sapına dek yanlış sanısı, bu kim kime dum dum ortamda oralara gelmemiştir; gerçi olumsuz haber hemen duyulurdur ama, Bodrum ve çevresi İstanbul'dan epey

uzak. Sen yine de Cemil Eren'i oralarda görürsen bir soruver; dersin ki ona "bir adam karınca kaderince yaşamak ve yazmak istiyor".

Bitirdim. Hoşça kal.

Günlükler'e, şimdi aklıma geldi, bir önsöz yazar misin İlhan; Cemil Eren de kitaba birkaç resim yapar mı?

26 Haziran 81

Kardeşim İlhan; merhaba!

Mektubunu almıştım aldım... Ankara'nın bildiğin sıcak günleri işte, yaşanıyor. Nedense, bu sabah kendimi Paris'te o kentte, sandım çiçekçi dükkânlarının önünden geçerken (M.B.'ne doğru bir yere taşındılar çünkü, taşınmışlar doğrusu taşındırtmışlar galiba.) (Yalnızca o ara sokak benziyordu, o kadar.)

Mektubunu dikkatle okudum. Yakınlığına sağol; Sena ya da Doğan Kemancı bana telefon edip de oda tuttuk demedikçe İstanbul'a gitmeyeceğim, merak etme İlhan. Yoksa, yazdığın gibi, tümüyle ortada kalmaklara gitmek olur bu. Başka veriler de var, bir karşılık almayışlarla oluşturmadım düşüncemi; eski arkadaşların tümü yok olmuşlar, açıkçası kaçışmışlar. (Çanakkale'de Olcay Turhanlı'ya da yazdım bu gerçeği varılan; dedim sanki altı aylık uzun bir tatile çıkışmışlar gibi, iş konusunda hiç birinden ses yok –doğrusu 8-9 aydır–) Zaten bir yere kipirdayamam ki; kafadaki Shunt tıkanmış, Hacettepe'de böyle söylediler, Mehmet Taner beni durumu anlıyalım diye oraya götürdüdü geçen hafta... İşte buna tam anlamıyla aksilik derler, bir dolu sorun handikap içreyken. Bir de bu duyulursa diyorum herhalde iyi olmaz; fiziksel olgu eski arkadaşların 'kaçışma'sını bir çılgınlığa dönüştürebilir, vs... Ben buna bakmıyorum, 'kalmış' üç-beş arkadaşla bir şeyler yapmaya çalışıyorum yalnızca, adımlarımı dikkatle atmak zorundayım, yazmaklardan başka bir kurtuluş yolu olmadığını nasıl biliyorum öyle olur. Sen iki son mektubunda da bu yazmaklar teline dokunmuşsun, ki doğrudur. Geçen gün İstanbul'dan Birikim'den bana bir mektup geldi, İzzet Yasar elimde bir çocuk romanı müsvettesi

olduğunu söylemiş onlara, onlar da bana yazmışlar, programları sonbahardaymış. Mektubu alır almaz, becerip becermeyeceğini anlamak için Özcan Yalım'a gittim, Shunt'ün tıkanmış olması anlatılamayacak bir baskı-yorgunluk veriyor bana çünkü, ona iki sayfa yazdırabildim, yani başarıp başarmayacağım herhalde aşağı yukarı on gün sonra anlaşılacaktır. Benzer şeyi Mehmet Taner'le de sürdürüyorum, defterlere bakarak ona da yazdırıyorum. Günlükleri, belirli bir ölçüde de olsa başardım başardık diyebilirim sana; iyi-kötü bir sonucuna vardı (varmadıysa da), 4-5 ay sonra kitap yayımlanır... (Benim ilgimi Mehmet Taner'le Özcan Yalım ve Özcan'ın karısı Ülkü çekiyor çekti, onlar durumumu durumlarını daha yavuz bildikleri halde, anladığım kadariyla İstanbul'daki eski arkadaşlar gibi 'panik'e kapılmadılar. Yalnız 'panik'e kapılmamakla kalmadılar, toplumsal herhangi bir yaptrim izlenimi de yok onlarda ayrıca. Bunu sana şundan yazıyorum; şu geçen 8-9 ay içinde bahanele ri ne olursa olsun önce eski arkadaşlar toplumsal baskıyı uyguladılar bana; Salı günü yeni tanıdığım genç bir kadına, Yeşim Müderrisoğlu'na bu olgu için "kötülük" dayanışması dedimdi. Sana şunu yazmadan edemeyeceğim, her biri değişik değişik boyutlarda ele almış olabilirler sorunu ama, eski arkadaşların bu biçim davranışları alabildiğine çirkin ve ilkel bir şeydir bence... İstanbul'da bir iş bulabilmek için kimlere kimlere mektup yazdım, karşılık yok!.. O yüzden, geçen bir mektubumda yazdığım gibi, bireysel bir çıkış yolundan başka bir yol düşünmüyorum. Raslantıyla gördüğüm Erol Çankaya'yla Doğan Kemancı'ya İstanbul'a haber gönderdim... İşte kısacası, Doğan Kemancı'dan bir haber bir telefon bekliyorum. Soluk bir olasılık dediğim de bu, bu aylarda Adalar'da bir oda bulmak iyice zor olur; Sena ile Doğan Kemancı'nın evleri Heybeliada'da çünkü, Sena da doğallıkla ancak o çevrede bakabiliyor...

Dediğin gibi, belki de Günlükler için bir önsöze gerek yoktur... Cemil Eren'i görebilirsen, ona de ki Torba köyünde bana üç aylık filan kiralık bir oda bulabilir mi; Mehmet Taner'den bir avans alırım, yazı makinem de getiririm, yavaş yavaş çalışabilirim diye hayal kuruyorum... Her bir şey bir yana insanın yeryüzünde bir odası bir evi olmaması ne korkunç bir şeymiş

yahu İlhan! (Böylesine doğal bir şeyi bile anlamamaklar için birbirilerini ezercesine kaçışmalar benden uzaklaşmaları eski arkadaşların temel niteliklerini bana daha açık gösteriyor; işte bu 'kötülük dayanışması'dır düpedüz.)

Yaşanan bu yalnızlık bana koymuyor o kadar; 77 başlarında bu yana biliyorum eski arkadaşların huylarını sularını vesairelerini... Benim en çok canımı sıkın şey tıkanıklığın getirdiği sürekli başağruları filan da değil, bir yer bir oda edinemememdir. Sözelimi, insanın aklına İstanbul'da Boğaziçi'nde karinca-kaderince yaşamaklar geliyor hep. Bütün düşündüğüm aşağı yukarı böyle bir yaşamı sağlamak; sağlar miyim doğrusu ben de bilmiyorum. Doğan Kemancı'dan telefon bekliyorum. Yarın öbürgün Özcan ya da Mehmet'e giderim, az da olsa bir şeyler yazdırabilirim... Bir de bilesin diye yazıyorum, M. B. Misafirhanesindeki odam hep kalacakmış; izne çıkmadan önce Güngör Aydın bunu bana söyledi... (İzmir'den Erol Gülercan'dan mektup geldi, mektubun burasındayken; bir arkadaş, geçmişte Fayton diyedir bir şiiri ona adamıştım...)

Yahu İlhan, galiba kendimi avutuyorum diyorum bir şeyler bekleyerek, baktım bugün 26 Haziran olmuş tarihte. (Telefonla konuştuğum, bu akşam Ülkü ve Özcan Yalım gelecekler bahçeye; yarın akşam da ben Mehmet Taner'e gidiyorum... Mehmet'e bir şeyler yazdırırım, gelecek hafta da Özcan'a; böyle böyle birazcık bir şeyler yazmali...)

Hoşça kal... Bitti mektup...

Cemil Eren'e, sana selamlar.

12 Temmuz 81

Kardeşim İlhan.

Bu sabah, gece geç yattım, Mazhar Levenoğlu diye eski bir ahbaptaydım, baktım kapım çalınıyor. İstanbul'dan oğlum Ege gelmiş, Nişantaşı'nda oturduğu ortanca dayısından ayrılmış, birlikte oturalım diyor bir ev tut... Benim için beklenmedik bir gelişme bu, şaşırdım. Evet, peki dedim. Çocuk uyuma-ya Aşağıyancı'daki büyükdayısının Tıp'ta (Hacettepe) okuyan kızının evine gitti. Akşam buraya Birlik'in bahçesine gelecek, ayrıntıları konuşacağız, konuşuruz.

Sana yazışım şundandır; Cemil Eren'i görebildin mi, Torba'da ev işini ona iletebildin mi? Sena Kemancı, İstanbul'da Ege'ye telefon etmiş, Büyükkada'da bir ev var ama Ekim'de kira-ya verilebilecektir ancak diye.

Ankara boşalıyor; Ayla Kutlu ("Islak Güneş" romanı ger-çekten ve çok açıdan iyidir) Sinop'a; Mehmet Taner'ler Marmaris'e... gittiler. Ben de şunu düşlüyorum; deniz kıyısında bir yer olabilirse çocuk denize gider ben de evde o çocuk romanına ca-lışabilirim diyorum yavaş yavaş.

Ülkü ve Özcan Yalın Ankara'dalar, yarın onlara gidece-ğim, yazmaklar için, haftada bir-iki saat; burada odamda yaza-mıyorum sıcak çünkü çok.

Kısacası, Torba işi olursa, olabilirse, (Mehmet Taner de bana bir avans verdi), yazı makinesini ve müsvetteleri alıp Ege'yle ora-ya gelirim diyorum. Sena'ya da Ekim'de o evi tutuyorum diye ya-zacağım bu mektuptan sonra. Gölcük'e Olcay Anker'e, o avukat kızı da yazdım, coğrafya bakımından Ekim'de yakın oluyoruz diye... Bakalım, encam, olaylar ne gösterecek?

İlhan, bir gelişme olursa olabilirse bir zahmet bana buraya tel filan çekiver e mi?

Erol Gülercan da İzmir'den (Aysel Özakin'in eski kocasıdır o), senin yazmış olduğun gibi, bir çıkış yolu yazmaktr diyordu bana. Sapına dek doğru bir şey.

Burada Ankara'da Ayla Kutlu'dan sonra İnci Aral'ı da tanıdım ("Ağda Zamanı"nı yazmış, hikâyelerini yeni okuyorum da-ha; ama Ayla Kutlu'nun "Islak Güneş"i başardığını (bence) ke-sin olarak söyleyebilirim sana).

Hoşça kal. Haberlerini bekliyorum. Selamlar çok.

17 Temmuz 81

İlhan, kardeşim; merhabalar!

Sana bir mektup daha yazayım istedim. Olabildiğince gerçekçi davranışmaya çalışacağım. Oğlum Ege dün akşam İstanbul'a gitti, Ağustos'un ilk haftasında buraya gelecek; o zamana dek bir şeylerin seçmem oluşturmam gerekiyor, olanakları değerlendirmek ve sonra bir ev-bark bulmak. (Doğallıkla Torba işi kaldı.) (Bodrum deyince, aklıma Sanat Dergisinde okuduğum geldi –senin kimi sözcüklerin galiba "ağmış", başlangıcı anlayamadım tam– seninki ve Cevdet Kudret'inkini sevdim, özellikle Cevdet Kudret'inki beni çok duygulandırdı, düşündürdü de... İkiniz de kasabaya (anladığımca) uzak olduğunuz halde 'söylenmeyecek' şeyler söylemişsiniz, yani borru gibi bir deyim vardır, işte öyle...)

İstanbul'dan bir arkadaş geldi, o söyledi, artık hemen hiç kimse benimle ilgilenmiyormuş. Zaten ben de birkaç aydan bu yana bir dalganın geldiğini buraya, seziyordum sezmiştim. İstanbul'daki eski arkadaşlar gibi, buradakiler de kaçan kaçanaydı... Anlıyordum. Bir ilkellik, bir çırkinlik, bir yanlışlık nereye dek varılmış varır mı, varıyor demek. Bu yüzden sana yukarıda serinkanlılık anlamında gerçekçi davranışmak zorundaydım dedim. Eski arkadaşların paniğe uğrayışlarına dikkatte (ve de gültümseyerek) bakıyorum; hele birbirlerini çığneyerek kaçışlarına... Büyük yanlışlık çarkı dönüyor döndürülmeyecek... Vurdumduymazlık zırhiyla içinde bulunulan çatlak akıllarınca gösterilmeyecekmiş... Neyse...

Özellikle ve yalnızca ve özenle "insanlar"la görüşmeyi sürdürüyorum burada da. Bu mektubu postaya attıktan sonra

Mehmet Taner'in (Marmaris'ten döndü) bürosuna gideceğim çocuk romanını sürdürmeliyim için. Yine Ülkü ve Özcan Yalımları, Mehmet Taner'leri, Ayla Kutlu'y'u... Görüyorum... (Erol Gülercan İzmir'den yazmıştı bana; 'onlarla ister istemez işbirliği yapacağız' diyordu... Benim için öylesine zor ki bu, 'bir kötülük dayanışması' olgusu içinde hele; zaman zaman bunu düşündüğüm olmuyor değil; İstanbul'da geçen yıl buna benzer bir şeyi Tonguç da söylemişti.) (Bir çkar yol bulamıyorum, belirli bir kötüluğun altı neden çizilmezmiş ki...)

Sana, 9-10 aydan bu yana iş konusunda yazdığım mektuplara karşılık vermeyen eski arkadaşların adlarını belirtmemişim bilerektir isteyerek. Bunların sayıları elliyi bulur aşağı yukarı... Çünkü iş artık adamaklı toplumsala dönüşmüştür dönüştü... Öyle bir duvar ki bir köşesinden sızmıyorsun bile. Onun için bütün çabalarım bireysel oluyor. Sözelimi iki-üç haftaya dek ev konusunda iyi-kötü bir karara varmak zorundayım; çocuk Ağustos başında buraya gelecek, birlikte oturmak istiyormuş benimle... Durumu anlatmaya çalıştım anlamadı, anlamak istemiyor. (Gerçekten de galiba benim durumumda bir adam yok; en yoksul, en kimsesiz bir adamın bile iyi-kötü gidebilecek bir yeri vardır herhalde; bütün eski arkadaşları kaçışmamıştır.) (Erol Çankaya'yı görmüştüm, o da anlamıyor böylesine geniş çaplı bir 'birakılma' olgusunu, 'kaçışma'yı, 'ilgilenmememe'yı.) (Sana şu kadarını yazıyorum, karşılık vermeyen en azından 20-25 eski arkadaş bugünlerde Bodrum'dalarmış...)

Bugünlerde Olcay Aniker'le (Gölcük'e geçmiş, Turhanlı soyadını bırakmış, 1958 doğumlu bir kız; sanırım yazmıştım sana, onu geçen Ekim'de Çanakkale'de avukatlık yaparken kocası Halil'le birlikte tanıdım... Uzaktan, iyi arkadaşım oldu artık. Yaşlanınca insanın arkadaşları böyle genç mi olur İlhan? oluyor? Dikkatimi çeken bir olgu bu, Yeşim Müderrisoğlu, Sedat Ergin, Sena ve Doğan Kemancı... Bir dolu ad sayabilirim sana...

Hoşça kal İlhan, kaçıyorum... Sevgilerle...

28 Temmuz 81

Sevgili kardeşim İlhan.

Gideceğim ya da yerleşeceğim kent konusunda aşağı yukarı bana iki hafta kalıyor diye düşünüyordum kendimce. Bir insanın evi barkı olmayışı meğer ne korkunç bir şeymiş; hele böyle bir ortamda! Pazar akşamı açıklandı, ÜSYS'larının sonuçları belli olmuş; herhalde benim çocuk yarın - öbürgün İstanbul'dan buraya gelir öğrenmek için. Yerleşecek kent konusunu oluşturmadım daha, ne karşılık vereceğim ona bilmiyorum... Sana sözünü ettigim "dalga" İstanbul'dan buraya gelmiş, hayatı! Ankara'daki arkadaşlar da kaçışmaya başladı; artık elle tutulcasına görülüyor, ev konusunu açmaya fırsat kalmıyor. Geçenlerde geldiğinde benzer bir olguyu Doğan Kemancı da söylemişti bana; İstanbul'da bana bir iş bakılmak için Doğan Kemancı dergilere, eski arkadaşlara falan uğramış; hiç biri durumla ilgilenmemiyorlarmış... Ben istedigim kadar derin bir toplumsal çatıktan, büyük bir yanlışlıktan, bu tutumun ilkelliğinden çirkinliğinden sözedeyim... İşe yaramayacaktır anlaşılıyor. Kimseyi düşünmeye götüremedim, hattâ kuşkuya bile itemedim... Bir zırh öyle sağlam örülümuş ki, sorma... Şu on ay içinde neler neler öğrendim ve gördüm. Kalan üç-beş arkadaşla birşeyler yapmaya çalışıyorum çalışmıyorum; olmuyor. Vallahi tallahi İlhan, gerçekten bir insan toplumu değil bu içinde yaşadığım toplum. Dergilerdeki 'numaralar'a bakıyorum da zaman zaman, gülümşüyorum; sanatın 'dürüstlük'le ilişiği kesilmiş silinmiş midir acaba diyorum; örneklerden açıyorum...

Sana da gelmiştir bir mektup sanıyorum; Paris'te Maspero yayınlarında bu sonbaharda bir Çağdaş Türk Şiiri Antoloji-

si yayımlayacakmış, Güzin Dino "Kendi Kendinin Terzisi Bir Kanbur"u çevirmiş, izin istiyorlardı, verdim... Anlaşılan İstanbul'daki kaçan kaçanalık salgını daha oralara gitmemiştir. (Bence, Avrupa'da iki 'şair anası' vardır; biri Londra'daki Nermin Menemencioğlu, öbürü Paris'teki Güzin Dino.) Karşılık yazarken Paris'e, yalnızca ve kısaca, içinde bulunmak zorunda kaldığım bu toplumun şu temel niteliğinden de açtım, o kadar... Düşünüyorum, böylesi yadsınamaz nitelikli bir toplumda insancılık, insansallık, şırsellik, güzellik, düşünce vesaire... Olabilir mi hiç? Hiç değilse bunu bana yutturamazlar yutturamayacaklardır.

Sana bu mektubu Mehmet Taner'in yazıhanesinden yazıyorum, Kuğulu Han'da. En çok Fehamet ve Mehmet Taner'lerle, Ülkü ve Özcan Yalım'larla görüşüyorum; arada Sedat Ergin ("Cumhuriyet" gazetesi için bir konuşma yapacakmış benimle), Yeşim Müderrisoğlu'nu da görüyorum... Yine Olcay Aniker'le yazışıyorum Gölcük'de... yaşı küçük (1958 doğumludur) ama insan ilişkileri saptayışları ilginç çok... Burada Ayla Kutlu'yu da görüyorum Birlik'in bahçesinde... O çocuk romanını südüremiyorum, çok yavaş gidiyor ama, herhalde bir hafta sonra filan çalışmaya başlarım diyorum. Dediğin gibi, yazmaklardan başka hiç bir yol yoktur... Aksilik ya Ankara şu günlerde çok sıcak, ilden ayaktan kesiliyorsun. Ankara boşalmış anlaşılan, hemen herkes deniz kıyısında bir yerlere gitmiş. (Birden aklıma 1959 Temmuzu başları geldi, Erdek; seninle ve Edibe Hanımla uzak bir kumsalda teneke üzerinde balık pişirmiştiz... Antonioni'nin Les Amichi filmini görmüş, A. A. Saygun'un kuvar tetlerini dinlemiştim - Faruk Güvenç Karadenizli bir adamın bahçesinde bu bantı dinletmişti, adamın karısı Giritli'ydı ve gözkapakları pancur gibi inikti kadının, bizleri görebilmek için başına arkaya atmak zorunda kalyordu hep... Sahi ne oldu, Halit Çakır diye bir adam vardı, T. Williams filan çevirirdi hanı, Kadın Dostlar'ı (Les Amichi) bahçe sinemasında seyrederken o da vardı; Pavese'ye biraz yaklaşabilmiştim, filim yanlış hatırlamıyorsam onun bir romanından çekilmişti...) (İnsan zihni ne tuhaftır İlhan, hep hatırlar).

Yine, bitiriyorum, hoşça kal İlhan. Selamlar çok.

Günlerin nasıl geçiyor senin, Bodrum'da?

Geceleri uyuyabiliyor musun?

İlgini çeken kitaplar nelerdir? Bulabildiğin "aykırı dallar"
var mı? Eskide, yenide. O kadar az kitabım var ki benim; açla-
mıyorum.

Bir de sana şunu yazayım; Cevdet Kudret, neden Breton'un
gerçeküstünlük tanımını kitabına alırken S. Hilav'ın çevirisin-
deki kimi ağırlıklı sözcükleri atmıştır? Acaba okuyucunun "ze-
kâ yaşı" mı gözönünde bulundurdu diyorum; okuyucu ayrıntıya
önem vermez pek çünkü, ayrıntı denilen şeyin anlamı de-
ğiştirdiğine hele hiç önem vermez. (Öyle saygısız bir adam var
burada. Hacettepe'de [...] diye bir adam; acaba onun "ne önemi
var" deyişi bu "zekâ yaşı"nı bilişinden midir? Kafamı kurcalı-
yor, kurcalar.

6 Ağustos 81

Kardeşim İlhan.

Böyle sana sık sık mektup yazıyorum... Bir değişim oldu; ev tuttum Me-Sa sitesinde, Nili Tlabar (Bilkur), Göksel Ziyylan, Hârika (Hârika'nın soyadını bilmiyorum) buldular; oğlum Ege de boyuyor duvarları... Sonunda bir evim oldu: Çok çok seviniyorum İlhan... Hiç bir şeyim yok şimdî; ama birkaç gün sonra edinmeye, derlemeye başlayacağım. Ayla Kutlu çarşaf, pike gibi şeyler sağlayacak; Göksel bir-iki çiçek verecek; Özcan'ın karısı Ülkü de çatal-tabak filan... Böyle böyle bir şeyler yapacağım... Sen varlıklı bir insan değilsindir ama (olabildiğince) bana biraz para gönderbilirsen çok sevineceğim; çocukla oraya yerleşebilmek için en azından yatak, somya almam gerekiyor iki tane ve perdeler. Bu sabah Ulus'ta Çikrikçilar Çarşısı'na gittim yalın sandalye, yalın masa fiyatlarına da baktım. Öylesine erken gitmişim ki kimi yatak, somya satıcıları açılmamıştı. Evsizlik meğer ne korkunç bir şeymiş İlhan, bunu şimdî sana anlatamam! Nasıl aylardır yoğun bir biçimde yaşadım bunu. Bu mektubu sana Mehmet'in Kuğulu Han'daki yazihanesinde yazıyorum, birazdan eve gideceğim. Ev tutmadan önce Sedat Ergin bana Cumhuriyet gazetesi için sorular bırakmıştı; başlamıştım ama bir hafta sonraya kaldı... Bu durumda Ankara'dan ayrılamam, eve yerlestikten sonra çocuk İstanbul'a gidecek; halı, kilim vesaire getirmek üzere. Dedim Teoman Taylan'dan, İzzet Yasar'dan benim bavulları al; bakalım... Bir de İlhan, yazın orada Ankaralılar olabilir, bana bir iş için Ankaralılara söyleyiver. (Göksel Ziyylan'ın telefonu 27 25 28. Benim adresim Mesa Sitesi, Abidin Daver Sk. 37 D Blok, alt kat. Mehmet Taner'in bu Kuğulu Han'daki yazihanesinin telefonu 28 05 58.

Bitiriyorum. Çok selamlar. Hoşça kal.

30 Kasım 81, Ankara.

Sevgili İlhan,

Nerede yaşıdığını doğrusu, bilmiyorum. Mektubumu Bodrum'a gönderiyorum. Adresim yine Birlik olacak artık; evi yürütemedim kısacası, bir bölüm yanlış anlaşılmalar da olmuş, ev tutunca parasal durumumun düzeldiği sanılmış ve Birlik'in vermiş olduğu para da iki-üç ay önce kesilmişti, bir kitapçık çıkması da (Zambaklı Padişah) bunu göstermiş filan (oysa, Nisan'dan bu yana parça buçuk iki kitap parası almıştım Mehmet Taner'den, neyse ki geçen hafta başında 'Defterler'i verdim de, borcum bitti. Şimdi olabildiğince 'Yarım Meseller'e çalışıyorum, İstanbul'da Nazar Büyüm için, ona da borcum var... Ne yaparsın?)

Yeşim, Feza da (Mehmet Taner benim 'Zambaklı Padişah' kitabını İş Bankası Ödüllerine gönderdiydi) bana vermiyeceklerini söylemişlerdi. Geçen Pazar bana eve, Sezer Duru geldiydi, beni Özdemir İnce'lere yemeğe götürdü, orada Özdemir söyledi İş Bankasının Seçiciler Kurulunda epey dümenlerin dönündüğünü, ama ben hiç ödül filan almamışım, nasıl bir ortamda bulduğum bilinmeli filan demeye kalmadı... Akşam eve döñünce düşündüm bir; kurulda profesörler var bir kez (Berke Vardar gibi, Tahsin Yücel gibi), iki de yazar var (Salah Birsel, Sami Karaören gibi), bunların [..., ..., ..., ...] yaratıklarından farkı olamaz dedim kendi kendime. Ali de 'güvenme' demişti bunlara 'vurdumduymaz görünmeye alışındırlar'. Aralıklı olarak bende evde Veysel Öngören üç-beş gece kalmıştı, onun Ankaradağı çevresi –anladığımca– genişir, benim ne durumda bulduğum biliniyormuş, ayrıca bizim yakın çevre üzerine benim düşüncelerim de biliniyormuş, hele profesörler benim bu

topluluğun bir insan topluluğu olmadığı üzerine düşünceleri-
me çok bozuluyorlarmiş... Vesaire...

Hemen önlem aldım, zaten kirayı iki-üç aydır ödeyemi-
yordum, Birlik'e odaya geçeceğim bir haftaya on güne dek.

Ben pek tanımıyorum ama, meğer ne denli acımasızmışlar
Salah Birsel gibi, Berke Vardar gibi, Tahsin Yücel gibi, Sami Ka-
raören gibi... adamlar... Anlaşılan 'yanlışlık' göz göre göre, bile
bile, sürdürülüyor sürdürülecek de. Bunun adı düpedüz bir kö-
tülüklük dayanışması!

Elli yaşına varılmış diye, Aziz Nesin'den bir mektup aldım-
di, Yıllık'a bir yazı istiyordu, düşündüm düşüncelerimi arındı-
ramamışım bu toplumun temel niteliğinden, zülfiyâra degenip
de adamı güç durumda bırakmaktansa yazıyı yazmiyayım de-
dim ve yazmadım...

Her bir şeyi yazmıyorum ama çevremde küçük küçük
olupbitenler benim düşüncelerimi doğruluyor hep. Gerçekten
de bir insan toplumu içinde yaşamıyoruz İlhan. Doğrusu ya
ben bu yazar-çizer takımının böylesine bir ilkellik ve çirkinlik
içre olduğunu böylesine yaşamamışım... Bana kalırsa, ilkellik-
ten de öte çirkinlikten de öte bir durum var gibi geliyor bana...
Evet, bir şey toplumsal olduktan sonra filan ama yine de böyle-
si olmaz gibi geliyor bana; bunu sana herhangi bir eleştiri ola-
rak yazmıyorum...

Akif Kurtuluş'un şiirleri senin de ilgini çekmiş miydi?

'Defterler' herhalde yılbaşına doğru çıkar diyorum. Der-
gileri aylar sonra toptan Feza'dan alıyorum. (Özcan Yalım'dan
daha çok kitap alıyorum...) İlhan düpedüz acı çekiyorum, geç-
mişte ve şimdi olup bitenleri bir türlü kendime yediremiyo-
rum yediremiyeceğim. (Türkiye Yazılıları dergisinin bu Kasım
sayısında Muzaffer Buyrukçu bir yanlışlık yapmış, günlüğün-
de ben kimi kişileri bağışlamışım gibi yazmış, hem böyle bir
olgu yok, hem de insanlığa aykırı bir şeyi ben bağışlamam
bağışlıyamam... Rastlayınca durumu kendisine söyleyeceğim,
rastlarsam.

Anlıyacağın 'tutunmak istedim', olmadı. Zaten böyle bir
ortamda, bu koşullarda olmayacağıni beceremeyeceğimi sezi-
yordum ama bir deneyeyim dedim, belki bir ufkacılık sağla-

rım. Tersi oldu hemen; İstanbul'a geldiğimde de duymuştum, iş bulmuşum, parasal durumum düzelmış, güzel bir ev tutmuşum (Veysel de, Yeşim de, Sezer de... gördüler bir sığınak olarak yapılmış burası, bacası yok (o yüzden çay pişirirken pencereyi açıyorum), mutfakla oda aynı yer, radyatör yok ama tavandan borular geçiyor, sürekli kazan dairesinden bir ses... ama benim bir şeyden yakınım yoktu, ne yapalı olamadı...

Kitabı sana gönderemiyorum, yalnızca iki tane 10 liralık pul var bende, bir sana, bir İzzet'e mektup atacağım, kusura bakmazsin. Hoşça kal İlhan. Edibe Hanıma çok selamlar.

28 Aralık 81, Pazartesi

Sevgili İlhan.

'Defterler'i Bodrum'a gönderdim, olanak bulunca 'Zambaklı Padişah'ı da gönderirim. (Doğrusu ya, iki kitap da ilgi çekmedi, ilgi çekmemiştir.)

İş Bankası ödülleri dün açıklandı; bence olmadı olmamış... Bir ay önce Enis Batur'la konuşuyordum, ona "6. kitabım bu, hiç ödül almamışım, özel bir durum da var, acaba göz önünde bulundururlar mı?" demiştim, Enis "verenler de alanlar da dörtbaşı 'laik'tirler, sana vermezler" demişti bana. Üç hafta önce de Sezer Duru beni Özdemir İnce'lere götürdüğünde, Özdemir'le konuşmuştu, bana "ödüller önceden kararlaştırılır, sana vermeyecekler" demişti. Ali Püsküllüoğlu da, başkaları da benzer şeyleri söylemişlerdi bana. Yeşim Müderrisoğlu da, Feza da... Şiirler, şiirlerim konusunda düşündüm; 54'den bu yana yayınıyorum, hep tepkilerle, karşı çıkışlarla karşılaştım, kimileri ise çok ağır şeyler yazdılardı (Asım Bezzirci, Bedrettin Cömert, Attila İlhan, Suut Kemal Yetkin, Rauf Mutluay, Halim Yağcıoğlu, Mehmet Salihoglu... gibi); hemen herkesin olduğu derlemeler, antolojiler bir yana benim şiirler derlemelerde antolojilerde de yoktur (Rauf Mutluay oynamı çok iyi ansiyorum; sosyalist ülkelerde yayınlanan antolojilerde adım dahi geçmiyor; şiirler üzerine pek bir yaklaşım denemesi de olmamıştır) (Oğuz Demiralp ile Nedim Gürsel bir ara denemişlerdi, onlar da vazgeçmişler iştiyor, pişman olmuşlar); şu 74 Ekim'i ile 76 Ağustos'u arasında ben Türkiye'de yokken benim adımı kullanarak iyilik etme perdesi arkasında insanlık dışı işler de kolaylıkla ve fütursuzca işlemiş-

tir... 50 yaşımlı sürdürüyorum ve bir encamı düşünüyorum ister istemez; şiirimi de yaşamımı da bir kolayca ezip geçme gerçeği epey geniş ve yaygın; hele şu geçen bir iki yıldaki yoğun iş arama çırpmamın bir işe yaramadığını görmüş yaşamış bir insan olarak özel ya da genel olgulara olupbitenlere dikkatle bakıyorum; hadi diyelim ki 77 başlarından bu yana yalnızca insanlarla konuştuğumu altın çizerek belirtiyorum, zülfîyâra dokunan hagaragort gerçekleri yeri gelince söylemişimdir, nüfuzlu bir bölüm 'yaratıklar'a ağır şeyler yazmışım ya da söylemişimdir; peki 77'den öncesi önceki günler yıllar şiirler... ne oluyor? Evet; ben [...]’ı da, [...]’ı de, aynı [...] gibi, [...] gibi, [...] gibi, [...] gibi, [...] gibi... insandan sayımıyayım... bir büyük yanlışlığın nedenlerini gerçek nedenlerini bir türlü bulamadıktan sonra ne işe yarıyacaktır diyorum. Gerçekten kendimi gittikçe sınırladığım doğrudur; Ankara’da en çok gördüğüm görüştüğüm Ülkü ile Özcan Yalım, Sezer Duru, Yeşim’ler... (Ayaküstü görüştüklerimi yazmıyorum; Sinan Fişek gibi, Ülker Köksal gibi, Ayla Kutlu gibi, Muzaffer Erdost gibi...) İlhan, bana kalırsa, özel ve genel anlamda çok büyük bir yanlışlık işleniyor'u sezıyorum; hani düz-halkın bir deyişi vardır 'sichtetiği yere dek kovalayacaksın' diye, ben de şimdi Berke ile Tahsin'in peşini bırakmayacağım bundan böyle, üniversitedeki öğretmenlere eskiden bu yana bozuk çalardım; doğallıkla herhangi bir yaptırıım yok, inandırıcı olmadığımı da biliyorum, şu bu; ama görüşlerimi, iç yüzleri açıklamayı südüreceğim. Yeri gelince düşüncelerimi söylüyorum zaten. Vallahi de tallahi de İlhan, bunu sana kesenkes yazıyorum, her bir olay adım adım benim bir insan toplumu içinde bulunmadığım düşüncemi doğruluyor. Yazarların, çizerlerin böylesine acımasız ve ilkel 'yaratıklar' olduklarını doğrusu ya şu üç-beş yıldan önce bu denli bilmiyordum. Toplumsal bir konuda bir ilk yaptırımı onlar kolaylıkla uygulayabiliyorlar, hem de hiç düşünmeden, 'adam sen de ne olacak' kurnazlığıyla. Salâh Birsel üzerine düşüncelerim daha oluşmadı, adını ondan anmadım; [...] ile [...]’in dümenler çevirdiklerini duymuştum ama Salâh’ın adı geçmemiştir... Benim bir-iki aydır kafamı kurcalayan sorun şudur; onursuz nasıl yaşıyorlar?

21-22 Ocak 82'de, ODTÜ kapanınca oğlum Ege'yle Antalya'ya gitmeyi tasarlamışım (oralarda, Finike'de, Demre'de, Kaş'ta, Fethiye'de, Marmaris'te, Datça'da dolaşıp elektriği olan bir köye yerleşmek istiyordum), hatta Metin Demirtaş'ın adresini Serpil'den ve Muzaffer Erdost'dan almıştım; Çetin Ziyylan da Datça'da bana bir ad vermişti, Sezer Duru da bana Kaş'tan bir-iki ad verecekti; ama beklediğim bir açılış olmadı, kitaplar da ilgiyi çekmedi, ödül de alamadım... Vazgeçtim.

Nedir bu genel ilgisizlik İlhan; evet ben de biliyorum herkesin kendi sorunları vardır, ama bu kadarı olmaz diyorum. Burada Ankara'da yalnızca Özcan Yalım ve Sezer Duru arıyor beni, artık pek mektup da gelmiyor bana. Geçen gün yine Güzin Dino yazmış Paris'ten, yayından da ayrıca izin istiyordu çevirdiği bir şiir için, (yayincım filan yok' dedim kendisine yazdığını karşılıkta, (Unesco ve Maspero yetkililerine bu gerçeği anlatın) dedim, (olursa olur olmazsa ne yapalım), 'hem' dedim 'siz benim yaşamımın dönüm noktası olan 77'deki şu olayı biliyor musunuz, beni ölüsayguncuları [...] ile [...], yaratıklar olan [...] ile [...] tekin bulmazlar gerçeği olanca çiplaklııyla söylediğim için. Herhalde kadın bir daha yazmaz. Saptadığım şeyle ri, hiç acele etmeden biriktiriyorum kafamda yıllarca, sonra da (geç) konuşmaya başlıyorum ama konuşmaya başlayınca da susmuyorum;

Bak sana şu kadarını yazayım İlhan; birçok şeyi bir yana bırakırsak; Salâh Birsel'in büyük yanlışlığına değineceğim; Türk şiir serüveninde Melih Cevdet'in pek bir yeri yok, hani eskiler cim karnında bir nokta derler ya, belki bu kadar olabilir. Geçen akşam Özcan'lardaydım, ondan Sözcükler kitabını aldım ve okudum, aklımın erdiğince kişiliği olabilmiş bir şair izlenimi bırakmadı bende, daha önemlisi anlatım boyuna yıllarca ayak değiştirmiş hep, adam genel-geçer şeylere çok düşküñ, sünñî bir adam (benim bildiğimce hep çoğunluktan yana olmuş, ortodoksluk, bolşeviklik - Çoğunluk anlamında) hiç 'aykırı' bir sözüne dizesine şiirine rastlamadım, yoklayarak giidiyor gitmiş hep, çürük bir tahtaya basmayayım diye... Senin düşünceni bilmiyorum ama bu şiri bana yutturamazlar yutturamayacaklardır. Şimdi denebilir ki bana sen kimsin ki, ödülü

koskoca bir şaire verdiler de sen ondan bozuk çalıyorsun. 'Koskoca' şair olabilir ama herhalde orta ortalama bir şair olduğu açık... Düşündüm ve buldum tam Rauf Mutluay'a göre, Asım Midilli'ye göre...

Birazdan, 'Yarım Meseller'e oturacağım, onbeş-onaltı gün sonra bir çocuk İstanbul'a gidiyor ona vereceğim Nazar Büyüüm'e versin diye, hiç olmazsa ona borcum biter diyorum. Yakınmak yok, yakınmıyorum, ama bu ilkel ve çirkin ilgisizlik epey canımı sıkıyor. Ben yolumdan dönmeyeceğim, dönmem de; akıllarınca eski arkadaşlar gerçeği (içyüzleri) söylememi engelleyecekler!

Dergileri günü güne izleyemiyorum ama Feza'lara, Yeşim'lere, Özcan'lara... gittikçe onlardan eski sayıları alıyorum. Adalet Ağaoğlu'nun Fikrimin İnce Gülü'nü okudum, sevmedim; Ölmeye Yatmak'ı ise çok sevdim. Attila İlhan'ın Dersaadette Sabah Ezanları ise tam bir yutturmaca, hiç sevemedim, düş kırıklığına uğradım çok, Attila'da biraz iş vardır sanıyorum.

Ahmet Erhan'ın Necatigil Ödülü'nü alışına sevindim. Akif Kurtuluş'un Türkiye Yazları'ndaki bu şiirini pek sevemedim. İzzet Yasar'ın 'Dönüşü Olmayan Hikâyeler'inin bir dergice yeniden gündeme getirilmesi iyi oldu çok. Bana kalırsa İzzet Yasar şiirde daha da şaha kalkacak kalkar... Ali Cengizkan'ın bir şiirini de sevdim. Haydar Ergülen'in şiirleri de güzel... Sana mektuplarımı böyle kopuk kopuk yazıyorum biliyorum... N'aparsın? İşte bu yalnızlık çemberi kötü; sözgelimi Sezer Duru beni bir yere yemeğe götürüyor, ev sahibinin 'panik'e kapıldığı gözlerinle görüyorsun, hay gitmeseydim diyorsun. Bu bir çekingenlik doğuruyor insanda... Neyse...

Olcay Aniker'in deyişiyle, mektubu sonluyorum. Hoşça kal İlhan.

BAŞI OLMAYAN MEKTUP^{*}

– ‘Tanzimat?’

– Tanzimat, Gülhâne Hatt-ı Hümâyûn'u, oturan bir Abdülmecit, ayağa kalkmaya davranışmış bir Reşit Paşa (o da sivil), 1839, v.s. ama Ferman iktidarın ağızincadır düpedüz, sen adıl'a zamire bak! Şiirin ve kadavranın içi açılmamıştır daha. ‘Dudu'nun içini açamazlar!’

Ferman okunur ve ‘intihar’ sözcüğü yürürlüğe girer; daha önceki Osmanlıca sözlüklerde bu sözcüğü hiç arama, çünkü yok! Bence, toplum devlet ya da devlet toplum ikiliği gerçekte Tanzimat'la başlıyor. Devlet, okuduğu okuttuğu bu Ferman'dan önce kendisi sıkılmaya başlar. (Sen bu ‘sıkılmak’ edimini ne denli seversin.) (İyice sarışın olduğu anlaşılan bir Bursa Vali Paşası varmış: Eskisi gibi dalkılıç vergi toplayamamış, bir kez ele güne karşı okunmuş bu Ferman; evde kılıcını çeker ve ‘ah Tanzimat! ah Tanzimat!’ diyedir kuştüyü yastıklara vurur da vururmuş, ne haber?).

Ferman okunmuş ve Paşaların yarısı şiri bırakır; artık öyle Padişahların, Sadrazamların, Nâzırların şiir yazdıkları, Di-vân'ları pek görülmez olur; kimi de riyaziye seferberliğine katılmıştır, matematik.

Bir şey benim dikkatimi çekiyor bu dönemde; orta boylu şairler Tanzimat'ı yapıyor, Tanzimat da orta boylu şairleri; yâni karşılıklı bir düzüşüm!

(Sonraları posta pulu olan Şinasi'nin Paris'teki halk bahçelerinde bir sözlük hazırladığı sorguçu söyletisini bizim lise öğretmenleri çıkartmıştır; adamın mezarını bile yitirmişler Gümüşsuyu'nda).

* Muhtemelen 1982 yılında yazılmış olan bu mektubun ilk dokuz sayfası kayıp.

Nâmık Kemal'in bir mektubunda okumuştum, bir sahaf ona Yunus Emre'nin Divân'ını satmayı önermiş, "ben hiç o miskin'in (yeni anlamda herhalde) şiirlerini alır mıym? Şinası'nın şiirlerini istedim, ben" der. Onların, takım olarak da, 'Orta Oyunu'na ve 'Karagöz'e hiç yüz vermeyişlerini anımsa bir; kısacası bu adamların da derdi iyi ya da kötü bir bireşim'e ulaşmak olmamıştır. Bana tüm Tanzimat'tan, uzatılmış Tanzimat'tan bir tek şair adı veremezsin. Söverken, adamı işten kovarken ya da doğrudan bir siyasal yazıcı seci ya da koşuk kul-anmışlardır ancak. (79 Temmuz'undaydım, Turan Oflazoğlu'yla Güngör Dilmen'e gitmişistik Harbiye'de; (söyliyeyim, yalnızca bu iki insan çok zor bir yolu seçerek tiyatro oyunlarını koşukla koşuklu yazarlar) söz arasında 'Değişen Tiyatro' çevirisinden de açtım, ve "bu kitap üzerine, yayınlanır yayınlanmaz, Aziz Nesis ile Melih Cevdet Anday'in ilk yazıları yazmış olmaları benim o zaman dikkatimi çekmişti" dedim (onlar tiyatro oyunlarının düzyazıyla kaleme alınmasını isterler; özet olarak). Ve arkadaşça takıldım kendilerine "aramızda kalsın ha; deliler de, çoğunlukla koşuklu konuşurlar!". Güngör Dilmen, "gerçekten de öyle, benim bir teyzem (?) vardı, nöbeti tutunca koşuklu konuşurdu" demişti.

'Vâridât'ı, bir düşünce ürünü, bir kitabı bildiğimiz yalnız anlamda yakarlarımış yahu, Tanzimat Paşaları da; sahaflardan parayla satın alıp haydi evde sobaya: Öylesine acımasız ve gaddarlar. Çok uzaklarda, arada koskocaman (Şiğir Geçidi) bir deniz de olsa, bir düşünce kivilciminin konaklarına yüzyıllar sonra bir yangına dönüşmüş olarak gelebileceği olasılığını düşünüyorlar! İçgüdüler Doğu'da gerçekten çok güçlündürler. (Ben de, son beş yıldır çevremdeki bu içgüdülerin -bir adı kurnazlık'tır- ne menem çok güçlü olduklarına tanık oldum).

(Beyazıt'daki bir sahaf bakar ki bir Paşa -o da Talât Paşa gibi sivil- Vâridât'ı camekânda gördükçe, içeri girip satın alıyor, bir, iki, üç... Sahaf durumu anlar ve başlar Vâridât'ı yazdırımıya, o zamanlar kitaplar elle de çoğaltılıyor ya, ve yazma bitince, bizim Paşa'nın gözünü çarpabileceği bir yere koyarmış camekânda... Küçük de olsa, demek ki bir korku da geçim kaynağı olabiliyormuş).

İşi gücü, doğrudan tarih olan adamlar benden daha iyi bilirler ama şunu eklemekten kendimi alamıyorum; vakanüvisler açık seçik olarak Âli Osman'ın Şanı'nı dile getirdiklerini söyüler (Vâridât'ın yazarı) Şeyh Bedrettin'in düşüncelerini batırırken de. İnsanın kendi kendini 'yaralaması' ilginç bir konudur.

Dediğin gibi, bir sözcüğün sözcük olarak da bir kendini koyması vardır ortaya ve özellikle, aşağı yukarı 30 yılı bulan şu şaire. Evet, Meşrutiyetler lâcivertse Tanzimat da kazık gibidir sözgelimi; Tanzimat sözcüğü şaire gitmez.

Gerçeklikte Ferman Merman okunmamıştır ya, sen bir üzerinde dur bunun... 79 Eylül'ünde, Beşiktaş'ta Tabuttaş'ta Resim ve Heykel Müzesi salonlarında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nin iki yılda bir düzenlediği bir şenlik vardı; Şeker Ahmet Paşa'nın resimlerini görmeye gitmiştim ben Muzaffer Özkolçak'la oraya; başka bir ressam Şeker de buldum). Akademî'nin kimi öğretim üyelerine sormuştum “minyatür'e ne diyorsunuz?”, “minyatür” diyoruz” demişlerdi; ben de “yok! sözgelimi Nigârî'nin bir ‘minyatür’ü bitirdiğinde o akşam evde karısına “filâncı ‘minyatür’ü tümledim bugün” dediğini sanmıyorum, ‘minyatür’ İtalya'dan gemilerle taşınmış bir sözcük, mutfak eşyaları arasında Türkçe'ye ya da Osmanlıca'ya sonradan girmiş olduğu biliniyor” dedim karşılık olarak. Kapıdan çıkarken rastladığım Cihat Burak'a da sordum aynı soruyu; önce bana “niye Gözlüklü Reşit Paşa diyorsun?” dedi, “Büyük Reşit Paşa değil midir o?”. (Doğrusu, Reşit Paşa, olacaktır; ne Gözlüklü ne de Büyük; o da sivildir). Sonra, ““minyatür!” dedi o da, ... biraz düşündü, “hic akıma gelmedi ama bak ‘meclis’ olabilir ‘minyatür’ün karşılığı Osmanlıca'da; Evliyâ Çelebi'nin Seyahatnâmesinde bir yerde ‘kirk meclislik’ deyimi geçiyor”... Ortaköy'deki eve dönünce, o günlerde Berlin'den gelmiş Arif Çağlar'a Moda'ya telefon ettim, Pakalın'ın Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü bu konuda ne diyor diyedir. ‘Hurde nakışmış ‘minyatür’ün karşılığı Osmanlılarda. İnsanların kendi uğraş alanlarında artık, ekmek kapısı olmuyacak şeylerin unutulmuş olması imgelemelerde bile Ferman'ın okunmamış olduğunu sana açıklar, hem de pek yavuz açıklar.

Bizim Cemal Süreya, gerçekten çok iyi bir şairdir o da, Turgut Uyar gibi; Cemal Süreya ‘humour’un karşılığını bulmuştu Şemsettin Sâmi’nin ‘Kaamus-u Fransevî’sinde; ‘şetâret!’. Aramışlardır; ne şiir, ne tarih, ne bireşim... umurumun teki! diyorlar-mış.

79 yılının sonlarında, Güzel Sanatlar Akademisi’nde Özer Kabaş'a uğramıştim, Özer'le konuşuyoruz, bir ara Özer bana “bugüne dek ensesi kürklü, bir kazanın içinden geliyormuş gibi davudî sesli, koca koca adamlar, tane tane sözcüklerle bu toplumun sorunlarının kesin çözümleri üzerine konuştular... Üç-beş yıl sonra gördüm ki hep, hiçbirinin astarı yokmuş... Bu nedendir sence” diyedir sormuştı.

82. Bugün bence sözcükler, kavramlar, şiir, ‘derin düşünce’ filân nerde herhangi bir ‘düşünce’ bile geçerlilikte dolaşımda değildir. Para birim olmuş bunların yerine, para ile düşünülyor, tedâvülde olan da paradır?

Devletle...

– ‘Nerdeyim diye?’

– Herhalde, ben, her bir şeye, daha çok zihinlerimle bakıyor olabilirim. Evin hiç kuşku yok çok güzel. Minâ Urgan’ın evi de güzeldi benim için; 80 yılı yazında ben Büyükada'dayım, bir ev dergisinde görmüştüm, onun evi, çok değişik ‘objektif’lerle, ‘Minâ Urgan Evi’ olmuş, ne demekse. Yâni, insanı, bulunduğu katmanına uygun değildir diyedir, âdetâ o güzel evlere sokmayacaklar. Hiç değilse, Minâ Urgan’ın İstanbul Üniversitesi’nde İngilizce profesörlüğü etmiş olduğu anıştırması yapılsayıdı bu ne idiği belli olmayan tamlamayla, canım yanmazdı. Ne yapalıım, biz de eve gitmeyiz yahu, yalnızca Minâ Urgan’la konuşuruz olur biter.

Sonra, göz görecek diyedir, (kadınlar görücüye gelince, görülecek kız, konuk odasına çıkmadan önce yanakları kızarsın için yanar mangala tutar yüzünü, ya da çimdirk atar yanaklarına... Görücüyü gelenler de çok bilmişlerdir hani, kı-

zı eğleneceğiz diyedir hamama götürürler) göze görülebilen şeylere çekidüzen verilebiliyor da. Evet, her yerde, her kente, her evde, her koyda böyle olmuştur; ‘neredeyim diyedir bakmıyorum’ sanlıyor. Zihinlerle bakmak, daha iyidir bence, sözgelimi her bir şeyi delip geçebilir... Bak bir de şu olabilir; 20-30 yıldır içimde (karşılıklarını bulamadığımdan) sakladığım sorular var, o sırada onlarla uğraşıyor olabilirim; insan nerede oturduğunu, nerede bulunduğuunu bunlarla daha iyi anlıyamaz mı?

Ben sana bir olaycık anlatayım, Zürih’de geçiyor; Heinrich caddesinde Zürihli bir kızın evinde kalıyorum 76 yaşlı sonlarında. Uzun yillardan bu yana ilk kez bir işbirakımı olmuştu Zürih’de. Kız coşmuş ne yapıp edip gidecek oraya, ama o mahallenin nerede olduğunu bilmiyor, ona “Albisrieder Alanı’ndan dosdoğru ama hiç sağa sola sapmadan gidersen, o fabrikayı bulursun” dedim... Benim zihinsellikler yolculuklarım da var. Sözgelimi beni bir yere götürmüşler ya da ben kendim gitmişim değil mi; eve odama dönünce başlarım paftalara, haritalara, kitaplara, sözlüklerle, özellikle sözlüklerle bakmaya; böyle başlıyor zihinsellikler yolculuklarım. Herhalde bu bir alışkanlığıdır diyorum, Doğa’nın bana vermiş olduğu bir şey.

‘Ne zaman görürsün sen?’ çok güzel bir soru. Zihinlerimin gözlerini hiç kirpmıyorum diyebilirim sana. Zihinlerimin nice gizli gazal yolları olduğunu anlatmıştım; gerçekten hepsi ve herşey çoğul.

Devletle...

– ‘Şiirler okuyarak şiir yazmaklar?’

– Ben meraklı bir adamım; bugün ve özellikle tarihte neler döndürüldüğünü merak ediyorum ederim. Kitapların çok büyük yoğunluğunu ee sarışınlar yazmış olduğuna göre aldatılma oranı epeyce geniş ve derin... Senin kafanı kurcalayan sorularına, en iyisi, nesnel ilişkililer bulayım.

İstanbul’daki Karagümrüğü’nde karşılıklı iki paşa kona-

ğı. Bir Paşanın konağında meşk edilecektir; musiki yapıyorlar; adamlar gelir hep birlikte çalgılar calmaya, şarkılar söylemeye başlanır... Sokak kapısı çalınır, karşı konağın uşağı gelmiştir ve der "bizim Paşa haber gönderdi, fazla gürültü etmesinler, ben riyaziye çalışıyorum"... İşte şiir burada başlayabilir bence.

İstanbul'daki şimdiki Vilâyet yapısını bilirsın, Ankara Cadde'sinin ortasında yüksekte; orası Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında Sadâret (Başbakanlık) olarak kullanılmıştır... Bir Sadrâzam ölüyor, uzatmıyorum, cenâze namazı kılınmış, tabutu eller üzerinde yokuş aşağı Sirkeci'ye taşınıyor; Eyüp Sultan'a kara renge boyalı bir gemiyle götürülüp gömülecektir. Yeni Sadrâzam da sarılı aklı bir istimbotla Sirkeci'de rihtıma çıkmış; onun için de bir tören düzenleniyor; alayıyla yukarı hükümete iktidara çıkacak. Biri iniyor, öteki çıkarıyor! Üstelik inenin inişine kesin gözüyle de bakılabilir. İki alay karşılaşır; birbirlerine öfkeyle, favullü favullü bakarlar... Bence şiir işte burada da başlıyabilir.

Doğu'da, bir derbentte, mutlu –ama parçalayacağı anlaşılan– bir ayı'yla karşılaşıyor bir köylü, yine toplatılmış olduğu için elinde bir şey de yok; hızla soyunmuş anadan doğma çırılıçplak kalıncaya dek; ayı gerisin geriye kaçar koşarak! Doğada o güne böyle apak bir yaratık görmemiştir hiç. Ben yazın yaşamımda da nice ayıların da ürküTÜNÜ 'gördüm'. Celâlettin Rûmî'nin bir rubâ'sının bir dizesi aklıma geldi, 'hiç olmuş birim, hiçim, hiçim ben...'

İlkokul 5'de Taksim'de oturuyoruz; mahallede çocuklar duyardık, çok ün yapmış 'randevucu' bir Çanakkaleli Melâhat varmış; kadının fotoğrafları kırk yılda bir gazetelerde çıktı (özellikle akşam gazetelerinde); Çanakkaleli Melâhat ve arkasında mülkî taksimatlı bir harita! (Sözünü geçiren biri olduğu için komiserin odasında ağırlanmış hep)... Yıllar sonra, 70'de idi, bir gün gazetelerde onu, hem de İmparatorluğunun içinde, Ceylan adlı bir tombalacının öldürdüğüünü okudum; bir fotoğraf, Çanakkaleli Melâhat ve arkasında mülkî taksimatlı bir harita, yine. Tüm bitirimhâneler dünyası kalarlar bürünmüştü; kadının cirosu gerçekten de çok yüksekmiş. Ben adına –ömür boyunca uğraşıp da bir türlü alama-

düğü- soyadını da ekleyerek, bir nüfus memuru gibi, Melâhat Geçilmez! yaptım zihinlerimde hemen. Fuhşun gerçekten de A'sıydı, anıt dikilecek bir kadın. (Sait Faik'in 'Melâhat Heykeli' öyküsündeki Adapazarlı Melâhat da bunun başka bir türevidir)... Şimdi bunlardan bir şiirin başladığını, sözgelimi bir ayı'ya, bir anlaşılmayan muhasebeciye nasıl anlatırsın? Doğrusu umurumda da değil ha.

Yine, devletle...

10 Ocak 82, Ankara.

Sevgili İlhan.

Cuma, mektubunu aldım. Yeni tanıdığım bir kari-koca Aytaş ile Ahmet (geçen hafta Feza'larda Fuat'larda tanıştım onları) Birlik'e Orhan Taylan'ın davetiyesini bırakmışlardı, Orhan'ı (onuç yıl sonra) görürüm ve kızkardeşi Ferhan'ı, Ferhan'ın oğlu Ali'yı, Seniye Fenmen'i filan sorarım diye serginin açılışına gittim. O gece de Özcan Yalım'a gittim, karısı Ülkü Mersin'de... Böylece senin mektubunu da verebildim verdim.

Senin, 'Defterler'i sevişine ise, çok sevindim. Mirıldanmalarımın, homurdanmalarımın... (doğrusu ya) birisinin ilgisini çekeceğini pek sanmıyordum. Üstelik hemen hemen hiç yoğunlaşmış yoğunlaşmış şeylerin bir bölümüydü; yine de saf saf ilgiyi çekerse sürdürürüm diye düşünmüştüm; ayrıca kopuk kopuk da. Çoğu 'yataktı', 'kucakta' yazıldı yazılmıştır diyebilirim. (Üç-beş güne kadar: denedim, senin 'Defterler' için sorduğun beş soruya karşılık vereceğim. Anlaşılıyor ki, her işi o zaman da belleğe bırakmışım, o kadar, varta atlattığım halde belleğe zihne hiç bir şey olmamış, her bir şeyi ayrıntısıyla hatırlıyorum. Sana karşılıklar vermek benim için de bir hatırlama vesilesi olacaktır diye düşündüm. (Arka kapakta iki Ece var; 76 Haziran'ında bir anne ile baba, Zürih'de bana doğacak çocukları için kısa bir ad sormuşlardı, "oğlan doğarsa Efe, kız doğarsa Ece koyun" demiştim – Ece'nin çok eskilerde Ağabey anlamına geldiğini nereden bilsinler, şimdi Kraliçe anlamında kullanılıyor ve kızlara ad taklıyor... Yanlış hatırlamıyorum, hani Menâkipnameler Pir Sultan Abdal'ın kızkardeşine bir şiir söyletiler, 'Ecemi Sivas'ta astilar' diye... 76 Ağustos başlarında 'galiba biz

bu oyunu yitirdik' görüşüyle İstanbul'a döneceğim, Efretikon diye bir yere konukluğa gitmişiz İpek ve Âli'lere, Ece'nin annesi Nefise ve babası Doğan Abalioğlu'yla, çocuğu benim kucağıma vererek birkaç fotoğraf çekmişti Doğan... Baktım bende fotoğraf yok, "Defterler" basılırken, "renkli olur mu" dedim, "olur" dediler...)

Şöyle (bence önemli ve derin) bir çelişki var, olduğu gibi yazacağım, doğallıkla kibarlık olsun diye oluyor olabilir de... Gençler biraz değişik bakıyorlar gibime geliyor benim şiirlerime; Aytaç ve Ahmet, Feza ve Fuat, Yeşim ve Ahmet... Hep olumlu şeyler söylüyorlar; Sezer Duru da benzer şeyler söylüyor; 61 doğumlu bir çocuk, Halil İbrahim adı, beni boyuna arıyor, burada bir okulda okuyor ve çalışıyor, yoksul 'ben sizi bulurum' diyor; bir yıl önce filan Eceabat'a gelmekleri bile kurmuş kafasında... Sana yeni tanıdığım başkalarından da söz açmayacağım... Çok sayıdaki yaşıllar ise (Rauf Mutluay, Asım Bezirci, Berke Vardar, Tahsin Yücel, Salâh Birsel... gibi) –aşağı yukarı– "Türkiye'de yazın'ın, şiirin düzeyi çok yüksektir; biz bu yüzden güçbeğeniriz, ortalamanın altına düşmüş olanların vay haline!" diyorlarmış. Halit Refîg bu ay Erkekçe dergisinde Yorgun Savaşçı'nın sorunlarını, çekimlerini anlatırken 'idrak ortalaması' diyordu, benim dikkatimi çekmişti çok bu deyim. (Belki, 70 yılında bir konuşmada, Rauf için 'orta irfanlıdır' gibilerden) bir şey söyledim söylemiştim, bundan olabilir, bilmeyorum... Geçen gün Enis'e bir şey söyledimdi, insan toplumlarının yalnız bir kuralı vardır, hiç değilse uykuya yatarken yastıkta "adamın dedikleri ya doğruysa" diye akla gelir; işte bu gelmiyor nedense, gelmelidir de! Gerçekten çok ufak bir araştırma bile, birçok şeyi gerçeği ortaya çıkarabilir. (Sana verdiğim karşılıklarda da yazacağım ama burada yeri geldiği için yazmadan edemeyeceğim, tırnak içine aldıklarım Defterler'de yalnızca 'Tahmin edilemeyeş insanın temel niteliğidir' Althusser'in bir büyük varlığıdır; kalanlar ise benimdir, düşünmeklerimin çekişirdekleri, şifreleri yani.)

Salâh Birsel'e, Rauf Mutluay'a, Berke Vardar'a, Tahsin Yücel'e, Asım Bezirci'ye... büyük çoğunluğa, sünnilere bozuk çalışıyorum ama hoş Gör burada yazmadığım yazamayacağım kanıt-

larım olmasa böyle konuşmazdım; bildiklerim var vardır. Onların ortalamalarının, orta irfanlarının, idrak ortalamalarının bile bile ve domuzuna yanlışlıklarının altını çizmekle yetiniyorum; şimdilik. Ne gerekçe gösterirlerse göstersinler yanlışlıklarını, ilkelliklerini örtemeyeceklerdir. Bu kadarı olmaz diyorum. Ben direniyorum, onlar direniyorlar. Bir garip olay olgu, vesselâm!

Bir de ‘pişman olanlar var’, bana yaklaşmayı denedikten sonra. Enis’le bu toplumun temel niteliğini bizim yakın çevremizdeki kişilerin oluşturduğunu konuşurken; Oruç Aruoba gelmişti geldiydi. Oruç bana “senin için bir yazı yazacağım” dedi, “Tahta Troya’nın Sahte Atı.” “Sahte At kim?” dedim, “bu!” diye Enis’i gösterdi... Sonra, gece düşündüm, Oruç’u seviyorum, onu yitirmek istemem, yazı yazmamasını söyleyeceğim görünce; Enis gibi, Nedim gibi bin pişman olmasın diyorum; Ben yalnız başıma da yolumda giderim, gidiyorum.

Birlik’ten bana, gecikerek de olsa, 2.500 lira veriyorlar ayda. Üç-beş ay sonra bu da tavsar tavsiyacaktır diye düşündüm, önlem alıyorum aklimca. Ay sonunda, yerleşmek için güneşe (Kaş'a, Fethiye'ye, Datça'ya gitmeleri düşünüyordum çocukla, hatta Sezer Duru'dan adlar almıştım, Çetin Zylan'dan da, Feza'dan da; Sezer “git ama oralara yerleşme” diyor, Çetin'in karısı Göksel'se “Datça” diyor...) Hiç değilse yakacak sorunu ortadan kalkar diye düşünüyorum. Ama Cuma akşamı Orhan Taylan'ın sergisinde Sedat Ergin'e rastladım, Okay Gönensin'le konuşmuş da, pasaportumun içinde kimliğim devardı, pasaportum uzatılıp uzatılmayışi önemli değil, kimlik önemli dedim güneşe gideceğim. Meğer içindeki kimlikle birlikte pasaport İstanbul'da Emniyet'te yitmiş, bulamıyorlarmış... Şimdi bu sorun çıktı işte, o kadar sorun içinde... Haydi...

... Her bir şey bir yana, mektubu bitirirken sana şunu yazacağım yazıyorum: Ben, düpedüz, bir yıldır, yoğun bir biçimde, acı çekiyorum, acı! İşte bunun anlaşılmamasını, ‘bilmeyendum'u kurnazca bir numara olarak görüyorum ben. Hatta iki-üç yıl da denebilir buna. Geçmişte çok büyük ‘haltlar’ işlendi, bugün ben bunu ve bunun türevlerini kendime yediremiyorum yediremeyeceğim de. Neyse.

Yazışmak üzre diyeyim. 'Adam' Yayınlarına tümüyle bağlanmayı ben de düşünüyorum. Kitaplar (kitapçıklar demek da-ha doğru) gerçekten de çok anlamiyla kötü basıldı; 'Defterler'in ve 'Zambaklı Padişah'ın birçok sayfalarının basılması unutulmuş ayrıca (sana biraz iyisini gönderdim, seçtim). Bir şey de di-yemiyorsun.

Selamlar çok.

Bu mektubu 19 Ocak'ta postaya atıyorum.

"Zambaklı Padişah" için sorularını da aldım. Şimdi, ilkin, "Defterler" için sorduklarının 1. soru karşılığını gönderiyorum. Kalan 4 de, yarın postaya atarım.

21 Ocak 82, Ankara

Sevgili İlhan.

'Defterler' için sorduğun ilk soruya karşılığı gönderdim. Bugün de ikinci sorunun karşılığını gönderiyorum. 'Yarım Me-seller'le uğraştığımdan böyle parça-buçuk oluyor karşılıklarım. Artık aldirma diyeceğim. Kalan üç karşılığı da yarın filan gönderirim... Umarım meramımı meramlarımı biraz anlatabilmi-şimdir.

İyici, koyu, ağıdalı bir yalnızlığın içinde yaşıyorsun; âde-tâ bir karabasan gibi İlhan. Bulunduğun kente seni arasa ara-sa iki-üç kişi arıyor. Yaptığın kimseler de yine iki-üç kişidir, o kadar. Aksilik bu ya, sağlık durumların da bozulmuş... Yine de direniyorsun, konumunu kendine yediremiyorsun (yedire-miyeceğim de! evet!) ('direnmek' sözcüğünü kullandım ama başka sözcük gelmediği içindir dilimin ucuna, 'doğrusu' bu 'di-renmek' bile sayılmaz).

Beni arayanlardan biri olan, Özcan Yalım'la ilk konuşmayı yaptım (teyle), onun evine uğradıklarında konuşmaları sür-düreceğiz. (Senin ona gönderdiğin resmi çerçeveletmiş; o soluk mor benim de ilgimi çekmişti.)

TDK'nın ödüllerine katılmıyorum, çünkü kesinlikle in-sandan sayılamayacak, onursuz bir 'yaratık' [...] seçiciler kuru-lunda. Aksilikler arka arkaya geliyor. Geçenlerde Sezer Duru da bana benzer bir şeyi söylemişti; 'Sedat Simavi Ödüllerine katılma, [...]’ler etkindir orada.' [...]’yü, benim onu yazardan say-mayışım bir yana, o 'yaratık'tan ayrıca tiksiniyorum da... Ne yapacağımı ben de bileyim.

Okay Gönensin kimlik kartımı göndermiş İstanbul'dan, güne ye gidebilirim artık. Ama para sorununu da çözmem ge-

rek. (Mülkiyeliler Birliği'nden ayda 2.500 lira alıyorum, Ankara'da bulduğum süre içinde. Benim herhangi bir yerde iş bulmam olanaksızmış ayrıca. Kaçankaçanalıklar gırla, görüyorum seziyorum... Açı çektiğim de çekmekte olduğum da görülmüyor; rastladıklarım 'seni çok iyi gördüm' diyorlar – hem bu dış görünüş olarak doğru değildir, hem de durumlar bakımdan; bu da benim canımı çok sikiyor, çünkü Sezer Duru da, Özcan Yalın da tüm yazar arkadaşların benim gerçek durumumu bildiklerini söylediler! Peki bu çelişke bu derin çelişke nasıl olabiliyor İlhan? Sanıyorum benim aklima gelmemiş bir başka şey de olabilir nedenleri; çok dikkatimi çektığı için adlarını yazıyorum Tevfik Çavdar da, Ergin Günçe de benden bucak bucak kaçıyorlar. Ben de ne yapıyorum biliyor musun İlhan, saptadığım bir olgu aşağı yukarı kesinleşince; o olguyu yaratılanlara [...]’ın, [...]’ın, [...]’ın, [...]’nın, [...]’ın nasıl onursuz olarak yaşıyabiliklerini soruyorum; elimde yeni ve eski kesin kanıtlar var, öyle kalakalıyorlar. Sanıyorum ki bir ilkelliğin, bir çirkinliğin paylaşılması daha kolay geliyor onlara... Galiba işin özü şu ‘çırkar’ sorunudur. Akıllarınca o yaratıklarla ilişkilerini iyi olarak südürecekler!

Bunlar bir yana, geçmiş de düşünüyorum zaman zaman, geçen mektubumda da yazdım sana; uzatmayayım...

Hoşça kal İlhan. Selamlar çok.

29 Ocak 82, Ankara.

Sevgili İlhan.

Önceki gün mektubunu aldım, 'Defterler' için yolladığım ilk karşılığımı almışsin. Sonra 2, 3, 4, 5'i yolladım; herhalde şimdî hepsi elindedir. Yayınlanmalarında bir sakınca yoktur. Ama bir dileğim olacaktır önemli; olduğu gibi. Sözgelimi bir derginin tutumuna aykırı olabilir görüşlerim düşüncelerim, zülfîyâra da dokunmuş olabilirim sonra hagaragot konuştugum için filan (bu sözcük hagaragort mudur? yazmış olduğum gibi midir? Biliyorsan bunu bana yaziver lütfen), ama doğrudur-yanlıştır diyerek karşılıklarımın budanmasını istemiyorum. Dergi yöneticilerinin, tutum bir yana, ayrıca ne dümenler çevirdiklerini bilirsın sen de. (1980 yazında Büyükkada'ya gelip Doğan Kemancı benimle bir konuşma yapmıştır; konuşmayı Doğan Kemancı 'Sanat Olayı' dergisine vermiştir, derginin o zamanki adı Sanat Dergisi'ydı, yayinlatamamış, Ülkü Tamer istememiş, sonra bu konuşmayı Doğan Kemancı Aydınlık gazetesinde yayınlamıştı; bu toplum bir 'insan toplumu değildir' düşüncemin ilk sergilenmesi orada olmuştu. Benim bildiğim yalnızca Oruç Aruoba'nın dikkatini çekmiş, konuşmayı kesip Enis Batur'a da vermiş... Bunu bana kendi söylemişti 80 Kasım'ında...)

Bu mektubumla birlikte, 'Zambaklı Padişah' için sorduğun ilk sorunun karşılığını da gönderiyorum... Ve bir ara veriyorum ister istemez; önceki gün bana Sezer Duru ile Sedat Ergin uğradılar, Cumhuriyet gazetesi için sorulara Cumartesi'ye, yarına dek karşılıklar vereceğim, yani zaman açısından biraz dardayım anlayacağın. Senin sorularına öylesine dikkatli (ve bence,

nezhî) karşılıklar verdim verebildim; Sedat Ergin'in sorularını da öyle karşıladım karşılıyorum. Kimsenin zor durumda kalmasını istemem doğallıkla; zıplıklık, ilginç gözükme numaralarının hiç biri yok bende, her şey söylenebilir ama hepsi de enine boyuna düşünülüp taşınılarak yazılmış düşüncelerimdir görüşlerimdir sonunda. Elimde kesin ve yadsınamaz kanıtlar olmasa böylesine rahat konuşamam yazamazdım.

Uğur'dan da, Bodrum'dan, mektup aldım. Güzel bir rastlantı, ben de oğlum Ege ile 9 ya da 10 Şubat'ta Bodrum'a geliyorum. Yerleşecek bir yer arıyorum bir zamandır; adlar ve adresler almıştım Kaş'da (Sezer Duru'dan), Datça'da (Göksel Zylan'dan); ama Feza ile Fuat Oburoğlu'lar Bodrum'un köyleri için düşün dediler, geçen yazı Gümüşlük'te geçirmişlerdi, Feza bana ayrıca Feryal ve Ünsal Oskay'ın Kadıkale'deki evlerinden sözetti, ben Ünsal'ı 60'dan bu yana görmüyordum, sonra Ünsal'lar Feza'lara geldiler; dün akşam da biz Ünsal'lardaydık, yine konuştuk... Ünsal Kadıkale'de ya da Gümüşlük'te kesinlikle kiralık bir ev bulabileceğini söylüyor bana, yaza dek benim evde de kalabilirsin diyor, ama ben iyi-kötü bir kiralık ev istiyorum... Uzatmayayım, Ege sınavlarından iyi notlar aldığı için İstanbul'a gitti, 7 Şubat'ta Ankara'ya donecek ve 9 ya da 10 Şubat'ta buradan Bodrum'a geçeceğiz, Ünsal olabilirse bizimle gelecek, olmazsa Bodrum'a Kadıkale'ye 14 Şubat'ta bir başına gelecek (sınavları var çünkü)... Neyse, Ünsal'la daha iki-üç kez buluşacağız. (Ünsal Oskay'ın Baudelaire üzerine güzel bir çalışması var, daha doğrusu tam adı şu 'Walter Benjamin'in Baudelaire Üzerine Çalışmaları', risaleyi bana verdi, bu Pazar okumaya başlayacağım.)

Ülkü ve Özcan Yalım'lara gittiğimde, ortaya bir teyp koyuyor Özcan, bana sorular soruyor, ben de aklımın erdiğince karşılıklar veriyorum...

Bir şeyin hoşuma gitmediğini sana da yazacağım. İstanbul'da, [...] ile [...] kurnazlıkla (ve de [...] ile [...] yaratıkları) bir söylenti çıkarmışlar; ortam da uygun ya, ben de geçmişte beyin ameliyatları geçirmiştüm ya, üstelik [...] ile [...]’nın ölüsöyngunculuklarını yeri gelince söylüyorum ya... “Ece kafaca biraz üzümüştür üzüttü!” Böyle bir kuyruklu yalana düpedüz aptallığı

yüzünden kanan [...] diyedir bir adam, İstanbul'dan Ankara'ya gelmiş (sen hatırlarsın, 80 yılında avukat Remzi İnanç'ın Cemal Süreya'ya vermiş olduğu odada Papirus için seninle bir konuşma yapılıyor, sana [...] adlı bir adam gerçekten aptal aptal bir bölüm sorular sormuştu) Mehmet Taner'le konuşmuş... ve "Konur Ertop, Ece'ye sorular sormak istiyor Varlık dergisi için, acaba Ece 'disiplinli' karşılıklar verir mi?" demiş, bizim Mehmet de aklına bir şey gelmemiş ama biraz bozulmuş ve "Konur 'disiplinli' sorular sorarsa karşılık verir" demiş. Adamın zokayı yutmuş olması bir yana, ayrıca, hangi açıdan bakılrsa bakılın bir saygısızlık da var. Hoşuma hiç gitmeyen şey işte budur. Herhangi bir yanlışlık yapmayayım diyedir, Mehmet'e o olayı birkaç kez anlattırdım. (Herkesin ağzını büzmemeyiz ama ilerdeki çocukları da düşünüyorum ben, düşünmeliyizdir; bıkmadan uyaracaksın uyarmalıyız... Okusunlar okumasınlar, senin şu 'Defterler' için sorduklarına verdiğim karşılıkların bu sırlıksılam aptalların hiç bir konu üzerinde düşünmediklerini sergilemek açısından da yayınlanması bence yerinde olur. Bilemeyez, sözgelimi başka bir Oruç Aruoba da çıkabilir Samsun'da, Antalya'da, Van'da...)

Benim de aklım şu Kadıkale'de ya da Gümüşlük'te yerleşmeye yatıyor. Ege de öyle düşünüyor, yeni tanıdığım bir karioca (Aytaç ile Ahmet) de öyle düşünüyorlar... Bakalım, encam ne gösterecek?

Pazar günü Ünsal'ın risalesini okurken, 'Yarım Meseller'e de çalışırım diyorum. Sana yazmıştım, ben de 'Adam' yayına bütünü bütüne bağlanmayı istiyorum.

Bodrum'da, (doğallıkla) o günlerde oradaysan, konuşmak üzere şimdilik hoşça kal İlhan. Selamlar çok.

5 Şubat 82, Ankara

Sevgili İlhan.

Cumartesi... Mektubunu almıştım iki gün önce. 'Defterler' için konuşmayı Yazko Edebiyat'a göndermişsin, Memet Fuat'a. Geçen gün günübirlik Ankara'ya gelen Mustafa Kemal'le konuşmuştu, sundan bundan. Konuşmayı Yazko Edebiyat'a göndermen bence iyi olmuştur; orada gerçekten orta irfanlı Asım Bezirci ve işgilli Adnan Özyalçiner gibi sıradan adamlar var ama, sapına dek 'doğru' Memet Fuat, Mustafa Kemal de var. (Adnan bilinen nedenlerden, Asım aptallığından dümenler çevirerek karşı çıkabilirler ama Memet Fuat'ı aşabileceklerini sanmıyorum. Bakalım, sonucu beklemeye değer) Sedat Ergin'e de Cumhuriyet için konuşmayı verdim; bir de 'Yarım Meseller'den bir şey istedi, onu da verdim; bir haftaya dek çıkacağını söyledi Sedat, Okay Gönensin istemiş (Okay, Berlin'deki Arif Çağlar'ın Moda'dan arkadaşıdır; zaman zaman çevirileri de dergilerde çıkmıyor; bir Siyasalli, Sedat da bir Siyasallıdır (bir rastlantı, o da benim gibi Hırkaşerif İlkokulu'nu bitirmiş İstanbul'da Atikalı'deki; benim zamanımda 'numara'sıvardı simdi 'adı' varmış. Akıma geldiği için yazmadan edemeyeceğim; çok eski geçmişte Ahmet Rasim'in 'Fuhuş Atik' kitabını almışım kitapçıdan bir, biliyorsun 'Hamamcı Ülfet' de oradadır ek-de, sonda... Ayağına tez, atık fuhuş ne anlama geliyor diyedir düşünmüşüm, sonra 'atık'in 'eski' anlamına geldiğini anlayınca... Atikalı de öyleydi benim çocuk gözümde, ilkokulda.) Siyasallilar gazeteci olmayı seçiyor artık...

Bu mektupla birlikte. 'Zambaklı Padişah' sorularının ikincisine karşılığımı gönderiyorum. (Herhalde birinci'yı almışsin-

dır.) Üçüncü de hazır ama önce birinden Yunus Emre divanını bulup bir şaire baktım diyorum. Hacı Bayram Veli legende kendi çamaşırlarını yıkarken şaftlar söyley, Yunus Emre'nin de bu ilâhisini söyler; Şeyhî (ya da Şehrî) de bunu ölüm yatağında mırıldanır; Şeyh Bedrettin de bu şiri çok severmiş; değişik zamanlarda, değişik konumlarda, değişik yerlerde üç şairin bir aynı şiri sevmeleri benim ilgimi çekmişti çok, hani 'ol dürr-i yetîmem...' diyedir başlayan... (çiplak anlamı tek inci, yetim inci, tek inci - Muhammet'in sıfatlarından biridir de) 'görmedi benni umman!'

Çarşamba günü, Metin Altıok ile karısı Nebahat, Birlik'de odamda beni buldular. Bitlis'den gelmişler. Tatil. Şiirden konuşuldu daha çok. (Biraz da şaşırdım doğrusu, beni Birlik'ten arayan yalnızca Ülkü ve Özcan Yalım oluyordu, zaman zaman da Mehmet Taner, Muzaffer Erdost, Sedat Ergin, Halil İbrahim adlı bir çocuk; pek başka da olmuyor yok.)

İlhan; Datça'da ya da Bodrum'un Kadıkale'sinde ya da Gümüşlük'te güneyde (isinma gideri azalıyor bir kez) benim kiralık bir ev bulmam zorunlu duruma geldi gelmiştir artık. Bir gelişmeler olduğunu seziyorum; Birlik'in Başkanı Güngör Aydin birdenbire emekliye ayrıldı askerlerce, merkez valisiydi; bana Birlik'ten ayda 2.500 lira veriyorlardı, sanırım bu da kalktı... Yâni kısacası güç bir durum... İş bulmak ise olanaksız; üç yıla yakın bir zaman İstanbul'da ve Ankara'da (hele annem ölmeden önceki günlerde) tam anlamıyla çırplındım çırpinmıştım. Evet, çok şey onlara bağlı olmayabilir ama anladığım kadariyla 'onursuz yaratıklar' olan [...]dan, [...]den, [...]den, [...]den çekiniyorlar sanıyorum (bir 'kötülük dayanışması'nın nerelevere vardırılabilceğini sen düşünemezsın; ayrıca bu onursuz yaratıklar da benim kendileri üzerine ne düşündüğümü de biliyorlar. Son, Mustafa Kemal'e ve Metin Altıok'a da söyledi, 'onursuz nasıl yapabiliyorlar?' diye.) Sonra yaşlı bir görünüşüm var, İstanbul'da bu yaratıkların (kesinlikle doğru değildir ama) çıkardıkları yaydıkları söylentiler var 'hafifçe üzütmüş' diye. Biliyorsun ben ne derlerse desinler nasıl yorumlarlarsa yorumlaşınlar şiirlerimde bildiğim yolda gideceğim. Yaşamımda da bu onursuz yaratıkları ne söylentiler çıkarırlarsa çıkarsınlar

'sıcıtkları yere dek' kovalayacağım. Böyle insanlık dışı bir derin kurnazlığın sürdürülmesi hangi açıdan bakarsan bak kötü bir şeydir çok. Sonuna dek direneceğim. Sağlığım iyi değil, kimse beni aramıyor, kaçan kaçanalıklar, panik sürüyor ama ben çok sağlam bir yerde bulunuyorum oturuyorum. Bildiğim, öğrenmiş olduğum yeni şeyler de var, neler neler dönmüş geçmiş... Bu heriflerin iç yüzlerini sergilemeye yarar vardır. Kimse beni susturamaz!... Yani iş tutma konusu olanaksız gözüküyor. Sezer Duru da iş bulamayacağım kanısında, Yeşim de, Feza da... Bu yüzden bugünlerde bir şeyler yapmak zorundayım. Kiralık miralık çatısı akmayan bir evim olsun da, merak etme yalnızlıktan delirmem ben, canım sıkılabilir o kadar.

Her şey üç-dört gün içinde belli olacak, bir karar vermeyi artık uzatmayayım diyorum. Önce Datça, sonra Bodrum, Kadıkale! Bodrum'a en geç 12 ya da bilemedin 13 Şubat'ta varırız. Zaten Ünsal da 15 Şubat'ta filan gelebiliyor. Evin anahtarını şimdiden verdi bana. Yarın ayrıca, Feza'larda buluşacağız, Ünsal'la, Feryal'le, konuşuruz. (Evet, İlhan, bugün 5 Şubat 82, Cuma; herhangi bir değişiklik yok olmuyor durumumda; bak sanki bir şeymiş gibi Özdemir İnce de benden bucak bucak kaçıyor şimdi; Tevfik Çavdar'dan, Ergin Günde'den sonra... Bütün bunların bir anlamı var bence; kime hiç bir şeyim olmadığını söylesem böyle oluyor...) Uzatmayayım. Biraz da bu biçim ilkeliklerden uzaklaşmak istiyorum İlhan. Zaten çok az insan görüyorum burada Ankara'da ve çok az insan arıyor beni. (Ne yapalım zokayı, kurnazlığı yutanlar oluyorsa Tuncer Uçarol gibi). Hiç değilse orada köyde 'Yarım Meseller'i sürdürürüm südürebilirim diyorum.

Ben de senin gibi bir defter alarak günde, günlük tutacağım artık. Ne zamandır düşünüyordum bunu.

'Zambaklı Padişah' ile 'Defterler'in de ilgiyi çekmediği anlaşılmıyor. 'Yort Savul' da, 'Devlet ve Tabiat' da böyle ilginç sessizlikle karşılaşmıştım sanıyorum ki bu iş öyle 'icтиhat' konusu filan değil. Çok eski günlere gidiyorum, ilk kitap 'Kınar Hanımın Denizleri' de, ikinci kitap 'Bakıssız Bir Kedi Kara' da böyle olmuştu...

Hoşça kal İlhan.

6 Şubat 82, Ankara

Sevgili İlhan.

Bugün de, 'Z. P.' için üçüncü karşılığımı yolluyorum sana. Yazarken Ege geldi İstanbul'dan; bilet aldık Muğla'ya 8 Şubat Pazartesi akşamı için; Muğla'dan Datça'ya gececeğiz (bana Göksel Zıylan orada kimi adlar verdi); 12 Şubat Cuma da Bodrum'a geliriz... Ben de böyle yapmamın, oralarda bir yerlere yerleşmemin biraz serüven olduğunu biliyorum ama benim aklım gözümdedir, Datça'yı da, Kadıkale'yi de bir görevim diyorum...

Geçen gün konuştuğum, 21 yaşındaki bir çocuk bile benim ne durumda olduğumu biliyormuş. Geçen yıl Doğan Kemancı da İstanbul'da dergi dergi yazar yazar dolaşmıştı. Benim kendisini tanımadığım oyun yazarı Ferhan Şensoy ve Ortaoyuncular da biliyorlardı. Sonra ben geçen yıl harıl harıl iş ararken İstanbul'daki eski arkadaşlara da yazmıştım ve hiçbirinden karşılık almamıştım. Şimdi sana burada yazamayacağım başka başka olgular da var. Ben aptal değilim, sorunları öyle sanmıyorum, alingan da değilim; kaçan kaçanalıklar, panikler, vs. önemli ipuçlarıdır (ne hikmetse sıradan adamlar hep bunlar, çok anlayımla İlhan)... Yani, kısacası, 'bilmiyorduk bilmiyordum efendim' çok kurnazca bir numara... Bu yüzden, bu yüzlerden benim bir şey yapmam gerekiyor hemen ve bir acele. Ben güneşe filan iniyorum ama Birlik'teki bu odamı bırakmıyorum birakmayacağım. Bu sırlısklam aptallıklardan bir ölçüde de olsa uzak kalmak istiyorum açıkçası.

Geçmişti düşündüm, benim derdim para falan değildir, bir allahın kulu çıkip da Rauf Mutluay'a, Asım Bezirci'ye, Mehmet

Salihoğlu'na, Ahmet Kabaklı'ya, Halim Yağcıoğlu'na, Bedrettin Cömert'e, Suut Kemal Yetkin'e, Attila İlhan'a, Ülkü Tamer'e, Adnan Özyalçiner'e... Bu büyük çoğunluğa 'bir aptallığı, bu onursuzluğu ne adına yapıyorsunuz yaptınız?' demedi dememiştir çeyrek yüzyıl boyunca! Çüş'lükte, çüş'lüklerde biraz fazla ileri gitmişler gitmişlerdir gibi geliyor bana. Bugünlerde düşüncelerimi düşündüklerimi olur olmaz şeyleri de fırsat bilerek sergileyişim işte bu nedendendir. Özel ve genel yanlışlıklarda bu ilkel ve çirkin kişilerin çok büyük payları var. Konu yalnızca benim kişisel sorunum, bir insana derin bir haksızlık işlenmesi filân değildir İlhan. Gerçekten büyük numara çeviriyorlar akıllarınca. Niteliği belli bir toplumda bile ben bu işlenenleri doğal karşılaşamıyorum, doğal da karşılaşamayacağım. Ölünceye dek ben bu eleştirmen görünüşlü büyük çoğunluğa, 'hoşgörü dolabı'na direneceğim! Aptalların aptallıklarını yüzlerine vurmak gereklidir, zorunlu. Sana yazmıştım bu kesinlikle bir içtihat ayrimı, görüş başkalığı filân değil İlhan. Bu sonuçta bir iş var? Daha düşünmem gerekiyor konu üzerinde, doğallıkla. Düşüneceğim. Benim bildiğimce bir topluluk bu kadar kim kime dum duma olamaz.

Ben Bodrum'a geldiğimde, sen oradaysan, konuşuruz.

Bu akşam Feza'larda Ünsal'larla buluşacağız. Ünsal bana evinin anahtarını (Kadıkale'deki) verdi ama ayrıntıları da öğrenmem yerinde olur olacak...

Sedat Ergin'in bana söylediğine göre, konuşma bu önmüzdeki hafta Cumhuriyet gazetesinde yayınlanacakmış. Dilimin döndüğünde bir şeyler söylemeye çalıştım işte. Yazık ki elimde hiç sözlük, kitap yoktu; her bir şeyi belleğimden çıkarılmışım çıkardım. Sana yazdıklarında da böyle bir ortamdaydım ortamdayım, artık kusura bakmazsin. Ne yapayım?

(Salâh Birsel denilen adamlı yazışıyorsan ona şunu yaziver, Fanon 'herinema seyircisi haindir!' dememiştir, diyecek kadar da Salâh gibi aptal bir adam değildir o anladığımca.)

Hoşça kal İlhan. Çok selamlar sana.

23 Şubat 82, Ankara.

Merhaba İlhan!

Salı; yazıyorum sana. Geçen Cuma, telefonla konuştuktan sonra, senin eve geldim, kapı kilitliydi uğraştım açamadım, zili çaldım, seslendim... olmadı; biraz canım sıkıldı doğrusu, ve geldiğim yoldan döndüm. (Önce bir bahçeye inmiştim, fotoğraflarından Cevdet Kudret olduğunu sandığım biri senin evinin yandaki olduğunu söylemişti bana.) Kente bir kahveye varınca aklıma geldi, belki de evin denize kıyıya açılan bir başka kapısı da vardır. Ama telefonda bunu söylememiştir. Sonra Cevdet Kudret'in sokağa açılan kapısı açtı filân... Otobüsün kalkacağı 6'ya kadar o kahvede oyalandım işte. Çocuk Kadıkale'de iki gün kalıp Ankara'ya dönmüştü, okulları açlıyor açıldı. Cumartesi sabahı ise ben Ankara'daydım, Birlik'te senin ve Olcay'ın mektuplarını buldum ve Sümer Türker (onu 76'dan bu yana görmüyorum, 9 Mayıs'dı) beni aramış.

Şöyledir. Ben Kadıkale'de evde yalnızdım geçen salı, baktım Ünsal ile Mehmet Selik geliyorlar. Ertesi; Gümüşlük iskelesine gittik birlikte. Kıyıda 4.500 aylık kiralı bir ev bulduk; balkonlu, buz dolaplı, mutfaklı, alt kattaki ev sahibinin telefonu da var. Orada da Ünsal'ı iyi tanıyorlar ve seviyorlar... Kısacası Ünsal'ın hatırlı için oldu bu iş, olmuştur anladığımca. Ünsal senin düşündüklerinden de sözetti. Buraya gelince Özcan da sözetti (yarın akşam Özcan'la yine konuşacağız).

Mehmet Taner, yayıncı olarak kendilerinde 'Zambaklı Padişah' ile 'Defterler'in bitmiş olduğunu söyledi bana. Bence iyi-kötü bir gelişmedir bu. (Dün bana uğradığında oğlum da ODTÜ'ndeki meraklı öğrencilerin 'küçük-müçük ama iki ki-

tabın da ilgi çekmiş olduğunu' söylemişti, onların galiba başka bir iletişim biçimleri var, gençlerin. Doğru olabilir diyorum) İnan ki sorunlara sorunlarına kendimi aldatmadan yaklaşmaya çalışıyorum çalışacağım da.

Sözelimi, bugün oturdum yazmaya, 13 Şubat'ta Cumhuriyet'te çıkan konuşmayı açıyorum. 3 formalık bir kitap olur olacak herhalde. Elde şu 'Yarım Meseller' de var (Cumhuriyet'teki mesel bir dolu yanlışlıklarla olmuş; paragraflar birleşmiş, bir dize düşmüş, iki sözcük acaip olmuş, 'arslan' ne hikmetse 'aslan' olmuş filan, vs...) bu çıkacak iki kitap Gümüşlük İskelesi'ndeki evin bir yıllık kirاسını karşılardı. Evet, Adam yayınlarına bütün bütüne ben de bağlanacağım, Yort Savul'u da basarlarda iyice rahatlarım. 'Defterler'in ikincisini ise ancak sonbaharda düzenleyebilirim düzenleyeceğim. Tüm iş bu bir yılı geçirebilmektedir. 7 Mart'ta Gümüşlük İskelesi'ne gitdiyorum buradan. Aksak-ağır filan çalışacağım işte. Feza ile Fuat Oburoğlu'ların bir arabaları var, onlar ufak tefek eşyalarımı Gümüşlük'e getirecekler arkadan (zaten çok bir şey yok). Ege'nin, Sezer Duru'nun, Göksel'in, Yeşim'in... Bu işi istemeleri bir yana; ben gerçekten ve gerçekten Gümüşlük İskelesi'ne temelli yerleşmek istiyorum, bu yaşa gelmiş bir adamın böylece artık 'toparlanmak' isteyişinin nedenlerini bir düşün diyeceğim. (Burada Birlik'deki odamı kapatmayacağım. 28 Şubat'ta Mülkiyeliler Birliği'nin Genel Kurulu var, herhalde yine Güngör Aydın Başkan seçilecektir. Zaman zaman Ankara'ya da gelebilirim, ama uzun aralarla düşünüyorum bunu, ruhsal durumum eskiden bu yana iyidir. (Sonra işin senin bilmediğin bir başka boyutu da var. Meral Horne görmüş bunu, (Bodrum'daki) çocuğu 15 Şubat'ta yolcu ederken Meral'e uğramıştık, bana 'sen, geçmişteki o işten yaralanmışsun' demişti. Evet, İlhan ben gerçekten de yaralıyım geçmişten, benim isteğimin dışında da olsa, bu 'olgu'yı bir türlü kendime yediremiyorum. Ben de biliyorum sana mektup yazarken kimi kişileri suçlarken onların doğrudan doğruya, birinci elden bu işle ilişkileri olmadığını; ancak bir büyük yanlışlığın olsa olsa uzak türevleri isteyerek büyültüyorum; yalnızca işin çekirdeğinde haklıyım o kadar. Sonra sana bir mektubumda 'bir allahın kulu çıkıp da...' diye-

dir yazmıştım; oysa o allahın kulları vardır (gerçekten aptal ve (İngilizcesini yazıyorum, Türkçesini şimdi çıkaramayacağım) ‘filisten’ [...]’ı 1973 Nisan’ında ya da Mayıs’ında senin uyarmak için diller döktüğünü biliyorum.) Bende çifit çarşısı gibi bellek var, her bir şeyi değilse bile çok şeyi ayrıntısıyla hatırlarım... Yâni şu on gün içindeki gelişmeler böyle olumlu giderse 7 Mart’ta Ankara’dan iki ufak valizle Bodrum’a oradan da Gülmüşlük İskelesi’ne geçecekim.

Mektupları yitirmen hoş bir şey olmamış. Neyse. (Acaba ya da inşallah onların içinde Zambaklı Padişah için karşılıklarım var mı? Yoktur.) (Bakalım ‘Defterler’ için yaptığımız konuşma Yazko Edebiyat’ın bu Mart sayısında yayınlanacak mı? Memet Fuat da, Mustafa Kemal AĞaoğlu da, Öner Ciravoğlu da benim sorunlara büyülteçle bakmadığımı bilirler, gerçekten düz-iyi arkadaşlarımdır onlar.)

Türk Dili’ndeki güncelelerinin parasının sana gönderilmesi yerinde olmuş. Doğrusu biraz bozulmuştum senin güncelelerinde insandan saymadığım (sanatçı da kesinlikle değildir) [...]’nın adını görünce. (Ben de bilirim, sözgelimi bir üçkağıtçı bir bankanın veznesine üçkağıtçılıktan elde ettiği parayı yatarır; sonra Rilke gelir kendi hesabından para çekmek için, vezneci ona az önce yatırılmış parayı verebilir... Bunda bir şey yoktur ki, ama nedense insan biraz buruklaşır buruklaşabilir.)

Selâmlar çok. Yine yazarım.

Z. P. için, sanırım 3. karşılıkta (“Devlet” anlamında “devlet”) demiştim, sonra düşündüm, ilk “Devlet” sözcüğü “sağlık” olması gereklidir. Eğer yitmeyen şeyler arasındaysa bu, düzeltiver; yâni “devlet”i “sağlık” yapiver lütfen.

5 Mart 82, Ankara.

Sevgili İlhan.

3 Mart tarihli mektubunu aldım. Senin 'Deniz Eskisi' kitabını Ünsal'dan aldım, okudum, bu akşam ya da yarın akşam kendisine geri vereceğim. Gönderdiğin 'Deniz Eskisi' daha bana gelmedi ama yarın ya da Pazartesi elime ulaşır. Kitap şiirler gerçekten güzel; bana çok dokunan yerleri de oldu (içimde bir çınlama tınn!), kimi kipler ayrıca beni düşündürdü, sorağım şeyler de var ayrıca (bence önemli). (Keşke diyorum Sedat'la konuşmadan önce senin bu kitabını görseydim, kabahat bende biraz, kitaptaki şiirleri dergilerde görmüştüm okumuştum önceden – ama hep dergileri bir-iki ay sonra parça-buçuk alıyordu Özcan Yalım'dan, Feza Oburoğlu'ndan, Yeşim'den, arkadaşlardan...)

Bir şeyden haberim yoktu; Özcan bana "Adam Yayıncılık'a bağlandıktan sonra Gümüşlük'e git" dedi, ben de İstanbul'a Memet Fuat'a ve Nazar Büyüm'e 'Yarım Meseller'i Nisan'da Gümüşlük'ten gönderebileceğimi ve bundan böyle Adam'a tümüyle bağlanmak istedığımı yazmış ve karşılık bekliyordum. Mehmet Taner'e bu olguları söyleyince, kerata, ne hikmetse, birdenbire değişti ve 3.000 bastığı iki kitaptan Zambaklı Padişah'ın yayinevinde 1.000 kalmış olduğunu (1.000 Mülkiyeliler Birliği aldı, 30-40 tane de ben aldım), 'Defterler'in ise 1.500 kaldığını söyledi (Yâni her iki kitaptan da kitapçılara ancak 800 - 900 tane gönderilmiş) (Mülkiyeliler Birliği 'Defterler'den de 500 tane almıştı). Gerçekten 3.000 basılmış kitaptan kitapçılارın böyle 800-900 kadar almaları ilginç, ya diyorum Mülkiyeliler D.'den 500, Z. P.'dan 1.000 tane almasaydı... Bir şey dikkatimi ç-

kıyor çekti; yeni tanıdığım gençler de, insanlar da her iki kitabımı aldıklarını söylüyorlar bana, Mülkiyeliler'e imzalamama getirenler kitapları kitapçılardan aldıklarını söylüyorlar. (Dün akşam Güngör Aydın'larla Özcan Yalın'lardaydık; Güngör tüm Z. P.'ları taşra örgütüne göndermiş yöneticilerin.) Kısacası, anlayamadığım, bir yere oturtamadığım şeyler oluyor, çok kimse de 13 Şubat'ta Cumhuriyet gazetesinde çıkan konuşmamı çok sevdiklerini söylüyorlar. İki günden bu yana da Ankara'daki Edebiyat Dergisi bana tüm kitaplarını, Edebiyat Dergisi'ni yolluyor ne hikmetse... İlgi yaygın ama kitaplarım satılmıyor açıkcası. Yıllıkarda dergilerde de hiç kitaplarımın adı geçmiyor. Bir Doğan Hızlan yazmış Cumhuriyet'te, Ankara'ya dönünce Özcan bana okumam için yazıyı verdi. Geçen gün bana Akif Kurtuluş ile Ahmet Erhan uğradı Mülkiyeliler'e, onlarsa kitaplarımın sattığını söylediler. Herhalde 'moral vermek' için olmuş olabilir dedikleri, sayılar ise başka bir şeyi gösteriyor. Yakınmam filân söz konusu değildir ama herhalde 3-5 ay içinde bir kitaptan tüm taşraya, İstanbul'a, İzmir'e, Ankara'ya kitapçılara 800-900 tane verilebilmiş olması sonucu benim adıma pek hoş bir şey değildir. Satılıp satılmadıkları sormadım ama Bilgi ile Toplum kitapevlerinde iki kitabımı da gördüm. Demek Okay Gönensin'in Cumhuriyet gazetesinde koymuş olduğu ilânlar da etkimemiş anlaşılıyor. Neyse.

Senin gibi, Özcan da bana yazdığını gibi "Adam Yayıncılık'la anlaştıktan sonra Gümüşlük'e git" dedi "seriüvenlere grişecek yaşta değiliz." Ben de hem Memet Fuat'a, hem Nazar Büyüüm'e İstanbul'a iki mektup yazdım, 'Yarım Meseller'i Gümüşlük'ten kendilerine göndereceğimi, ayrıca Adam'a tümüyle bağlanmak istedigimi, buna ne diyeceklerini sordum. Evet, birşeyden haberim yoktur. Geçen Pazartesi günü ise Enis Batur bana Memet Fuat'ın Ankara'da filanca yerde olduğunu söyledi, ben de Memet'le buluştum, konuştum, Ankara'da olduğu için benim mektubumu almamış, Nazar da Bodrum'daymış, Memet bana olur dedi ilke olarak, Nazar'ın 'Defterler'i Tan'a vermiş oluşuma kırıldığını söyledi, anlattım kendisine durumu, Memet Taner'e çok borcum olduğu için 'Defterler'i verdiğim, 'Yarım Meseller'i ise Adam'a düşündüğümü, bunu Nazar'a da

yazayım mı dedim, iyi olur dedi, ben de Nazar'a yazdım. Memet bana İstanbul'a varınca bir haftaya değin sonucu bildirecek Gümüşlük'e... Memet bana 'Adam Yayıncılık'ın kesinlikle kazık filan atmayacağını, o işin çok düzenli ve iyi yürüdüğünü de söyledi...

Seni ve Özcan Yalımlı dinlememek diyedir bir şey söz konusu değil, yanlıyorsun. İnsanın, bir insanın evsiz-barksız oluşunun korkunçluğunu sözcüklerle sana anlatamam. Ben sürekli zeytin ekmek de yesem Gümüşlük'de benim bir oda olacaktır. Memet Fuat'a da söyledim şunu; ben kesinlikle bir bölüm onursuz yaratıkların [...]’ın, [...]’nın, soyguncu [...]’ın, soyguncu [...]’ın, [...]’nın... bilerek bilmeyerek örgütleri) çemberinden yıldığım filan için değildir kentlerden uzaklaşmam. Oda-nın balkonunda oturup yazmak istiyorum olabildiğince (önce 'Yarım Meseller'i, sonra 'Kardeşçe Fuhuş'u) toparlanırken. Gümüşlük'ü temelli yerleşmek için de düşünüyorum ayrıca. Ev sahibi Ali Akar'la (lâkabı İnce Ali, ya da Dalgıç Ali) bir yıllık na konuştuk, mutfakta bir buzdolabı da var, alta Ali Akar'ın evinde telefon da var, 11 numarası... Sezer Duru ve Muzaffer Erdost'la da konuştum burada Ankara'da, Güngör Aydın'la da; şu 'Adam' öyküsü olmazsa bile bir yıl orada yaşayabilirim diyorum kör topal... 11 Mart Perşembe akşamı yola çıkiyorum, Cuma ordayım sabah, yanında bavullar olduğu için doğru ora-dan Gümüşlük'e geleceğim geçmek zorundayım. Kimseyi zor durumda bırakmak istemiyorum. Başka başka verilerle de bliyorum ki kesinlikle [...] namussuzluğu anlaşılmasıın diyedir alttan alta bir şeyler çeviriymüş, seni zor durumda bırakmak istemiyorum. Sen kimi şeyler bilmiyorsun İlhan. [...] de, [...] de, [...] da, [...] de, [...] de... benim kendilerinin üzerine ne düşün-düklerimi biliyorlar çünkü. Hiç merak etme en ufak bir kafaca üşütmüşlük filân diyedir bir şey yok bende. Onları yavaş yavaş da olsa sıçtıkları yere dek kovalamakta ben kararlıyım. Elimde tartışılmaz yeni kanıtlar da var.

Senin sandığın gibi işin içinde düşmanlık müşmanlık yok kesinlikle, yalnızca 'çekiniyorlar' o kadar. 'Çekinmiş' olmalara da doğal çünkü gerçekten de adlarını saydığını bu onursuz yaratıkların belirli çevrelerde çok nüfuzları var, Memet Fuat'la

pazartesi akşamı konuştugumuzda, 'Adam' işini bitirince sorдум, Memet seninle yaptığım konuşmayı basılmak üzere Yazko Edebiyat'a vermiş çıksın diyedir [...] ve [...], adım gibi biliyorum ki, akıllarınca sağı solu yokladıktan sonra, hani işgilli büyük dingilder ya öyle, bir karara varacaklarımış, o ikisinin de namussuzlukları 'çekingenliğin' de ötesindedir, bence. Ben sana yazdığım düşüncelerimi, belirli bir yaygınlık kazansın diyedir, Olcay Aniker'e, Ataoğlu Behramoğlu'na, Günsel Koptagel'e, Öner Ciravoğlu'na, Mustafa Kemal Ağaoğlu'na, İzzet Yasar'a... da yazmıştım. Ankara'da birçok kimseye de, adlarını ve olayları vererek, bunları söylüyorum. Konuşmaktan ve yazmaktan başka bir yaptırımlı yok biliyorsun. Çikan söylentilere ise hiç kulak asmıyorum asmayacağım. Yalnızca canım sıkıldığı oluyor o kadar. Bu hırçılık da değildir İlhan, bende öyle bir huy yok... Gerçeği söylemenin adı ne zaman hırçılık olmuştur ki, olamaz. Sorunları, şiirdeki tarihteki günümüzdeki sorunları biraz sert anlatımlarla ortaya koymuş olabilirim bak. Önceki gece Feza'larda epey genç insan tanıdım (ne hikmetse onlar da son iki kitabı almışlar kitapçılarından) (ama şu 800 - 900 kişiyi aşamıyoruz! kitapçılara dağıtılan tüm kitapların satıldığını düşünürsek). Geçen gün Enis Batur söyledi, Ertuğrul Özükök benim son iki kitabın Eskişehir'de İTİA'nda da satıldığını görmüş, herhalde diyorum kitapçılardan alıyorlar sonra ucuz fiyatla satıyorlar kimbilir... Latifeyi bir yana koyarsak benim bu işe pek aklım ermedi ermemiştir.

Günsel Koptagel'in göndermiş olduğu bir risâleyi okumaya koyulmuştum, bir yerinde tüylerim diken diken oldu, baktım kalemi elime almışım risâlenin kıyısına bir şeyler karalıyorum, galiba 'Yarım Meseller'den biri daha ortaya çıkacak.

Bitiriyorum yine. Hoşça kal İlhan. Edibe Hanıma çok sevämlarımı söyle. Anlaşılan Kadıkale'den Turgutreis kavşağına dek yürümek zorunda kalmışsınız, özür diliyorum sizlerden. Nazar'a da yazdım, bütün bunlar 'bocalamak'tan ileri geliyor sanırım; aşağı yukarı bir yıldır bu böyle.

8 Mart 82, son Ankara.

Sevgili İlhan.

Sana bir mektup daha yazıyorum yazacağım. Senden bir dileğim var şu 'Defterler' konuşması için, sen de bunu düşünüyorsundur belki ama, önce yayınlanmasını istiyorum "Defterler" konuşmasının.

Cuma sabahı Bodrum'a varacağım, yanında bavullar var, minibüsler aşağı yukarı 12'de kalkıyor Gümüşlük'e, ilkin Gümüşlük'e eve gitmek zorundayım. (Aklında olsun Bodrum'a gelince hep deniz kıyısındaki o camekânlı kahvede oturuyorum otururum, gazete satılan bir kulübenin arkasında, adını bilemiyorum. Caminin karşısında, Belediyenin karşısında.) Seni Pazartesi aramı telefonla Bodrum'a inince, eve ufak tefek bir şeyler almak gereklı.

... çünkü Zambaklı Padişah konuşması bütünülenmemiştir, ancak üç karşılık gönderebilmiştim.

Bir haftadır bir şey düşünüyorum zaman zaman; düşünelerime ilgi artmış ama son iki kitap da alici bulmamış (önceki kitaplarım az satmıştı evet, yine de böylesi bir sonuçla ben hiç karşılaşmadım şimdije dek; Okay Gönensin'in Cumhuriyet'e koyduğu dört ilân da işe yaramamış demek; İzmir'den İstanbul'dan arkadaşlardan gelen mektuplarda 'iyi satıyor' sözü moral vermek içinmiş anlaşılan (hesap açık, 800-900 tane dağıtılmış tüm kitapçılara, 3-4 ay içinde bunların 500-600'ünün satmış olduğunu düşünelim), 500-600 insan içinde deviniyoruz görüliyor... Yine anlayamadığım şeyler oluyor, dün akşam bir arkadaş beni bir açılışa götürdü, orada rastladığım tanıdıklar benim son iki kitabı da aldıklarını söylediler. Neyse.

Şimdi benim Gümüşlük'te yapacağım şey şu: Oturup Ni-san sonuna dek 'Yarım Meseller'i bitirmek ve Memet Fuat'a göndermek 'Adam' için. (Adam olmazsa ne yapalım sağlık olsun. Nazar Büyüm ya da Memet Fuat karşılık vermezlerse ben durumu anlarım. Görünüş açısından ben kabahatlı gözüktüğüm için direnmek doğru olmaz! Önerdim o kadar. Bakalım.)

Sana şunu da yazayım, midem bulandı çok, ben kesinlikle [...] diyedir bir adama güvenmem, düpedüz onursuz bir yaratıktr o, benim kendisi üzerine ne düşündüğümü de bilir ayrıca, bir büyük yanlışlığı bile bile südürenlerdendir o özellikle, sonra kesinlikle sanatçı filân değildir anladığımca... Yani aklınca bir bölüm kurnazlıklar yapabilir. Kuşkulu bir adam değişlimdir ama, bu 'kötülük toplumu'nu doğrudan doğruya oluşturanlardan biridir o (gerçekten kararlıyım [...], [...], [...], [...], [...], [...] onursuz yaratıkları – [...] ile [...]’nın ölüsaygunculuğu yapmaları, para yemeleri o denli önemli değil benim için şimdiler, allah belâlarını versin derim, kendileriyle ömr boyu görüşmem, biter iş sonuna dek kovamakta. Toplumsal bir çırkinliğin, ilkelliğinin üzerine üzerine gitmekte yarar vardır. Gerçekten çok küçük bir çevrede bulunduğuuz için, (fırsat çıkışınca) görüşlerimi somut olaylar da göstererek, ad da vererek söylüyorum. Sana bu mektubu ayın 10’unda atabiliyorum. Önceki akşam Hacet-tepe’de İngiliz Filolojisinde okuyan bir kız geldi Birlik’e, derdi “Mor Külhani” adlı bir şıirmış, açıklamalar istedi, ben de konuştum, geçmişteki onursuz yaratıklardan da açtım, o da son iki kitabı almıştı (kendisine 500-600 kişinin içindesin dedim, vardığım böylesine bir sonucu her açıdan yadırgadığımı söyledi. Güneş gazetesinin Ankara bürosunda çalışan Nejat adlı bir arkadaşı da geldi sonra Cumhuriyet’teki konuşmamın kendi çevresinde yankılar uyandırdığını o da söyledi, o da iki kitabı almış... Yani ilgi çok, ama kitaplar satmadı. Gümüşlük’tे bu çelişki üzerinde düşününeceğim düşünmeliyim. Duran Karaca’nın da Cumhuriyet’teki konuşma çok ilgisini çekmiş, o da iki kitabı almış – Acaba bana ‘moral’ vermek için midir bu söylenenler, işlerinde daha önce hiç tanımadığım kimseler de var ama, Metin gibi, Burhan gibi, Duygu gibi... 7-8 aydır tanıdıklarım da Sönmez Atasoy, Nilüfer, Leylâ gibi... Bir-iki hafta-

ya dek ben gerçeği anlarım anlayacağımı umuyorum umarım. Yıllıklarda, dergilerde, gazetelerde de kitaplarla ilgili bir yazı görmedim (Cumhuriyet'te Doğan Hızlan'ın yazısı bir yana) üç-dört aydır. (Ben bunu yadırgamıyorum, 73'de Devlet ve Tabiat kitabı çıkışında hiç yazı çıkmamıştı; 77'de Yort Savul çıkışında Mehmet H. Doğan'ın sıradan bir yazısı çıktıydı o kadar, başka bir şey yok. Ama bu iki kitapçığın bu denli az satmasını yine de anlamıyorum ben anlamayacağım... Neyse.

Hoşça kal İlhan. Edibe Hanıma ve sana selamlar çok.

2 Nisan 82, Gümüşlük Köyü İskelesi

Sevgili İlhan.

Cuma bugün. "Kafamızı Kurcalayan Bazı Sorular Üstüne-dir"in, bende kalan kâğıtlarını da gönderiyorum sana.

Hani 'sana bir ad bulamadım' diyedir bir türkü vardı. Yarım Meseller'e bir ad taktım; 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur'. Memet Fuat'a bu 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur' kitabının 29 ya da bilemedin 30 'mesel'i içeceğini söyleyiver; yâni ancak 64 sayfa olabilecek, kendisine Nisan'ın son günü gönderebileceğim. Şimdi hep bunlara çalışıyorum işte.

Okay Gönensin'le konuştun mu? Evet derse, sözgelimi bu "K. K. B. S. Ü." Cumhuriyet gazetesinde yayımlanabilir.

Sana Bodrum'da da söylemiştim şu 'Defterler' konuşmamızın Yazko Edebiyat dergisinde önce, olduğu gibi, tümüyle ve bir kezde yayımlanıncaya dek kalması üzerine olan düşünüklerimi. Yazko üyeleri ve bizim küçük kamuoyu kesinlikle açık açık görsün istiyorum bir düşünce ürünün geçerlilikten dolaşımından [...] onursuz yaratığınca alikonulduğunu. Kim kime dum dum bir ortamda bulunduğumuz ve bir insan toplumu içinde yaşamadığımız için bu sorunu, iyice sergilemek üzere, İstanbul'daki kimi arkadaşlara duyurdum. Kesinlikle bu yaptığım bir baskın filân değil Yazko Edebiyat dergisine, yöneticilere. Bir hakkın düpedüz sorulması yatıyor bu çabalarımın bu girişimimin ardında. İyi ya da kötüdür, bir düşünce tedâvülden alıkonulamaz: Ankara'dan Akif Kurtuluş'tan mektup gelmişti, durumu ona da yazdım. Özcan Yalım'dan da geldi, ona da yazdım... Kısapası işi çok kişiye duyuracağım, [...]’nı sıçıtı ğı yere dek kovalamakta kararlıyım. 'Defterler' konuşmamız Mayıs'ta da

yayınlanmazsa o zaman bir şeyler düşünürüz. İlhan, ben gerçekten çok 'yaralıyorum' bildiğin gibi değil. Bu çikan fırsatı değerlendirmem zorunlu oldu artık. Sen hiç ilişme!

Senin de aklında olsun İlhan; buraya Gümüşlük'e haftada iki gün (Salı ve Cuma öğleden sonraları) mektup geliyor. Sözgelimi İstanbul'dan Pazartesi sabahı atılan bir mektup elime Cuma geber; Perşembe sabahı atılan da Salı. (PTT'nin de nasıl ağır çalıştığını biliyorsun.)

'Defterler' kitabı için düşündüklerim söyle; (doğallıkla Tan Yayınlarındaki tükenince) bu kitaba elimdeki defterlerdeki dopyazalarını ve seninle 'Defterler' üzerine yaptığımız konuşmayı ekleyeceğim; yani 6 formalık, 96 sayfalık bir kitap olabilir. Neyse; gelecek yıl düşünülebilir bu konu ancak, acele etmemeli.

Hava iyice ısındı buralarda. Bu İskele'nin koyu çokluk dingin oluyor. Ben defterime günceler günlükler gibi bir şeyler de karalıyorum. Ama derdim şu 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur', bugünlerde; yani meseller!

Sana Bodrum'dayken vermiş olduğum "K. K. B. S. Ü."lerde Yahya Kemal'i zayıflattım ama kusura bakma; her tarihi tersinden okuma alışkanlıklarım nedeniyedir bu herhalde; onu da sisika, arik biri diyedir düşünüyorum da. Adama kesinlikle bir kamış atmak filân değil amacım burada. (Kamış da atabilirim atarım başka.)

Memet Fuat'la da konuşabildin mi Kınar Hanımın Denizleri ile Bakıssız Bir Kedi Kara'yı (ikisi bir arada) (ve Kınar Hanımın Denizleri kitabı başta olacaktır) önce yayımlanması konusunda. (K. H. D. kitabına eklenmek üzere Memet'e göndereceğim "Kanto Ağacı" şìiri Muzaffer Erdost'tan gelince göndereceğim; şimdi akıma geldi, bu iki kitaba "Kantolar Ağacı" adını koyamaz mıyız? Bir düşün, ne dersin? Memet Fuat ne der?)

Bu Salı posta günü olduğu halde, mektuplar gelmedi, hele köylerde PTT bir álemdir biliyorsun. Bugün Bodrum'dan öğlen üzeri dönüyorum; Memet Fuat'tan sözleşme, Muzaffer Erdost ile Özcan Yalım'dan (Ünsal Oskay'dan, Feza Oburoğlu'dan da...) mektup gelebilir.

Şu "Kantolar Ağacı" kitabı üzerine bana Memet'den ögren diklerini bir-iki satır da olsa, bana bir acele yaziver olur mu?

Burada koy çevresindeki pansionlarda motellerde lokanta
larda hafif bir canlanma seziyorum; yabancı kimseler artık
gelip gidebiliyor, otomobiller de görüyorum, havalandırmak
için açılmış pancurlar da...

Danalar, deli danalar gördüğüm de oluyor bahçelerde; çok
güzel hayvanlar. Defterime "ben neden ölüyorum?" diyedir
yazmışım; ama bunun çekirdekteki çıkıştaki anlamı başka, bur-
daki başka. Neyse.

Seçkin ve İzzet Yasar'a, Günsel Kontagel'e, Mustafa Ke-
mal'e ... benim selâmlarımı iletiver.

Hoşça kal İlhan, Selâmlar çok.

5 Nisan 82, İskelle

Sevgili İlhan.

Böyle arka arkaya yazıyorum ama. Bir dolu şey sonradan aklıma geliyor. Sözgelimi dün bir sözlüğe bakıyordu; (sözlüklerin; şiir için de, düşünce için de; ne denli önemli olduklarını; şiirin ve düşüncenin ordan başlayıp yine oraya dönüleceğini o çok büyük çoğunluğa –somutlarsam; Asım'a, Rauf'a...– ne desek anlatamayız gerçekten!) ‘ne mene’; oysa ben sana Cuma günü Kafamızı Kurcalayan Bazı Sorular Üstünedir’leri gönderirken, bunu yanlış yazmışım, lütfen düzeltiver olur mu?

Ekte sana K. K. B. S. Ü’ler için sana sorduğum sorular var. Daha da soracağım, bir dolu soru var gerçekten.

Sümer Türker adlı bir kız vardır; ben Şubat’ta Kadıkale’si’ndeyken, Ankara’ya gelmiş İstanbul’dan ve Birlik’e bir pulsula bırakmış, onu son 9 Mayıs 76’da görmüştüm, o zamanlar DMMA’de (Yıldız’da) asistanlık yapıyordu, mimardır; onu Zürih’de tanıdımışım, o zamanlar da orada bir şirkette çalışıyordu. İstanbul’daki, pusulada yazmış olduğu gibi, telefonu şu: 67 55 87. Ona yazmak istiyorum da; adresini alıp bana yazabilir misin?

Sen Günsel’i 59’da Ankara’da Büyük Tiyatro’da tanımadığın, ablası piyanist Yüksel Koptagel’in konseri için İstanbul’dan geldiğinde. Yakın da oturuyorsun; o Osmanbey’de, sen Pangaltı’da, görüşürseniz konuşursanız sevineceğim, çok akıllı bir kadındır, telefonunu sana vermiştim ama yine de yazıyorum 46 16 13. Şu ‘yastamak’ ediminin anlamını, Almanca, Fransızca ve Osmanlıcasını, (söylediğim sana Bodrum’da), soruver bir, ondan.

Memet Fuat'a söyleyebilirsin, şu 29-30 mesellik, 'meclislik'lerin adı artık kesinlikle "Çok Eski Adıyla İstanbul'dur" oldu. (Kınar Hanımın Denizleri ile Bakışsız Bir Kedi Kara'yı bir kitap olarak basmaya akı yatmışsa, onun da adı "Kantolar Ağacı" oldu, diyebilirsin kendisine. Sayfa konumu bakımından kimi şairlerin sıralarını filân değiştirebilir. Ama Kınar Hanımın Denizleri kitabı bu "Kantolar Ağacı'nın başında olsun.)

Okay Gönensin'le konuşup konuşmadığını bilmiyorum daha; şu K. K. B. S. Ü. için. 'Defterler' konuşmamız ise yazmıştım, kesinlikle Yazko Edebiyat'ta kalsın, hiç ilışme. Bak 'Zambaklı Padişah' konuşmamızı istersen başka bir yerde yayımlayabilirsin.

Özcan Yalım'dan da mektup geldi; o da Yort Savul'un bir kitap olarak çıkışmasını istiyor; 'Türk Dili' dergisini göndermişler; M. Levendoğlu'dan da mektup aldım.

Okay Gönensin'e güvendiğim için, yazıların konuşmaların kimi yerlerini çıkarabilir o bak. Sakıncalı bir yer yan yoktur ya, sözgelimi diyorum... (Ama bu kesinlikle 'Defterler' konuşmamız için geçerli değil; bu 'Defterler' konuşmamızın olduğu gibi, tümüyle yayılmasını istiyorum çünkü; yazın tarihi açısından da, başka açılardan da önemlidir bu konuşma benim için. Hem bir düşünce ürününün dolaşımdan alikonmasını anlamadım hiç, hem de bu olay benim için bulunmaz bir fırsatı; her şey (geçmişteki olayların içyüzü) pamuk ipliği gibi açılabilir çözülebilir. Durumu Ankara'daki arkadaşlara da yazdım, yavaş yavaş İstanbul'a da geliyorum, sana şimdi yazamayacağım şeyler de var. Bir kışkırtma olsa bile o 'Defterler' konuşmasını Yazko Edebiyat dergisinden alma, almayıasın sakın, bu senden benim bir ricam olsun.

Memet Fuat'a söylemen gereken bir şey daha var; (o tek) "Yort Savul" şiirinin altına (1976) yazmayı unutmuşum kitabı gönderirken, lütfen o şiirin altına bunu ekleyiversin.

(Memet Fuat dilerse, ve böyle bir şey yapmamı yerinde bulursa, üzerinde biraz daha çalışarak ve açarak 13 Şubat'ta Cumhuriyet gazetesinde Sedat Ergin'in benimle yaptığı konuşmayı bu 'Yort Savul' kitabına ya da 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur'a ekliyebiliriz?) Bunu da soruver Memet'e.

Bu ay çıkan dergileri görmedim. İlginç bir şey olursa, Akif Kurtuluş bana Ankara'dan göndereceğini yazmıştı ama; belki çocuk kitapları amaçlamış olabilir bununla.

(Görürsen) Mustafa Kemal'e soruver bakalım, başka 'Yort Savul' varsa onda yine aldırabilirim Ankara'ya. Para durumum pek iyi değil çunkü hâlâ.

(Aklıma geldi İlhan, şu K. K. B. S. Ü.'deki "bazi" sözcüğünü "kimi" yapalım ne dersin. Böylece "Kafamızı Kurcalayan Kimi Sorular Üstündedir" olsun adı, ha ne dersin? "Kimi" sözcüğü, bence, hem geçmişe uzanır çağrışıklı hem de geleceğe doğrulmuş anlam taşıyor!

Hoşça kal İlhan.

Memet Fuat'dan mektup aldım, sözleşmeyi imzaladım, Yort Savul'u ve Çok Eski Adıyla İstanbul'dur'u (29-30 'meclislik' Yarım Meseller) basacaklarımış, ayda bana onbin göndereceklermiş. Yort Savul'a üç şiir ekledim. Ne olur ne olmaz diye dir de, belki kitaplardan birine koyabilirler, 13 Şubat'ta Cumhuriyet'te yayınlanan söyleyi de (düzeltip), hepsini aynı zarfa koyup taahhütlü olarak bugün gönderiyorum.

Yalnız bir şey rica ettim Memet'den; 'Meçhul Öğrenci 'Anıt'ını o 'orman' kitabının (Devlet ve Tabiat'ın) başına alsın arkadaki 'Ece Ayhan Şiiri' bölümünü kitabı almasın, zaten bu yüzden Yort Savul kitabı ona gönderirken o bölümme hiç dokunmadım. İsterse S. Ergin'le söyleyi koyabilir bak.

9 Nisan 82, İskele.

Sevgili İlhan.

Geçen hafta, Cuma, sana K. K. K. S. Ü.'nin kalan karşılıklarını yollamıştım, alındılı. Pazartesi günü de, mektupla bu 'şamandıra' çerçevesi içinde, 'Deniz Eskisi' 'Uzun Bir Adam' ve (bence, uzun ve uzundur) bir divan şairi oluşan üzerine sana kimi sorular yollamıştım. Herhalde ikisini de almışsındır.

Mektubu postaya verdiğim gün, yâni 5 Nisan Pazartesi, Memet Fuat'a 'Adam' sözleşmesini, eklenecek üç şiiri ve her olasılığa karşı "Yalnız Kardeşçe"yi - Sedat Ergin'le yaptığım şu Cumhuriyet'deki söyleşi.

Saniyorum ki, Memet Fuat, benim içinde bulduğum özel ve genel koşulları pek bilmiyor, bu sürekli 'sıkıntı'yı herhangi bir 'sıkıntı' sanabilir, düşünülemeyecek ve tasarlanamayacak bir durum var çünkü... Neyse, bunca yıl sonra, son bir buçuk yıldır özellikle, onlara mektuplar yazdığım halde hiç bir eski arkadaştan mektup almıyorum; tüm İstanbul'dan bir tek İzzet Yasar'la yazışıyoruz; bunun derince bir anlamı yok mudur bıraz? Başka verilerle de biliyorum; tüm eski arkadaşlar bucak bucak kaçıyorlar benden, hiç bir şeyim olmadığı anlaşılırca da uğradıkları korkunç paniği ben gözlerimle gördüm ayrıca. Uzatmayayım. ('Defterler' konuşturmadızın olduğu gibi tümüyle yayılmışmasını biraz da bu yüzden istiyorum; Yazko Edebiyat dergisine lütfen o da, sen de ağırlığınızı koyun bıraz; (kendime pek önem verdığım denilen filân değil) yazın tarihi açısından da önemli bir konuşma. Ayrıca, [...] onursuz yaratığının bu "Defterler" konuşması üzerine dediklerinin kesinlikle doğru olmadığını görülmemesini istiyorum.)

Memet Fuat'a yazmayı unutmuşum, 'Yort Savul'un sonuna bir 'icindekiler' de koyuversin. 29-30 'meclislik' olan 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur'u ('Yarım Meseller'i) 30 Nisan Cuma postaya veriyorum vereceğim. Çalışma iyi gidiyor, iyi gideceğe de benzer.

İstanbul'a gittiğinden bu yana, senden mektup almadım, Okay Gönensin'le görüşebildin mi? Şu 'Defterler' konuşmasının serüveni ne olmuş, ne olacak öğrenebildin mi? (Gerçekten dum duma ve çok küçük bir çevredeyiz ama senden ben 'Defterler' konuşmasının Yazko Edebiyat dergisinde kalmasını özellikle isteyeceğim, bak 'Zambaklı Padişah' konuşmasını oradan alabilirsin.)

Şimdi aklıma ne geldi bak, seninle biz Ocak'tan bu yana yazılarla konuşuyoruz; düşünceler bir türlü dolaşma tedavüle nedense girmiyor hiç. Sen artık İstanbul'dasın, herhalde bu konuda bir gelişme olur diyorum. Uzaktan, hele böyle gerçekten ve her anlamda onursuz yaratıkların olduğu bir ortamda hiç bir şey olamış olamamış demek. Bu yazarlar çevresinin bir 'kötülük dayanışması'nın ümügüne çökeceksin, üstüne üstüne gideceksin!

Yazık ki ben buradan bir yere kırıdayamıyorum. Ankara'dan daha para gelmedi ayrıca. Bugün Bodrum'a inip Banca'ya bakacağım ama (minibüse 'dönüştür veririm' diyeceğim) ya yine gelmemişse -Banca'da 'yüz' liram kaldı çünkü. Kahveye de çıkmıyorum.

Guy'ı gördüm geçen gün Bodrum'da, bisikletiyle; itfaiyenin bahçesinin merdivenlerinde oturuyordum, konuştu biraz, yine batık yapıyorlarmiş, evin onarımı hâlâ sürüyormuş; Meral ve oğulları Cancan'ı alıp bir hafta sonu bana Gümüşlük'e gelecekler.

Hayret, ilk kez oluyor bu, evet ilk olarak kendisine ben mektup yazmadan birisinden mektup geliyor bana, mektup yazdıklarımдан bile karşılık almadığım bir ilginç ortamda. İsviçre'de çalışan bir arkadaş, yazın izne gelince, buraya da geleceğini. Nasıl sevindim bilemezsin İlhan. Sezer Duru'nun bir girişiminin tavsiyeye bile aldırmıyorum.

Özcan Yalım'la yine yazışıyoruz, sürekli. Belki Mayıs'da karısı Ülkü ile birkaç günlüğüne buraya gelecek.

Birkaç gündür hiç rüzgâr yok bu koyda. Balkona çıktıp yazdığını da oluyor. Yavaş yavaş yabancılar gelmeye başladı iskeleye pansionlara lokantalara; evler şimdiden tutuluyor.

Cevdet Kudret'e uğrama olanağını bulamadım. Üzerimden bir türlü bu genel çekingenliği atamıyorum. Oysa elimdeki kitaplar da bitti. Gazete de hiç almadım.

Hoşça kal İlhan. Belki bugün Gümüşlük'e döndünce öğleden sonra senden bir mektup alırım. İmza gününe doğallıkla katılamayacağım bu durumda.

Selâmlar sevgiler çok. (Uğur'a rastlarsan onun adresini alıver, yitirdim adresini onun çunkü).

14 Nisan

Sevgili İlhan.

Kısa ve acele yazıyorum. Dün senin iki mektubunu aldım. Gerçekten düşündüğüm gibi çıkıyor her şey; bir dolu kitap ve mektup geliyor bana buraya. Maspero'nun o seçkisi de geldi, gerçekten çok güzel basılmış. Şöyledir göz attım, benden iki şiir çevrilmiş. Cemal'in olmaması biraz canımı sitti, herhalde bir şeide anlaşamadılar. Okay'a verdiğin o konuşturma bir gün Cumhuriyet'te çıkarsa, o gün bir tane de bana aliver, alver çünkü ancak Bodrum'a indiğimde (o da kimi günlerde) Cumhuriyet alabiliyorum. 'Defterler' konuşmasının Mayıs'ta yayınlanmasını bekliyorum; bir kopyası bende yoktur ama belleğim iyidir, çıkarılan yerler olursa görürüm anlarıam. Bence, şiirin alanı gi-derek genişliyor; Memet Fuat orada yanlış düşünmüştür, konuşmada kişisel hiç bir şey yok, genelgeçer temel bir toplumsal mezikten söz ediyorum ben, 'Defterler' kitabının örüldüğü tez-gâhtır.

İzzet Yasar bana Gösteri dergisi için sorular göndermiş. Gerçekten iyi gidiyor 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur' onu Memet Fuat'a, kesinlikle 30 Nisan Cuma göndereceğim. 10 Mayıs Pazartesi günü de İzzet'in onun eline geçecek biçimde karşılıklarımı gönderirim; yani Gösteri'de konuşma, Hazi-ran'da çıkabilir.

M. Fuat'dan öğreniver bakalım, 'Yort Savul' ne zaman çıktı-yormuş? Başta "Yort Savul" şiirinin altına 1976'yı eklemiştir mi? Kitabın sonunda "İçindekiler" olacak mı? ("Yalnız Kardeşçe"yi koymazlar sanıyorum, Cumhuriyet'te yayımlandı çünkü. Ama

hiç değilse “İçindekiler” olsun? M. Fuat o üç şiri de almış mı? Sözleşmeyi de almış mı? – Zaten, sözleşme, o 3 şiir, mektup ve “Yalnız Kardeşçe”yi aynı zarfta alındılı göndermiştim.)

+ Sümer Türker, herhalde akşamları evinde bulunur. Uğur Hanıma ise Bebek’te rastlarsın bir gün.

+ Sana her bir şey için içtenlikle yeniden çok sağlam İlhan.

+ Günsel de akşamları evinde bulunabilir. (Dün ondan da bir mektup geldi).

+ 42 tane oldu “meclislikler” ve burada bitti. Kahveye bile (haftada bir (ya da) iki) çıkyorum, onlar üzerinde her gün çalışıyorumbecerebildiğimce, anladığımca güzel de oluyor, senin beğeneceğini sanıyorum, bilerek yaptığım şeyler var yine bu “meclislikler”de de, özellikle “meclislikler”in sonunda; benim derdim amacım başka olduğu halde, kıytırı boktan bir sonuca bağlıyormuşum gibi gösteriyorum kendimi. Ama hepsinin de yukarsında kesin ipuçları var. Neyse, zaten üç-beş kişiyiz, üç-beş kişi anlar.

+ “Dünyadan şikâyeti keselim” sözün çok hoşuma gitti. Ben de biliyorum gereksiz, şiirin içine girerek konuşmak daha iyidir.

12 Nisan 82, İskele

Merhaba İlhan.

Sana böyle boyuna mektup yazıyorum; dün evde yazarken odamda bağıdaş kurmuş, (Pazar), senin İstanbul'dan gönderdiklerin geldi, bir pusulayla. Murat Nenet-Nejat'ın bana gönderdikleri demek 6 ay beklemiş orada! Haber de vermiyorlar yahu. Murat kendi 'The Bridge' kitabını göndermiş, benim 'Bakıssız Bir Kedi Kara' kitabının tümünü çevirmiştir (onu da göndermiş), Ortodokslar'ı bitirmek üzereymiş, bu iki kitabı da basılması için izin istiyor, Bakıssız'ı oyun olarak da sahnelyeceklermiş, miş, falan. Yıllar önce, Paris'te Nâimi adında bir genç de Bakıssız'ın bütünü çevirmiştir; o orman kitabı 'Devlet ve Tabiat' da bir buçuk yıl önce Almanca'ya çevrilmiştir biliyorsun. Polonya'da, Macaristan'da, Yugoslavya'da, Almanya'da, Fransa'da dergilerde şiirler çıktı da ne oldu sanki. (Ayrıca Almanya'da, İngiltere'de yayınlanan seçkilerde de var şiirler. Sonra geçen yıl Ankara'da duymuştum; Talat S. Halman benim şiirleri Amerikanca'ya çevirmiştir ve Amerika'da bir dergide o çevirileri yayımlamış; Avustralya'da da bir dergide çıkmıştı). Sanki oralarda da aptal [...]lar, [...]lar yokmuş gibi. Ben hiç bir şeye bakmıyorum, Çok Eski Adıyla İstanbuldur'u ('meclislikler' 30'u geçti, sanırım 33'ü bulacağım Nisan sonuna dek) bitirmeye çalışırım. Hemen arkasından da yeni şiirlere duracağım, not alıyorum, yazık ki elimde çok az kitap var... sözlük, atlas hiç yok, belleğin de puştlukları vardır, ne yapalım, ister istemez belleğe güveneceğiz; kışa bir kitap daha hazırlıram diyorum, parasızlık bir yana, her bir şey iyi gidiyor nedense. Evet, nedense.

Senden bir haber bilgi alamadım birkaç konuda. (Böyle kâğıtsızlıktan kâğıtları ikiye bölüyorum, kusura bakma). Biliyorum işlerin güçlerin aşkların vardır, İstanbul'a da yeni gitmişsindir. Bana bu hafta lütfen yaziver, Okay Gönensin'le görüşün mü? Yazdıklarımı Memet Fuat'a söyleyebildin mi? 'Yort Savul' ne zaman basılıyormuş? Sonuna "İçindekiler" konacak mı? (Konursa gerçekten iyi olur). Memet, 'Yort Savul'a, o "Yalnız Kardeşçe" yazısını alacak mıymış? (Ne olur ne olmaz diye dir onu da göndermiştim.) (Memet beni yanlış anlasın; Birlik bana her ayın 8-9'da elime gelecek bir biçimde beş bin lira gönderiyor, ilerde bu da tavsayacaktır, başka hiç bir yerden de gelirim yok, olmayacak da; beni ancak kitaplarım kurtaracak, her biri ne denli oylumlu olursa benim için o denli iyidir. Benim derdim kendimi ortaya atmak değildir hiç. Ve anlar sanırım Memet Fuat bunu, beni tanıyor tanır).

Bir gelişme oldu şu 'Defterler' konuşmamızın başına gelenler ya da getirilenler konusunda. Cumartesi günü bir genç geldi Ankara'dan günübirlilik, aynı akşam da döndü; Haziran'a dek beklememi istiyorlarmış (Haziran başına dek). Geçmişteki şu sorun ve bugünkü türevi onların da gözünü açmış. (Ben de bir yandan çalışıyorum, bir yandan var gücümle çok kişiye bu işi duyuruyorum. Yazmış olduğum gibi, ben böylesi bir fırsatı bir daha bulamam belki, elde kapı gibi yeni kanıtlar da var, ancak hayvanlar (hatta hayvanlar bile onları görünce dudakları uçuklar) 'inanmıyorum, inanamam' diyebilir..) Benim bu sorunu iyice duyurmam şu açıdan da iyi, "bilmiyorduk?" diyemeyeceklerdir artık. Ayrıca, şu "Defterler" konuşmamızın olduğu gibi, yayılmasası istegimi de duyurmuş oluyorum böylece, bu konuda da "bilmiyorduk" denmesin. Yazıyorum ve dingin bir biçimde sabırla Mayıs'ı bekliyorum. Bakalım.

Yarın mektuplar gelir, Salı. Sanıyorum ki [...] onursuz yaratığı yaşamının en büyük yanlığını yaptı, bir gün bir şeyden sürceceklerini bekliyordum zaten, ve kendini ele verdi! Yavaş yavaş Yazko üyelerine de duyuruyorum işi, açık açık yazarak hem de, hiç dolaştırmadan sözü. Hiç bir konuyu söylentiye bırakmamakta yarar vardır. Sen bakma onun şimdi serinkanlı

gibi gözükmesine, hattâ gülümsemeyle işi geçiştirmesine; Adnan'ın bugündelerde çok güç durumda kalmış olduğunu bana Ankara'dan gelen o genç söyledi. Bir de bir mektup aldım.

Sen neler yapıyorsun İstanbul'da? İzzet, Seçkin nasıl? Gösteri'nin bu Nisan sayısını aldım, yazıları ilgiyle (ve dikkatle) okudum. Neşatîyi bir 'melâl' şairi olarak görmüş olmanın sevdim en çok... Edip beni gerçekten düş kırıklığına uğrattı, soruşturmaya çok sıradan (hattâ uydurma da denebilir) karşılık vermiş. Yanlıyor muyum diyedir Edip'in karşılığını bir daha dikkatle okudum, değişik değişik açılardan da bakarak, vardığım yine aynı sonuç oldu. Herhalde önemsememi konuyu. Böyle olmuş olduğunu düşünsek bile, Divan şiirini hiç bilmediğini açıklamayacaktı. Zihinsel yönden de bir çöküş içinde olduğu anlaşılıyor Edip'in. Yazık. Senin, Turgut Uyar'ın, Selâhattin'ın, Fahir İz'in, Hikmet İlaydîn'ın, Murat Belge'nin işe bakışları güzeldi. Her şey bir yana, kimse yerrinden kıpırtamıyor Divan şiirini, ne haber? Her katman güzellik yaratabilen yaratmıştır tarihte. Edip olsa olsa, Mehmet Akif Paşa gibi bile olamayacak. Çok üzüldüm. Geçmişte kuşkulandırmalıydım Asım'ın, Rauf'un onu çok sevişlerinden. Neyse oldu olmuş bir kez.

Cevdet Kudret'in yazısı, 'bireşim' temel direğî, çok hoşuma gitti.

'Yazko Edebiyat'da da İsmet Özel'in yazısının başları ve sonları. (Uzun ortalar iyi ve doğru değildi, güzel de kılama-mış). Neyse. İlginç yerlere dokunmuş çok.

İlhan senden bir dilek. Şu Mindos nedir? Bu iskelenin karşısındaki Mindos harabeleri. Sende Likya, Karia tarihleri var mı? Milâttan önce burası herhalde çok iyi bir korsan yatağıydı. Grekçe bir sözcük müdür bu? Anlamı biliniyor mu? Bana Pîrî Reis'in o iki cilt olarak yayınlanmış Denizcilik Kitabı'nı bulabilir misin? İlyada'da, Odysseus'da geber mi adı: Heredotes ne diyor muş? ('o' ile mi? 'e' ile mi?) Bodrum'un yarımadada olarak bir tarihi var mı? Bana bu konuda yardımcı olabilersen, bir risâle yazacağım, sevineceğim.

Hoşça kal. Mektubunu bekliyorum.

Not: K. K. K. S. Üstünedir'i ne yapmayı düşünüyorsun? Alındılı kalan karşılıkları ve sana sorduklarımı (hepsi aynı zarftaydı) aldın mı? Okay işi ortada bırakırsa Milliyet'de Mehmet Barlas'la konuşuver isterSEN, 70'den bu yana onu görmüyorum ama beni sever çok, selâmım var söyle... (Ama önce Okay doğallılıkla) "Zambaklı Padişah" konuşmasını bak Milliyet Sanat dergisine verebilirsin. Neyse; sen doğru bildiğini yap, işine karışmış gibi olmayayım.

26 Nisan 82

Sevgili İlhan.

Postane burada bir âlem, bir hafta mektup gelmedi. Mektubunu Cuma aldım. Çocuk Ankara'dan üç günlüğüne geldiği için Perşembe Bodrum'a inmiştık, dönüş biletini almak için. Cumhuriyet gazetesini de aldım ve şaşırdım önce, okudum o tefrikayı. Benimle konuşmayı 'Kafamızı Kurcalayan Sorunlar Üstünedir' diyedir yapmıştım, başlık, dolayısıyla çerçeveye de böyleydi; böyle bir değişikliği İstanbul'dan da bana yazmamıştım. Kisacası bu anlam başkalaştırmadan benim haberim olmadı. Galiba benim ilk sorumdan da birkaç tümceyi, nedense, çıkarmışsını, karşılıklarımında da olmuş bu (sözgelimi Barkan'ın yazıları Paris'e gelişleri gibi). Ama bu ad değiştirme bana hepinden önemli geldi. Düşündüm, düşünüyorum, daha da düşüneceğim.

Benim, yazılamayan 'gizli virgül'e bile nasıl önem verdiği mi bilirsın. Şiirime dokundurtmam kesinlikle! Uzantılarına da. Şiirlere, yazılarına, konuşmalarına... değer verilir verilmez bu ayrı bir şeydir. Ne önemi var bir ayrıntının ya da çerçevenin diyeirdi düşünülebilir. Ben bunu doğru bulmuyorum. Beni tanıdığını sanırdım. Demek düşüncelerimi meramımı sana iyi anlatamamışım.

Bak beni iki kez dinle İlhan. Mektubuna getiriyorum sözü; "ayağına gelmek" diyedir bir şey yazmışsını, böyle bir şeyi ben istemem, ayrıca böyle bir kavramı da doğru bulmuyorum kesenkes. Sonra "nimet" nedir anlayamadım. Sana bu terimleri yakıştıramadım, olsa olsa Rauf Mutluay'in, Asım Bezirci'nin akıllardan geçirebilecekleri şeylerdir bunlar, Ferit

Edgü'nün, Can Yücel'in. "Şikâyet" sözcüğünü de hiç anlamadım. Kimse en iyi arkadaşım bile, beni gerçeklerin arkasında bulunmaktan, gerçekleri söylemekten alıkoyamaz! Ben örülümuş bir çemberi kırmaya çalışıyorum, ne pahasına olursa olsun. (Mektubundan ve o tefrikanın başlığından anladım ki, yine ekmek zeytin yiyeceğiz, ne gam. Ama kararlıyım. Çarşamba yazmalarıma ara vermiştim, evde kağıtlar da bitmişti, uzundur bıçakla ikiye kesmiştim kağıtları, arkalarına da yaziyordum, onlar da bitmişti. Bir gün sonra Ege geldi, Özcan Yalım bana kağıt göndermiş, bayram ettim. Bodrum'a da inemiyordum, param yoktu. Şimdi sen bunu yazınsal bir şey sənabilirsın, ne ilginç diyebilirsın. Bence değildir; bir adamın bu duruma gelmesi ayıptır ayıp! Ben Ankara'da Faruk Güvenç'le, Sait Kemal Mimoğlu'yla (Öğretmenler Bankası Yönetim Kurulu Başkanı), İçişleri Bakanlığı Hukuk Danışmanı Süreyya Şehitoğlu'yla, Prof. Fahir Armaoğlu'yla (Geçmişte İş Bankası Yönetim Kurulunda üyeydi)... da konuştum, daha önce hiç bilmediğim geçmişteki bir şeyleri öğrendim; İş Bankası'ndan, Öğretmenler Bankası'ndan (seninle arkadaşlığı keseceğim için yazıyorum), İçişleri Bakanlığı'ndan, Mülkiyeliler Birliği'nden (aylarca) toplanan ya da çıkarılan önemli miktardaki paraları [...], o ölüsöguncusuna vermişler. Yani kesinlikle bireysel kişisel bir sorun değil bu geçmişteki insanlık dışı olgu. Ve Ankara'da duyduğum iki yeni olgu.

Bu olgular içreyken, mektubunu ve gazetedeki tefrikayı istemek istemez birlikte değerlendirdim. Kimi konuları, belki biraz sert anlatıyorum ama hiç bir şeyi söyletiye bırakmamaya kararlıyım. Bir hafta önce Ankara'dan bana epey mektup gelmişti; (yazık ki Memet Fuat'ın gönderdiği parayı alamadım postaneden, şimdije dek veriyorlardı, son köye Cuma gelen postacı da ev sahibine 'gelsin parasını alsın' demiş benim için, ama Bodrum'da bir memur bana 'eliyle olduğu için gelsin ev sahibi alsın' dedi, haydi yine parasız kaldık. Para bir ay sonra elime geçer. Ama ben daha Ankara'dayken ekmek peynir yemekle yaşamaya kararlıydım. Bu kararım şimdi iyice pekiştii) onlara yazamamıştım. Sen aradan çekil lütfen. "Eski Defterler" sözünün alabildiğine yanlış bir şey olduğunu göstereceğim; genç-

ler arasında bu deyimin bir korkunç çırkinliği örtbas etmek için kullanılmış olduğu kullanılıyor olduğu biliniyor olur çünkü. Ben onmaz bir biçimde ‘yaralanmışken’ bana bunu yapmayıacaktın İlhan, hiç yapmayıacaktın. Senin yürekliliğine, 79’dan bu yana hayrandım, ben adlarını sana yazdım o gerçekten onursuz yaratıklarla boğuşurken, sen hiç bir şeye almadan benimle arkadaşlığını sürdürmüştün, iyilikler yapmıştin, hiç de zorunda olmadığı halde. Seni biraz ferahlatacak bir şey de ekleyeceğim, Asım, Rauf, Suut Kemal, Attila beni hep ömensiz bulurlar ya, 77’de Bedrettin Cömert de bir yazısında baştan sona bana saldırmıştı Forum dergisinde, yani hangi kesimden olursa olsun çok çok büyük çoğunluk gerçekten ve her açıdan değer vermezler yazdıklarını; düşün ki bir tek Slavca bir dizem yok! Bana mektup kitap falan yağıdı yok buraya. Bir büçük yıldan bu yana İstanbul’dan yalnızca İzzet Yasar’la yazıyorum, o kadar; İstanbul’daki bütün eski arkadaşların mektuplarına karşılık bile vermeyişleri benim için bir anlam taşır. Kurt kocayınca maskara olurmuş ya, öyle. (Oysa ben eskiden kurt da değildim).

Şimdi ne yapacağım edecek bir zaman düşüneceğim. Okay’ın karısı Hülya da burada Gümüşlük’de. Okay Berlin’e gitmiş, Arif’le birlikte. Belki Hasan Cemal’e yazarıım o tefrikannın gerçek çerçevesini, adını da. Düşüncelerimi Hülya’ya da söyledim, o ‘Adam’da çalıştığı için Memet Fuat ve oradakiler de bilsinler istiyorum.

Çok az bilim var ama Mayıs’ı bekliyorum. Yazko’yu okuyacağım herhangi siktiri boktan bir bahaneyle bir tek sözcük çıkarılmış olduğunu anlarsam; (çünkü kesinlikle yazıyorum ki, hiç bir yasal sakıncası yok yazılarının ve de zor durumda kalmak da yalnızca susanlara özgü bir duyguya.) tüm şiir çalışmalarımı bir yana bırakıp bu olayı olabildiğince (ama olanca güümle) sergileyeceğim; elimde sana yazdıklarımın dışında yeni yeni kanıtlar da var ayrıca. Senin bu bakımından da izzet ve ikballe çekilmen iyi olur. İnsanlığa tümüyle aykırı, her bakımından ağır kerte ilkel ve çırkin bir olguların adı ne zaman ‘eski’ yapıldı, ha? Mekik budur? Yazarların, şairlerin alttan alta işleyen toplumsal mekkikleri budur.

Cumhuriyet'de çıkan tefrika senin dediğin gibi 'olay' olmaz, bir seyrüsefer kazası neden 'olay' olsun? Sonra sen de biliyorsun ki, yazın çevresi gerçekten çok dardır (Tan Yayınları sayıları vermiyormuş ama; Özcan yazdı bana, Zambaklı Padışah kitabı çıktı 6 ay oldu, 600 satmış, Defterler ise çıktı 5 ay oldu 500, geçmişte okulda İstatistik dersi okumuş olduğum için yorumlamayı biraz bilebiliyorum diyebilirim; yani bu kitapçıklar da satmamış; İstanbul'da Çağıltı adlı dört yapraklı bir dergi çıkmıştı, bana göndermişler, orada duygusal bir yazı var Z. P. üzerine bir Dedi'nin; yazıldan, yazıyı yazanın o kitabı almış olduğu anlaşılıyor... 600 kişinin içinde deviniyoruz anlaşılıyor, bu yüzden, düşüncelerimi düşündüklerimi değişik değişik katmanlardaki; bir vesile olunca; duyuruyorum, duyuracağım da. Düşüncelerimi deftere de yazıyorum, şiirlerimi onlarla örüyorum ayrıca, hiç bir yere çıkmadan (daha doğrusu çıkmadan), sabah akşam gece çalışıyorum, benim çocuk Ankara'dan gelince, iş üç gün kesildi, o kadar. Böyle bir biçak sırtı bir ortamdayken, düşündüm, ne bana bunu sen yapacaktın, ne de Yazko bana bunu yapacaktı; 'yaralı' bir ele nasıl vurulabiliyor anlamıyorum. Daha doğrusu anlıyorum ya, ne bok yersin. Hele mektubundaki "kiymet bil" sözünü hiç anlamadım. Demek sen İlhan Berk olarak benim Ferit Edgü'nün kiymetini bilmemi istiyorsun (rahmetli Cengiz Tuncer bana [...]’a geçmişte benim için parça - büyük otuz bin lira verdiği söylemişti, o zaman yayınların muhasebecisi Nihat da bana aynı şeyi söyledi), avukat Öcal Okay 1977 Nisan'ında İstanbul'da Doğu Handaki yazışanesinde [...]’in para yediğini anneme söylemiş; ben 1977, 26 Eylül’ünde İstanbul'a gelince, o akşam İdris Küçükömer de Çubuklu'da bana aynı şeyi söylemişti), böyle büyük çapta olan olgular yüzlerce, evet yüzlercedir, sana daha sayıyorum mı, sen bunları nasıl olağan karşılaşarsın? Yine de bunu yapan adam şiir yazabilir diyedir düşünüyorsan yaşamının en büyük yanılığısı içindesin, benden söylemesi. Yazmakla seni incittiğimin elbet ben de ayırdındayım. Ben uzundur böyle bir 'kötülük davranışması' içinde [...], [...], [...], [...] Nasıl onursuz yaşayabiliyorlar diyedir düşünüyordum. Senin bir başka yanlışın konuşmaları Yazko'ya vermen olmuştur; en yalın anlamıyla da üç onursuz

yaratık oradaydı, [...], [...] ve [...] (Oğuz Akkan Cem Yayınları olarak [...]’a benim adıma yüklüce iki-üç kez paralar vermiş 1974-75’de...) (beni lütfen konuşturma yeni bir İstanbul olgusunu da sana belirteyim, Nilgün Hımmetoğlu’nun sevgilisi Tamer, Alev Şeref’in eski kocası...)

Ben sana hep ‘çekiniyorlar’ falan diyordum ama iş artık çekinmeyi de aştı aşmıştır. Sana Mübeccel İzmirli’nin saptamış olduğu başka olguları söyleyeyim mi geçmişte? Ya Füruzan’ın-kiler... Gün gün yükseliyor miktar. Özcan Arda’dan da söz edeyim mi sana...

Sana bu mektubu öyle bir aceleyle filân yazmadım; iki üç kez okudum mektubunu, değer yargılarının çoğunu doğru bulmadım ben, sağlam ama kıytırı boktan şeylerdir bunlar. Dikkat et, sarışınlaşıyorsun, sarılıkla başlar her şey önce. Sarılık olmakdan çekineceksin.

Yukardan yukarıdan konuşuyorum sanma sakın, boyumu bilirim ben. Ama unutma ki şiirler yazılrken, kentler de gece-leri, genişler.

Hoşça kal.

GÜMÜŞLÜK DİPYAZILARI

1 Haziran 1982 - Salı.

"Poyraz Trakya'da oturur oturuyor" diyedir yazmışım deftere; bu Gümüşlük'te - Bodrum. Ve "Akdeniz düzyazıyla anlatılabilir (mi?) ancak"ı da yazmışım.

"Ölü kuşlar uçmazlar"; İsmet İnönü. Benim bildiğim, kuşlar olmuş olsa da uçabilirler uçarlar. Sözgelimi atları bir şiirde tersine yarıştırdığım olmuştu, şiiri şiirleri düşünerek. Tarihi de tersinden okumak, bugünden tarihe bakmak yerinde değil midir?

D. Hızlan'a mektup yazmıştım, minibüsçü Süleyman'a verdim, Bodrum'da postaya ulaştırsın diyedir. Ben gitmiyorum.

Mustafa bey, İlhan'ın 2 kez Gümüşlük'e arkadaşlarıyla geldiğini söyledi. F. Naci ve Melih de gelmişler bir kez.

Bodrum'daki Kardeşler lokantasının sahibi Tevfik bey geldi, bana köydeki evini gösterecekti.

3 Haziran 1982 - Perşembe.

"Kuşaklar arasındaki kopukluk". Çocukluğumdan, gençliğimden bu yana bir yerlerde okumuşumdur bu sözü. Ya da duydum hep. Ne anlama getirildiğini ya da getirilmek istendiğini bilmiyorum; bir 'zarf' herhalde, olacak. Ve dikkatimi çeken şey, bugün 3 haziran 1982 pazar günü, aklıma düştü bu, böyle bir sözü gençlerden hiç duymadım. Gençlerin sorunları çok başka. Nedense 'düşünsel' anlamda ununu elemış insanlar söylüyor söyler bunu. Bence bir 'kopukluk' filan sözkonusu yok. Nerde olursa olsun (özellikle kentlerde) yaşam sürüyor, yavaş ya da hızlı. (Ama doğuda, bizde yavaş yürüdüğü de açık. 1789 Fransa'sına bile gelinmemiş daha, gelinmiyor gelinmez. Tekke ve Zaviyeleri 1924'de kapatılmış galiba Türkiye'de ve 'Tevhid-i Tedrisat' (Eğitimi Birleştirme) yasası yürürlüğe konur; Türkiye'de.. Türkleri alt alta koydu ve (bu sözcüğü okuyamadım). 135'i buldum. Bu ekmek kapısına bağlanırsa, bir başkası açılır. (Bundan sonrası okuyamadım.)

5 Haziran 1982 - Cumartesi

Leyla Erbil'e rastladım bakkalda, öğle üzeriydi, Sevgi Sanlı'yla dün gelmişler.

Akşam kahveye çıktım. Haberleri orada izliyorum, televizyonda.

6 Haziran 1982 - Pazar.

Dingin, açık, güneşli güzel bir gün Gümüşlük'te. Marangoz Arif'e tüpgaz parasını verdim. Neden M. Arif'e bilmem.

Tevfik bey geldi Bodrum'dan. Gidip köydeki eski evine baktık.

Yeşim ile kocası Ahmet telefon ettiler Ankara'dan. Şeker Bayramında buraya gelme olasılıkları varmış.

"Zalimce dürüst davranışmak".

"Bilinç-altı da, ideoloji de tarihsizdir". "Dış gerçeklik tarihi yaratılabilir ancak". Ben yazıyorum: Çarpılmış, türlü gerekçelerle çarpılmışsa (ki sağlamaya öyledir hep) bir şey tarih olamaz. Burada tarih kavramı, her şeyden 'tenzih' edilmiştir anlamında tarih, bir tarihtir herhalde. Böyle bir tarih var mıdır o ayrı konu. Ayaklanmalar biraz bir yana, belki tarih yazılmamıştır da-ha, yazılıcağı da yok.

Sevgi ve Leyla ile M. Arif'in yukarıdaki evine baktık, Çukurbük'e gittik, uzaktan baktık (tepeden) ve aşağıda (Gümüşlük'te) lokanta oturduk.

7 Haziran 1982 - Pazartesi.

Cumhur'la gittim Bodrum'a, İsmail'le döndüm Gümüşlük'e.

Bodrum'da müze kitaplığına gittim, orada Gülşen (Alpözen) bana Newton'u buldu. Myndos bölümlerini okumaya başladım. Newton denilen İngiliz 1863'lerde filan bu Halikarnassos yarımadasında dolaşmış ve yazmış.

Kâmil'i gördüm benim şadırvanlı kahvede. Karısıyla (Raime) birlikte Gümbet'te kalıyordu. Çocukları da. Ankara'dan konuştuk.

Gümüşlük'te Newton'dan defterime yazdıklarımı Sevgi'ye çevirttirdim. Sonra konuştuk Leyla ve Sevgi'yle.

İlk kez Çay Ocağı'nda oturdum, Çetin'in. Komşum Arif (Bu Arif başka.) de geldi. Dün gece deprem olmuş, otururken de olmuş.

8 Haziran 1982 - Salı.

Bugün PTT'den bir kâğıt geldi. Bir paket dış ülkeden gelmiş bana.

Atheke'nin yardımıyla EPEIOS yapar tahta atı, Troya.

Asfodel Çayı Troya çevresinde.

Tahta attan, atın içinden ağlıyarak inmek isteyen kim?

9 Haziran 1982 - Çarşamba.

Kâmil'i gördüm yine; Bodrum'da. Leyla ve Sevgi. Murat-Nemet Nejat'tan iki kitap ve bir mektup gelmiş. İlhan'dan çevirdiği şiirin fotokopisini de koymuş zarfa. Akşam Gümüşlük'te baktım mektuplar gelmiş; Tan Seçkisi'nin ikinci sayısı, Ferhan Sensoy'un kitabı, Yazko Edebiyat...

Gece, Çetin'in Çay Bahçesi Çesel'de oturdum.

11'de eve geldim! dışarda tartışmalar oldu, balkona çıktım, dışarda iki kamyonet karşı karşıya (burun buruna) gelmiş!

Eve bir kadın ve bir erkek geldi, denize bakan ikinci odada kalıyorlar.

10 Haziran 1982 - Perşembe.

Telgraf gelmiş, gece 21.00. Okay ile M. Kemal'e yazdığım mektupları yarın postaya versin diyedir Süleyman'a verdim. Telgrafı daha almadım; Enver Bodrum pazarına inmiş olabilir.

Enver telgrafı telefonda okudu bana. D. Hızlan'dan geliyor-muş, şiirler Gösteri'de basılacakmış.

Akşam terzi İbrahim ölmüş. Ünal'ın kahvesinde oturuyordum; M. Arif'i gördüm, gömmüşler, mezarlıktan geliyorlarmış. 29 Haziran'da gidilirse iyi olur diyor. (15 Haziran'dan sonra 15 günlüğüne kiralamıştı evini Arif, Özcan'lara.)

'Başvurunuz' birleşik olacak 'Ortaoyunu' meclisliğinde şirinde.

12 Haziran 1982 - Cumartesi.

Gitmişler Leyla ile Sevgi.

17.00'de ilk denize girdim evin önünde ve arkasından duş.
Oturup yazdım yazıyorum sonra.

13 Haziran 1982 - Pazar.

“İşe yaramaz diye bir kenara atılmış nesne.”

Tarih (A. İ.) Geschichte, Histoire, History.

Historein; bilmeye çalışmak...

I. Olup biten şeyler olarak (en geniş: zaman, dar: geçmiş olan)

II. Bilgi olarak.

H. H. Stah - Tarihi tersinden okumak.

Halilari kaldırmak Mısır'da bir camide; mutlak iktidarı almak yani.

Ormanlarda vahşi hayvanlar çoğalmış.

“Edirne bizde mi?” Sultan Öküz Reşat demiş derler bunu.

“İçindeki değişimelerin tümü.”

Meslekten şair. “Mesleğimiz şairliktir bizim.”

14 Haziran 1982 - Pazartesi.

Bodrum'a indik. Giderken Gümüşlük'ten Aktur'a birisi-
ni bıraktık. Ülkü'nün çocukları Can, Emre ve Özgür. Erkan'la
9.50'de yola çıktık. M. Arif evde beklemiş.

Adalet'in selamı varmış bana.

15 Haziran 1982 - Salı.

Güneş bir gün daha, dalgalar hafif, koyda bir balıkçı motoru var, saat 7.30.

Belleği çok zayıf bu Anadolu'daki 'topluluk'un. "Hâfiza-i beser nisan ile mâlûldür." demişti biri. Bu söz bile unutuluyor, unutulmak da unutuluyor.

Öğlen pideci Nuri'de yemek yedik. Kadıkalesine yürüdük, Özgür'le. Kahvede oturuyoruz. Mehmet gelmiş pazar günü. Turgutreis'ten geliyormuş.

16 Haziran 1982 - Çarşamba.

Öğlen bir jiple Turgutreis'e gittik, Ülkü ve Özgür. Özgür arkadaşı Eren'i gördü. Kadıkalesine dördümüz birlikte gittik. Mehmet'in oğlu Cem ile Dal ve oğlunun arkadaşı Ayhan.

Meftun Olgaç Gümüşlük'teki gazetecinin adı. Yine yürüyerek Gümüşlük'e geldik. (Eren Mehmet'in evine girmemiş dışarıda yere uzanmıştı, ilginç. Sonradan ekliyorum bunu. Yolda da bana Boris Vian'ı sevip sevmediğimi sormuş ve yine arkadaşı Özgür'ün yanına dönmüştü, bu soruyu bana sormak için gelmiş. Ben Ülkü'ye onun üzerine bir soru sordumdu...)

Denize girdik. Benim için aynı zamanda yıkama da oluyor. Tavşanlı Ada'ya gittik. (benim ilk gidişim.)

Leleg'de (İsmail çalıştırıyordu, karısı da mutfakta) yemek yedik.

18 Haziran 1982 - Cuma.

Ertesi öğleden sonra Ç. O'na (bu Ç. O. nedir bilmiyorum! böyle yazmışım) Özgür'ün arkadaşı Eren geldi. Yine rüzgâr çıktı. Mektuplar ve kitap geldi.

19 Haziran 1982 - Cumartesi.

Az rüzgâr var. Böyle sürerse denize girebilir miyim bugün bakalım.

Ve girdim denize. Öğlen yemeğe Nuri'ye giderken Nazmi'nin yerinde F. Naci'ye rastladım, İzmir'de bir bankanın yöneticisi Necati Bey ile; ... "... çok bile" dediğimi söylediğim hoşbeş arasında. Rüzgârdan masalarını Leleg'in duvar dibine koydurmuşlar.

21 Haziran 1982 - Pazartesi.

İlhan'ı gördüm, kitap önerdi ve "Memet Fuat'a yazacağım" dedi.

*"Gam dēgil her neye meyletse mǖlük'ü-âlem
Meslek-i tek eylemesin sülük
Hali halkın ne olur ol dem-i yazın billah
Hükünnü icra ede ennâs-i ala din-i mülük.*

Nefî: IV. Murat boğdurdur.

*Kim bilirdi şüiera olmasa ger sabıkta
Dehre devletle gelip yine giden sultani.*

Korkunç bir adam Nefî. 'Devletle gelip yine giden' diyor demiş.

21.30'da - Dündar geldi.

22 Haziran 1982 - Salı.

Sabah denize girdim. Bir fotoğraf, dört yıl önce nasılmışım.
Akşam Çay Bahçesine Mehmet, Dal ve Ayhan geldiler.
İzmir'den arkeolog Melih'le konuşuyorduk. Mehmet'ler Ülkü'ye yemeğe gittiler.

Gece evdeyim, uzun uzun o fotoğrafa baktım; yine mektupları okumaya döndüm.

23 Haziran 1982 - Çarşamba.

Ege geldi saat 12.00, İstanbul'dan. Uyuyordum, baktım pencerede.

Köye gittik. İkametgâh kağıdını muhtarın evine gidip mühürletti Ege?

Gece balkonda.

Ege'nin nüfus işi oldu, bankaya hesap açtırdı.

25 Haziran 1982 - Cuma.

Sabah 11.00'de Ege'ye söylediğim durumu (hangi durumu?). O evde kaldı, ben denize girdim; güzel ve değişik bir mavilikte deniz! O evde bira içti ve uyudu. Sonra ben de uyudum biraz... Ege Çay Bahçesine gitti, ben evdeyim ve müzik dinliyorum, dipyazılar yazıyor ve okuyorum. Ülkü Bodrum'a gitmiş, oğlu Can öyle söyledi.

Ayral-İstisnai. Ayrallık-istisna.

Erkeklerin daha gezgin olduğu. Erkekler daha çok dolaşırlar, bir açı?

26 Haziran 1982 - Cumartesi.

Ege, Nilgün'lerin arabalarıyla Bodrum'a gitti. Yeni tanıştım Nilgün ile kocasını (bu Nilgün, Nilgün Marmara değil). 18.00 Ankara'ya sınava gidecek Ege, Üniversiteye girme sınavlarına yeniden giriyor.

İlhan Berk, Oya Katoğlu, Edibe Hanım, Murat Katoğlu ve oğlu gelmişler.

27 Haziran 1982 - Pazar.

Arslan Başer Kafaoğlu "malların tedavül hızının düşmesi" diyor. Ben 'paranın tedavül' hızını biliyordum. "Menkul değer denenen nesnelerin ne olduğunu öğrenilmelidir."

"Paranın ne önemi var, mühim olan insanlık."

Arkeolog Melih Arslan. - İzmir'de Bahribaba Parkı yakınlarında bir 'röleve Kurulu' varmış.

Oya bir aşağı bir yukarı Çay Bahçesinde.

Ülkü "belki yukarıdaki evi tutmiyacağım, çocuklar da sevmedi" dedi. İlginç. Ankara'da Özcan'la konuşacak. Bitmiş bu iş.

29 Haziran 1982 - Salı.

Ülkü'ler bugün Ankara'ya dönüyorlar. Özgür iki-üç gün daha kalacak Gümüşlük'te. Çay Bahçesindeki kamp yerinde çadır kuracak, 100 liraymış bir günde, adam başı.

Mehmet Özkan'la Erwin geldiler. Gece de kaldılar. Nazmi'de yemek yedik. Pansiyonda bir kadın bir erkek de vardı.

30 Haziran 1982 - Çarşamba.

Balık satın alıp evde yemek yedik üçümüz. Duran Karaçaca gelmiş Cemil Eren'le. Bodrum'a indik Mehmet ve Erwin'le 16.00; Çelep Ali'nin minibüsüyle. Onlar kaldı Bodrum'da, Gözegir Otelinde kalıyorlarmış. Postanenin yakınındaki İşçi Kahvesinde otururken İ. Berk'i gördüm.

Otobüsle Gümüşlük'e geç dönüş. Beni yukarda bıraklıklar nedense, otobüsün kapısı da tam açılmıyordu, güç durumda kaldım. Yorgun argın eve geldim ve biraz bir şeyler yedikten sonra uyudum. Uyandım, baktım Kenan, Timuçin'in 18 haziran tarihli mektubunu getirdi. Olcay Aniker ile Hasan Turhanlı'ya mektup yazdım. Sabah rüzgâr olmuş, rüzgâr hızı artmış akşamleyin ve gece.

1 Temmuz 1982 - Perşembe.

Bodrum. Gözegir Oteli. Bir motor tuttuk; Erwin, Mehmet, ben ve Batı Berlinli bir kadınla oğlu, Bağla'ya gittik. Giderken Akvaryum denilen yerde yüzdük, denizin dibi gözüküyordu.

Gece Bodrum'da Yayla Pansiyonda kaldım.

“Kadının sesi sabaha karşı saat 2.30 idi.”

Bakkalın hesabını ödedim, 6.870 tutmuş borç, şişelerin depozit ücretleri içinde.

2 Temmuz 1982 - Cuma.

Yarım ekmek ve bir gazete. Gibbs 100, Permatik 25, Zeytin 180, Küçük Omo 120.

Nedense, hep, orta ve iyice kötü şairler çocukluklarında ve gençliklerinde çok ve herşeyi okuduklarını söylüyorlar. Dikkatimi çeker bu. "Ne bulursam okurdum."

Refika Suna'dan dergi ve Yazko'dan kitaplar geldi. Kenan eve 17.00'de getirdi. (22 Haziran damgalı kitaplar.)

3 Temmuz 1982 - Cumartesi.

Aytaç geldi 10.00'da. Nazmi'de oturuyorlarmiş. Kocası Ahmet ve 11 yaşındaki oğulları.

11.05'de okumaya başladım. Bütün bir ekmek aldım, bir Samsun ile bir kibrıt.

Bodrum Gözegir Otelindeki motorcunun adı Hasan Dik.

Aytaç ve Ahmet'le oturduk Çay Bahçesinde, 21.00.

Süleyman'a rastladım, bana çocuğun gelip gelmediğini sordu.

5 Temmuz 1982 - Pazartesi.

Yaşar Girgin'le mektup gönderdim, pullu; Memet Fuat'a. Ünal'ın kahvesinde Faik Bey bana minibüs şoförleri anlaşmasının (saatle gideceklerdi Bodrum'a; saatle de geleceklerdi Bodrum'dan) bozulduğunu söyledi.

Avukat Bülent bey gelmiş geçici olarak; çocukları daha önce (Murat ve Halûk) gelmişler.

Bahçesine indim Çetin Karabağlı'nın.

6 Temmuz 1982 - Salı.

Fransa, Almanya, İtalya ve Polonya yarı finale kalmışlar.
Dudu Kuşu.

Hilmi Yavuz, karısı Nuran ve iki çocukları gelmiş, Özlem
gelmiş Azer'in eski karısı, babası Niyazi'dir; Turgutreis'teymiş-
ler. Soytaş'a giderlerkenmiş evleri.

Bülent beye postaya versin diyedir iki mektup verdim. Ki-
taplar gelebilirse iyi olur. (Haber Akif'e iletilecek).

Mustafa bey seslendi, balkona çıktım, birlikte Çay Bahçesi-
ne gittik.

'Kırmızı Cesaret Madalyası'nı gördüm TV'nda. İki bayra-
ğın dalgalandığı güzeldi. Filmin yönetmeni Houston.

7 Temmuz 1982 - Çarşamba.

Aradan, aşağı yukarı 14 insan yılı geçtiğine, geçmesine karşın, Eski Eserler Yasasından korku sürüyor. Bir ansiklopedide 'tüccardan şair' diyedir geçiyor, geçerdi nedense.

İyimiz de kötüümüz de 'bizim'miş. Bir 'kötülük'ten bireşime varılabilir mi? varılmış. Divan şiirine bakarken şimdi laikliğin âlemi yok. Bu topraklarda beş-on insandan başka toplumsal birikim olmamış. Ben bunları derin bir düş kırıklığına uğrayarak yazıyorum. İstiyorum ki, gençler bir şeyler var sanıp da 'külfutma'sınlar.

8 Temmuz 1982 - Perşembe.

Ege geldi 12.45'de. Dün akşam otobüse binmiş İstanbul'dan. Bugün 11'de Bodrum'a gelmiş. Cumartesi akşamına dek Ankara'daymış. Boğaziçi olmamış, nüfus kaydını Büyükağa'dan almış ve Bodrum'a vermiş.

Nuri'de yemek, pide 85 imiş, koka kola 40, 20 ayran.

Aytaç'ı gördük Gümüşlük Motel'de; arkadaşları gelmişler.

Ahmet eve uğradı ve geziye çıkacaklarını söyledi. Fransa-Almanya maçını izledik Bahçe'de.

9 Temmuz 1982 - Cuma.

“İmgenin büyümesi zorunlu”, şiir okurken, bir şiiri okurken. Kentler de geceleri büyür. Gündüzleri küçülür.

7 Eylül 83

Sevgili İlhan.

Mektubunu aldım; 1 Eylül tarihliydi. Gülin de bir şeyler yazmış. Verdiğin bilgiler için sağıol.

'Age' Kemal, burada Gümüşlük'teydi; onunla sana haber gönderdim. Kitap konusunda onun vermiş olduğu bilgilerde pek bir gelişme yoktu. Anlaşılıyor ki Ekim, Kasım bekleneceler.

Geçenlerde Gümüşlük'e Akşit Göktürk geldi; İstanbul'a varınca kitap için Erdal Öz'ü (Can Yayınları) bir yoklayacaktı. Akşit'in telefonu 45 55 17'dir, sonucu ondan öğrenebilirsin.

Bir değişiklik yok, Gümüşlük'e yeni gelen kimi kimselerle tanıştığım oluyor, arada denize de giriyorum, gelen giden tanıdıklar da oluyor, çok seyrek yazıştığım da oluyor. 20 Eylül'e dek sürer bu, doğrusu bir şey de kalmadı.

Akşit'ten 'Lacan'ın gelişmeye karşı oluş' şeyini öğrendim, gerçek doğallıkla öyle değilmiş, 'gelişmeci görüşler'e karşıymış Lacan... Ayrıntıya girmiyorum.

Bende kesinlikle yazarlık serüveni filan bitti. İçimde ne yazmak isteği var, ne de fiziksel olarak yazacak edecek gücüm var. Sen bir sille yemedin galiba; sözgelimi üzerine bir şahmerden düşsün de gör bakalım. Sana yine de kimi konuları, bildiklerimi söyledi ki... dersem bana inan İlhan ve de güven. Hiç değilse sen olsun benim işi de konumumu da abartmadığımı anla.

Senden bir haber bekliyorum, gerçek bir sıkışma oldu bende, durumumuza belli etmiyoruz ama.

İstanbul'a varınca yine Galata'yı ele alman doğaldır bence, senin deyiminle 'Pes (Galata) olmasa biz ne yapardık?' Galata-

ta'da ben kimi apartmanları çinili olarak düşünüyorum. Aksatırımlı ama kimi diziler kitaptan; Galata yokuştur çünkü, yerçe-kiimi de dikkate al derim, tutturmak bu açıdan da zor. Onun için masan düz olacak. Duvarcıların bir avandanlığı vardır, adını unuttum şimdi, onu satın al ve Galata şiirleriyle doldurduğun sayfaların üzerine onu koyuver, koy. (Aklıma geldi, 'Galata Şiirleri' kitabı adı olsun sözgelimi, ne diyorsun buna).

Çok arada Bodrum'a indiğim oluyor, doğrusu ya, bütün hırçılığına karşın yine de Bodrum sensiz pek hoş olmuyor galiba benim için. O kahvede bilmecə çözüyorum; şadırvanlı kahve.

Haberlerini beklerim. Sana kucak dolusu selamlar ve sevgiler buralardan. Hoşça kal.

P.K. 160 Bodrum

12 Nisan 84

Sevgili İlhan, merhaba.

Dileklerimi Gülin'e söylemiştim İstanbul'a giderken. İzmir'e gelip gitmiş ama onu göremedigim için bu konuda gelişmeleri bilmiyorum. Ben İzmir'deyim. Birkaç gün sonra yine ev aramak için Bodrum'a geçiyorum.

Gülin'e söylediğlerimi sana yazıyorum; olabilirse 'Gösteri'deki (orada iki yazı, bir-iki günlük var) ve 'Varlık'taki düzyazılıları alıverirsın. Bunları Yazko Edebiyat'a ve Çağdaş Eleştiri'ye filan verebilirsin sözgelimi. Cumhuriyet'teki konuşmamız ne olmuş? Gülin'in bizimle yaptığı konuşma bir yerde yayınlanacak mı? Bunları bana yazabilersen sevinirim. (Olabilirse dedim çünkü yazın adamlarının ördüğü 'duvar'ı ben, yine, bu elimdeki şirlerle aşacağım aşarım -Evet, yavaş yavaş da olsa o 47 parça şiri örmeye başladım yoğurmaya.)

Ben sağlamam, merak etme. Benim pes etmem sözkonusu değil kesinlikle. Özel konularda olsun genel konularda olsun gerçekten çok büyük bir yanlışlık işleniyor; bu gerçeği söylemesi benden. Böyle derin bir arka arkaya yanlışlık yapılması bence bir ölçüde doğal; temel niteliği bir insan toplumu olmayan 'topluluk'larda oluyormuş olur böyle şeyler. Önemli olan bennim ayakta bulunmam, şiirleri yazmaktır. İlerde bu 'yaratıklar' gerçekler ortaya çıkışınca utanmayacaklardır bile, çünkü 'utanmak' insanların özgü bir şey; bu konuda yazacaklarım şimdilik bu kadar.

Kilgin bir şey de yazacağım sana; bugün 12 Nisan 1984 Perşembedir. Gerçekleri alabildiğine açıkladığım için herhalde kimi çamur atmalar olmuş olabilir bana; ayakta olduğumu bil-

meni istiyorum senin, doğallıkla şirlerle ayakta olmayı amaçlıyorum burada. Ve hukuksal açıdan da bir şey olmadı bana şimdidiye kadar. 'Yapıştırılmak istenen' her şey su gibi akar akacak üzerinden.

İzmir'de Ahmet Necdet Beyle, Nuran Hariri Hanımla da görüşüyorum arada. Yillardır görmediğim kimseleri de görüyorum bu İzmir vesilesiyle... (Günal Sayın gibi) İzmir gerçekten iyi geliyor bana.

Zarfın içine fotoğraflar da koyuyorum, belki gereksinme duyarsın ya da duyulur.

Bodrum'daki İş Bankası hesap numarasını veriyorum; 12 417; Yazko Edebiyat'tan (alabilirsen) parayı oraya gönderebilirsin. Yazışma adresim yine P. K. 160 Bodrum'dur.

İstanbul'da görürsen Günsel Kontagel'in şimdi nerede neler yaptığı öğreniver. Telefonu 46 16 13'dür. Ona ve kocasına selamlarımı iletiverirsin.

Tülay Tuna Hanıma bir türlü yazamadım. Şimdi yalnızca şirlerle uğraşıyorum. Bodrum'a birkaç gün sonra geçince ona yazmayı düşünüyorum.

Gül'in'e de benim selamlarımı ve sevgilerimi iletiver lütfen. Arkadaşı Selim söyledi bir acele gelip gitmiş İzmir'e, ben Ahmet Necdet Beyde kalmıştım iki gün, göremedim onu. Görseydim (olmuşsa) İstanbul'daki yazı, konuşma serüvenlerini öğrenecektim. Neyse.

Günlük güzellik burası, Bodrum günleri gibi. Okumaklarım biraz daha hızlanmış denebilir derim.

Bitiriyorum. İzzet'e, Seçkin'e, Aydın Ülken'e (onun adresini yaziver bana), benim selamlarımı sevgilerimi iletirsün. Hoşça kal İlhan. Merak edilecek bir şey yok, ben bir vartayı da atlattım ya da en azından atlatıyorum. (Doğrusu ya böylesine sağlam oluşuma ben de şaşırıyorum.) Her şey gönlünce olsun.

15 Nisan 84

Sevgili İlhan.

Tümüyle değilse bile bir ölçüde zihinsel bakımından ayak-
tayım herhal. Şiirlerle uğraşıyorum işte. Bunu sana yazayı
dedim.

Ne yaptığım ne ettiğim konusunda ayrıntıya girmeyece-
ğim. Anlayacağın yaşanıp gidiliyor gidiyor.

Gültekin Oransay'ı (bestecidir) Necdet Levent'i tanıldım İz-
mir'de. Müzikle ilintili kafamdaki kimi soruları biraz aydınlat-
tim böylece.

Ve 'Mithat Paşa ile Yıldız Mahkemesi'ni okudum Uzunçar-
şılı'nın. Duraklattı (daha doğrusu duraklatmadı, hayır şaşırma-
dım) biraz beni.

'... Açıklarında...'yı Cumhuriyet'te izledim, benim yazila-
rimda birkaç harf yanlış dizilmiş o kadar. Ama (okurken anla-
dım bunu) biz 'kurgu'yu yanlış yapmışız biraz.

Benim Gösteri ve Varlık'taki yazılarımı bulup aldın mı?
Hepsi galiba 4 ya da 5 parça olacak. Artık 'Gümüşlük Günlük-
leri'nden birini Yazko Edebiyat'a verirsin. Kalanları için Çağdaş
Eleştiri oluyor mu? Ya da olur mu? (Ben isteğimi yazmıştım ama.)

Gül'in bizimle yaptığı konuşma bir yerlerde çıkacak mı?

Telefonu açıp Okay Gönensin'e, Güncel Koptagel'e, Gül'in'e,
Seçkin ve İzzet'e, Aydın Ülken'e benim hem selâmlarımı hem
sevgilerimi iletiver lütfen. Bu benim için şundan önemli çok; şu
geçmişteki yıllar içinde yalnızca onlar beni hiç yalnız bırakma-
dilar!

Ayrıca yazıyla ilgili olarak bir hazırlığım da var; sana ha-
ber vereyim dedim. Yaşayan şairlere (bence) çok ağır giydiri-

yorum ve yaşayan aydınlarla. Artık her alanda ‘çok büyük yanlışlık işleniyor’ bile demeyeceğim: Somuta indiriyorum düşüncelerimi yani; bu yüzden bir çalışma içindeyim de diyebilirim sana. Doğallıkla, yine boyunca olacaktır...

Gülün'i göremedim İstanbul'dan İzmir'e gelişinde, yazmıştım.

Haberlerini benim ‘P. K. 160 Bodrum’ adresime beklerim bekleyeceğim. Ben nerede olursam olayım adresim orası.

Sağlıcakla kal, kendine iyi bak, sana içten sevgiler ve selamlar yollarım İlhan.

+ Fotoğrafları aldın mı?

+ Para için Yazko'ya söyledin mi? (3 yazı oldu böylece.)

25 Nisan 84

Sevgili İlhan.

Kılgın şeyler yazacağım sana. Dün Gülin geldi eve. Biraz konuştuk. Daha Bodrum'a gitmedim. Oraya yazmışsan ne yazdığını bilemeyeceğim.

Sana bir Gümüşlük Günlüğü yolluyorum, Yazko'ya verirsin, -Kemal Özer'den o günlüğü alıp almadığını bilmiyorum çünkü. Gülin'in söylediğine göre Gösteri'dekiler önumüzdeki aylarda çıkabilirmiş.

Bodrum'a gitmeyişim şu yüzden; bana ev işi olmadı dendi, (sonra da bir gün sonra telefon edilerek oldu denmiş, bu çelişkiyi anlayamadım; 25 bin liraya ev tutamam).

Erol'un bana vermiş olduğu parayı harcayarak geçiniyorum. O yüzden (ve özellikle ev tutmak için) paraya gereksinmem olacak, Yazko'dan benim paraları alarak Bodrum'daki banka hesabına gönderiver lütfen.

Turgay Gönenc'de Sezer Tansuğ'u gördüm, Bitez'de (yanlıyılmıyorsam) 13 bin liraya bir ev tutmuş, aylığı.

Herhangi bir şeyden yakınımam sözkonusu değil. Hemen her şeyi anladım ben. Gerçekten çok büyük çapta bir yanlışlığında bulunuluyor. Neyse.

Acele etmiyorum hiç bir konuda. Altan alta bir şeyler yapmayı yazmakla yetineceğim sana, o kadar.

Bu 'topluluk'ta 'insan' diyebileceğim beş-on arkadaşım var benim, bunlar da bana yetiyor yetecek.

Söylentileri duydum, hiç biri doğru değil kesinlikle... Bu konuyu kesiyorum.

İlkiz'i (geçen gün de Nilgün adlı bir kız tanıdım hem güzel hem ilginç) ve kimi insanları, gördüğüm oluyor arada.

Sana kucak dolusu sevgiler ve selamlar. Yine Gülin'e, Aydın Ülken'e, Seçkin ile İzzet'e; Günsel Koptagel'e sevgilerimle. Hoşça kal.

Not: 'Age' Kemal Yalgin'la konuşabilir misin? Benim 'Yalnız Kardeşçe' (Haydar'daki) kitabımın güz aylarında basılması için kimi yayinevleriyle görüşebilir mi şimdiden.

7 Mayıs 84

Sevgili İlhan.

Şimdi sana "Bodrum'da Bir 'Kış'ın Geçmesi"nin ilk parçasını gönderiyorum. 'Gösteri'de bununla başlarsak iyi olacak, bunları orada her ay südüreceğim, ikinci yazıyı bir hafta sonra göndereceğim sana.

'Gümüşlük Günlükleri'ni Yazko Edebiyat'ta sürdürürüz.

Güz ayları için düşündüğümüz iki kitap için ('Gümüşlük Günlükleri' ve 'Yalnız Kardeşçe') bir gelişme olmadı galiba. (Bugün İlkiz'i görünce durumu öğrenirim.) Sen yine de bu iki kitap tasarısı için kimi yayinevlerini bir yoklayıver.

Ben bu arada düzyazları örmeye çalışıyorum işte. Şiirle-re atladığım da olmuyor değil. Yani boş geçen günüm yok. İyi okuyabiliyorum da. Kimi gençler bana okuyacaklarımı sağlıyor. Çok yakınımda oturan bir genç var (Gökhan adı, telefonu 31 37 59, bana bir haber ulaştırmak filan istersen söz-gelimi, ona telefon edebilirsin, evde ya kendisi olur ya da annesi. İki adımlık yerdir, koşar bana haber verir.) 'Pazaroyun' olduğumuz Cumhuriyet'i o bulmuştı bana; beni İnciraltı'na, bir konsere ve bir sergiye de o götürdü, bana saygısı alabildi-ğine içten bu gencin.

Ben görmedim ama 'Yeni Defterler' çıkışmış İstanbul'da ve Ankara'da. İzmir'e 15 gün sonra gelirmiş. M. Taner kitap için benim kalan 40 bini Bodrum'a gönderir herhalde yakınlarda.

Yineliyorum, Y. Edebiyat'tan (üç yazı çıktı) alacaklarımı alabilirse Bodrum'a İş Bankası hesabım 12 417'ye gönderiver. 'Gösteri'ye de bu numarayı lütfen veriver.

Günsel Koptagel İlal'ın telefonu 1 46 16 13'dür.

Her anlamda, sağlık durumu iyi. Yine de (başka bir düzlemede olsa) meramın bir türlü anlatılamadığı bir karabasanın içinde deviniyor gibi duymuyor değilim kendimi zaman zaman. Gerçekten, büyük bir yanlışlık işleniyor. Neyse.

Senin 'Pazaroyun'daki 'düşünür' giysili (belki Yunan, belki Roma kesimli) resmini çok sevdim... İzmir'de bir şey de sezinledim; o konuşma Cumhuriyet'te yayınlandıktan sonra kimlerinde (sözgelimi; gözlerini kaçırmak gibi, konuşurken yutkunmak gibi) bana karşı bir çekingenlik belirmiş.

Gülin'in bizimle yaptığı konuşma 'Çağdaş Eleştiri'de çıkalıyor mu?

Mektubun önemli yeridir: Düşündüm, benim için iki seçenek var şimdî; biri bir çadır, yükseltili bir yatak, portatif bir masa ve bir sandalye satın alıp Haziran ortalarında Gümüşlük'e gitmek (Ahmet Necdet Beyle üç gün sonra buluşup İzmir yakınılarında bir çadır fabrikasına çadırlara bakmaya gideceğiz, onun söylediğine göre benim için en iyi yol bu, en çok 50 bin liraya patlarmış, Ekim'de de yine Bodrum'a geçermiştüm, çadır ve avadanlıklarını gelecek yıllar da kullanabilirmiştüm. Sen bu konuda ne düşünüyorsun? Ben de gerçekçi buldum bu tassarıyı; önümüzdeki 6 ay içinde ağırlıklı bir gelişme olamayacak zaten. Yatak yükseltili, romatizmam da yok, bir nane molla da değilim -Ve ben İzmir'de bulunurken de daha önce bilmemişim şeylerde de öğrendim, şimdî çok şeyden haberim var. Bilsen küçük dilini yutarsın. Ayrıca şöyle böyle bir şey de değil bunlar. Sorun da herhangi ve değiştirilecek bir sorun değil. Ben kimi yaratıklara boşuna kızmamışım, nasıl yerindeymiş davranışları, üzerlerine üzerlerine gideceksin. Konuyu kesiyor ve kılın şeylere geçiyorum. -); öteki de burada Eylül sonuna dek kalmak, İzmir'de. Evet, bu iki seçenek üzre sen ne diyorsun? Şunu da düşün, daha dergilerle yayinevleriyle 'akan' bir sürekliliği kuramadım (burada kimilerini kırmamın rolü yok, sözgelimi K. Özer'e ne yapmışım ki?) Sağlam basmaya kararlıyım kısacısı. Beni merak etme. Söylentilere boş vereceğiz.

Gülin'e, Aydın Ülken'e, Seçkin'e, İzzet'e, Günsel'e, Okay Gönensin'e benim alabildiğine içten sevgilerimi iletiverirsin ilet lütfen.

Hadi hoşça kal. Sevgilerle.

P. K. 160 Bodrum.

Not: İlkiz'le görüştüm (7. 5. 84. saat 12.00 dolayı); bildiklerim dışında bir haber söylemedi, Gülin de gelmiş İzmir'e. "Yalnız Kardeşçe"nin senin eline geçmesini sağlamaya çalışacağım. Selâm.

13 Mayıs 84

Sevgili İlhan.

"Bodrum'da Bir 'Kış'ın Geçmesi II"yi de gönderiyorum sana; (Gülin'in dedigine göre ya da gerçekleşirse diyedir ve ne olur ne olmaz diyedir;) 'Gösteri' dergisi için. Evet, "Bodrum'da Bir 'Kış'ın Geçmesi" Gösteri'de sürmeli. "Gümüşlük Günlükleri" ise 'Yazko Edebiyat'ta.

Çadır vesaire aldım ama İzmir'de oturacağım, Eylül sonuna dek. Parasal bakımından bir açılış olursa ancak Ekim'de, Kasım'da düşünülebilir. Gerek "Yalnız Kardeşce", gerek "Gümüşlük Günlükleri" için bir yayinevi daha bulunmadı. Ortam da uygun görünmüyordu bana pek. 'Yazko'dan bir şey almadım zaten. 'Gösteri' işi ise gelecekte ve belki.

Adresimi sana (B Blok) demeden yazdım, doğrusu şuymus; Dilek Apt. B Blok Daire 2, 101/1 Susuzdere - İzmir. Lütfen Güncel Koptagel'i de telefonla uyariver. 'B Blok' yazmak zorunluymuş...

Geçen hafta Gülin'i sınava girmeden önce görmüştüm ama sınavın sonucunu bilmiyorum. Ne olmuş?

Evden çok az çıkyorum. Kimi akşamlar kimi gençlerin geldiği de oluyor; konuşuyoruz. Geçen mektubumda yazdığını gibi istediğim kitapları dergileri buluyorlar bana. (Benim 'Yeni Defterler' İstanbul'a gelmiş, bana bir tane gönderebilirsen sevinirim.)

İzmir ortamı benim için iyi oldu. Hem yazmak, hem okumak açısından da iyi... Şiirlere ise (yne) gelecek hafta başlayabileceğim sanıyorum.

Yine belirteceğim, belirtmek zorundayım da; çok büyük bir yanlışlık işleniyor. Hem de bumerang gibi bir yanlışlık. Kendilerini yaralayabilirler. Uyarması bendendir, söylemesi.

Hiç bir kaygım yok, canım da sıkılmıyor hiç. Kısacası iyim diyeceğim; yutulmaz bir lokmayım ve yenilmez. Geçmişte belki sana yazmış olabilirim; benimle başa çıkılamaç çünkü sapına dek haklıyım!

Yine Gülin'e, Günsel'e, Seçkin'e, İzzet'e, ve Aydın Ülken'e benim candan selam ve sevgilerimi iletirsin. Sana da en güzel selamlarımı ve sevgilerimi gönderiyorum. Hoşça kal.

18 Ekim 84

Sevgili İlhan.

Mektubunu aldım. Emine Uşaklıgil ile buluştum, çarşamba bildirecek bana durumu. Uzunca konuştu onunla. Dediklerine uydum. (Ama senin 'değişen' insan ilişkilerini de düşünmeni isterdim.)

"Yalnız Kardeşçe"nin bir kopyasını ele geçirdim. Zaten yeryüzünde tekmiş gerçekten. Çıkma olasılığı yok. Bir kopya da olsa kitabı ele geçirdiğime seviniyorum. 128 sayfa olmuş.

Olcay artık yalnız geliyor İstanbul'a. İkircikli bir sevgi var. O beni seviyor, ben onu seviyorum kısacısı. Seviyorum İlhan!

İbrahim Tatlıses'i (Yaşar Kemal) arayacağım bu hafta.

'Aydınlar Aydınlara Karşı' adlı bir mektup konuşması yapacağız seninle. İlk soruyu soruyorum, sözkonusu olan bu topraklardaki aydınlardır, bitirince bu mektup konușmaları bir gazetede yayinallyaćız yarınlarız. Biliyorsun görüyorsun bugünlerde aydınlar aydınlar bozuk çalışıyor çok. Bir sorulama bu 600-700 yüz yıldan bu yana (bence) ilk kez oluyor, 1984'de. (Yani açıkçası aydın aydını s.kmek istiyor, hiçbiri de vermiyor. Yalçın Küçük de 'Aydın Aydının Kurdudur' diyor du kitabında.)

İkinci soru: Aydınların ağlaması. Türk aydınları yüzyıllardır, hele Tanzimattan bu yana, ağlamaya çok düşkündürler. Bazen grup halinde ağlıyorlarmış bir odada. Ben 'hungürdeme' diyorum buna, İngilizcesi 'sob'. Bir örnek Hamit'in "Makber" adlı bir şiri var, Ekrem'in de ölen oğlu için bir şiri. (Bunları sen Cevdet Kudret'ten buluverirsin ve bana gönderirsin). Hep 'dişi olmuş' bu şiir.

Sonra şairlerin ağlaması. Namık Kemal açık açık ağlar. Tevfik Fikret gizli gizli. Sen sert görünüşlerine aldırma.

Herodotos Tarihini buluver lütfen, Müntekim Ökmen'in çevirisi. İngiliz kaynaklarında Boğallıkalesi denir, Mustafa Kemal'in Anafartalar Defterlerinde ise Bigalı - şimdiki adı Çamlıdere, 1915 Nisanında Miralay Mustafa Kemal karargâhını orada kurar - Pers kralı Serhas Anadolu yakasındaki Aydos (Naraburun) ile Bigalı arasında kayıklardan bir köprü kurmuş ilk, keten kenevir ve papirüs urganlarıyla. Onu da köprünün üzerinde (en son o geçer) ağlatıyorum elimdeki o 47 parça şiirlerden birinde. Ağlamaktan anası ağlamakı anlama sakın...

Bu mektubu alınca sen de bana aydınlar üzerine sorular sor. Bu soruları alınca sana iki soru daha soracağım. Bu böyle sürecek. Herhalde biraz uzun olacak, konu söyle bir geçiştirilecek konu değil. Olabildiğince bütün boyutlarıyla işe bakhmamız gerektiği düşüncesindeyim ben. Senin sorularına benim karşılıklarımı da sana gönderirim... Oldu mu bilmem?

En güzel zamanıdır şimdiler Bodrum'un. Edibe Hanıma benim içten ve içерden selamlarımı söyleyiver olur mu? Düşünsün; benim üzerime yanlış düşündüğünü biliyorum çünkü; anlatılanlar doğru değil. Neyse, önemli de değil belki bu konu.

Ahmet'e ve Güneş'e de öyle. Bâki Beyin mektubunu aldım, ona da selamlarımı söylersin.

Bende pes etme düşüncesi yok galiba. Şırmarmiyorum ama bu olgu açık gibi. Beni yıldırıamazlar! İstanbul'daki söylentiler ise senin dediğin gibi yavaş yavaş değişiyor.

İzzet ile Seçkin Bodrum'dan döndüler.

Gösteri'deki konuşma ne oldu bilmiyorum, 'bir' sayıda çirkarsa iyi olur. Diledikleri kadar kısaltınsınlar derim ben.

Evet, mektup yazma sırası sende (ben şundan yazıyorum, çok şey bilinsin istiyorum, hemen hiç bir şey de ortada kalmasın dilerim. Bizim (topluluk)un vurdumduymaz niteliğini bilirsin sen de. Bamstellerini durmadan yineleyeceksin, yani yinelemek gerekli, hatta zorunlu diyorum ben buna. Sözgelimi "çok büyük bir yanlışlık işleniyor". Ben tarihten, bir ondan, korkarımlı. Bir şeyin yazıya geçmesi iyidir bence. Ben bunu Ataç'dan öğrendim yıllar önce...

Ayrıntılı mektup sonraya bırakılır hep. Sonraya bırakalım.
Nilgün'ün, Kağan'ın sana selamları var.

Selamlar ve sevgiler gönderiyorum sana. Sen hiç merak et-
me beni, her şeyi değilse bile çok şeyi biliyorum ben, ama ne
yapalım kimi zaman insanın elinde olmayan şeyler çıkabiliyor.

Hoşça kal İlhan kardeşim.

14. 11. 84

Sevgili İlhan.

Senin Bodrum'a İzmir'e indiğin gün ben Büyükkada'ya geçtim. 24 Aralık'ta Adnan Benk'le çalışmayı beklerken elimdeki şiirleri ve yazıları bitireyim istiyorum. Telefon 351 60 42, Adalar Hükümet Tabibi Alev Çağlar'ın evi, Nizam'da, İdris'in evine yakın.

Gittin, bu kez ayağını da burkmadan gittin, ne yapalım seni özleyeceğim.

Hiç ses yok burada, ortam bu açıdan iyi. Alev'in kocası İbrahim Boğaziçi'nin Tarih bölümünü bitirmiş, hangi kitabı arası onu sağlıyor. (Önceki gece Kızıltoprak'taki eve geldiğinde Enis de bana istediğim kitapları getirmiştir.)

Uzatmayayım, soruları sana soruyorum, lütfen öncekilerle birlikte bunlara da karşılık ver. Dilerim ki pek bir gecikme de olmasın. 24 Aralık'a kadar buradayım ama sen yine (ne olur ne olmaz) Nilgün'lerin adreslerine gönder (Ferah Apt. Kavuklu Hamdi Sk. 17/12 Kızıltoprak-Kadıköy).

Şunu da yazıyorum; İbrahim İzmir'e geldiğinde seni görmek için Bodrum'a gelecek, Galata'yı konuşmak istiyor. Hatırlarsan geçen yıl İstanbul'a giderken İbrahim'i görmeni istemiştim.

Burada ilk gün olduğu için, biraz da şaşkınlık var, sana çok şeyler yazamıyorum. Sorulara geçiyorum:

(Türkiye'nin bir 'âmentü'ye gereksinmesi var diyor herkes. (Eninde sonunda bütün aydınların Müslüman, hatta Sünni olduğunu düşünerek.) Biliyorsun hepsinin nüfus kağıtlarında İslam yazar; öldüklerinde de bir camide kılınır cenaze namazları). Ama bunlar İngilizce 'Consensus'u kullanmayı seçerler;

yani ‘asgari müştereklerde birleşme’. ‘Uzlaşma’ da deniyormuş ‘Consensus’ (Ben bunlar örürken bile dualarını Fransızca ya da İngilizce mirıldanırlar demiyorum, yanlış anlamaya beni. Tarihte Namık Kemal sevmediği biri için örürken Fransızca dua etmiş-tir diyor.)

Selamlar, sevgiler.

14 Aralık 84

Sevgili İlhan,

Mektubunu ve karşılıklarını aldım. Hiç merak etme sen, istedigin gibi de olsun. Ben seni biraz da ekmek parası için zorluyordum.

'Entellektüel' kavramını, olgusunu biz Cemal Süreya ile bir ucundan bir köşesinden deşmeyi denedik.

'Sık sık buluşuyoruz Cemal'le. Meğer o da benim gibi kimi zaman olayların fotoğrafını çekermiş. Ona bir 'sigara' olayımı anlatmıştım Seyhan Hanımla aramızda Kızıltoprak'ta geçen, 70. Gün'de yazmış bunu, tırnak içinde, ad belirtmeden, yalnız senin adın geçiyor İlhan olarak, M. Sanat Dergisinin 1 Aralık sayısında, okumanı dilerim.)

Yirmi şu kadar yıldır görmediğim kimi eski arkadaşları da görüyorum zaman zaman. Meğer ne kadar çok kimse tanıyorum... Sık sık Dağlarca'yla da buluşuyoruz. Gülin'le, Akif Kurtuluş'la, Günsel Kontagel'le, Turgay Özen'le, senin tanımadığın Mülkiyeli arkadaşla, Doğan Kemancı'yla, (geçenlerde Gülden beni evden alıp babasına götürdü, Ferhan Beyle Zürih'te tanışmıştık, ünlü bir mason hekimdir kendisi, bana Ahmet Yücekök'ün 'Türk Devrim Tarihi' kitabını verdi, 100 Soru'da çıkmış.)

(Bir dost olarak, gerçek bir kankardeş olarak bir şeyi bilmeni istiyorum. Benimle başa çıkılamaz, bir kez yılmak duygusu ve düşüncesi yok bende, hele yerinmek yakınmak hiç yok. Eve gelip giden arkadaşlar benim üzerine çıkarılmış söyletiler üzerine bilgi verdiler veriyorlar. Hepsine gülüp geçiyorum, ama karşılıklarını da veriyorum bu kuyruklu yalanlara. (Siga

siga ve alttan alta bir şeyler de yürütmemeyi sürdürüyorum. – Bizim Bodrum'daki Bâki Bey de yazık ki o kervana kapılmış, kendisinin benim bunu bildiğimi bilmiyor daha; düşündüm insanları kandırmak ne denli kolaymış.)

Ben gerçekten iyi durumdayım. Daha Nilgün'lerde, Kağan'larda kalıyorum, çok iyi bir uyum içindeyiz ikisiyle de. Ki mi zaman ev çok kalabalık oluyor, onların arkadaşları, benim arkadaşları. Her yere de birlikte gidiyoruz.

Son yıllarda ve son günlerde biliyorsun hep elle tutulan somut şeylerden yola çıkıyorum. Hiç bir insanın davasının 'divana kalması'nı istemiyorum, çok şey (hiç değilse yarısı) yaşarken görülmeli Entellektüeller konuşmasında da kısacası değişim buna, 'haklılığın inadı' diyorum ben buna (Şerif Mardin, 'yaraticılığın inadı' diyoru).

İyi okuyorum da, gözden kaçıldığım çok az şey oluyor. Özel olsun genel olsun hemen her konuda bir şeyler ediniyorum. Geçenlerde Cemal "bize düşen hep gündemde kalmak" demişti bana, şiir ve düşünce açısından.

Bugün yine Cemal'le buluşuyoruz. Entellektüeller konusu bitecek. Sonra 'acı' ve 'acı çekmek' konusuna gireceğim. Bizde 'acı'nın olmadığı şuradan belli, trajedi hiç olmadığı, yaklaşık olarak dahi yok, ah hiç değilse bir Abdurrahman Çelebi olsaydı. Aşik suratlı şaire, 'açık uçlu' düşünmeye alışmalıyız, alışmalılar. Biktim artık "siki taşağına denk düşmüş ve götürü trampet çalan" şiirlerden. Üstelik hakları da yok buna. Biz de bir insanız, insanlarınızdır.

Gerçekten geçen mektubumda da biraz değişimmiştim; kimse görünüslere kapılmasın, kapılınmasın diliyorum. Ara konaklara bakılmasın. Gerçek 'oturulan yer' her zaman çok önemli.

'Morköpük' adlı bir dergi elime geçti, Kierkegaard'ın o 'İbrahim'in Meseli'ni arar dururdum yillardan bu yana. Orada buldum. Varyant üç değil dörtmüz meğer.

(Olup olmayacağıni bilmiyorum, sana da yazıyorum, İzmir'den İstanbul'a biri gelirse bana o küçük televizyon ile yeşil paltomu getirsin. Adres 100/1 Sk. No 3/10 Hatay, Nuray ile Ahmet'in telefonu 31 72 92 - Nuray'lar o 'Meral' Apartmanında 11 nolu dairede oturuyorlar; Gökhan Demirer ile benim adım verilecek.

Edibe Hanıma, Mavi'nin Halük'una, Bâki Beye benim selamlarımı iletiver lütfen.

Güneş'e ve Ahmet'e de selamlarımı unutma.

Senin Galata kitabın herhalde bir-iki aya kadar yayınlanır sanırım. (İbrahim Çağlar'a senin Bodrum'daki adresini verdim, İzmir'e sık sık gidip geliyorlar onlar, belki bir Bodrum'a uzanacak, Galata üzerine çalışmış onlar.)

Sen beni hiç merak etme, gerçekten çok sağlamım ben. En güzel sevgilerimi gönderiyorum sana. Hoşça kal.

8 Şubat 85

Sevgili İlhan.

Mektubunu aldım. Dağlarca öyküsü şöyle oldu, bence. Baktım Dağlarca Cemal'in bir günlüğünde yazınlardan alınmış. Eski şiirle bu yeni 'Sıkı Şiir'in arasındaki bir ana ayrılıktan söz etmiştim ben Cemal'e (gerçekten hak ve hakkını aramak konusunda da onlardan ayrı düşünüyorum herhalde) Cemal de bunu günlüklerinde yazdı. Sonra da doğrudan doğruya Dağlarca konusuna değişti. Ve Cemal'e çok kızdı Dağlarca. Ben de Cemal'e Dağlarca'yı darıltma; "adam mutlu ölsün, özellikle 1946'ya dek (bence) şiirde bir 'müstahkem mevki'dir o" demiştim, – Şimdi de 'Mehmet Siyah Kalem' diyorum ona, onun da nereden geldiği bilinmez ya. O sırada senin güzel mektubun gelmiş Cemal'e, Cemal de mektubunun bir bölümünü günlüklerine almış... Yani tepen atmasın. Elbet sen de kimi konularda 'sek' olsan iyidir. Özellikle 'şair'e ve 'düşünce'ye ilişkin konularda 'sünni' olunması zorunlu artık. 'Kişilik' konularına gelince senin dediğin gibi kim ne derse desin 'katı' davranışılmalıdır bence de. Uyarmak, göstermek, "bak bu da var"... demek eski den bu yana bizim görevimiz değil miydi zaten? (Bugünlerde Asaf Savaş Akat sivriliyor, geçen 'Yeni Gündem'de onun Murat Belge'yle yaptığı güzel bir konuşmasını okumuştum. – 'Beyaz'a "Mehmet Siyah Kalem ve 'Tehlikeli Şairler'" başlıklı bir yazı verdim, daha doğrusu Turgay Özén'le yapılmış bir konuşma. Şimdi bir şiir de vereceğim, herhalde Mart'ta çıkar. Orada 'düşünce'de önemle beliren (bence) adları belirtirken A. S. Akat'ın adını da belirtmiştim... Ve 'Yeni Kötülük'e de kısaca şöyle bir dejindim. –Yani bizimle başa çıkamazlar çıkamıyoracaklardır;

görüşlerimizi söyleyeceğiz. Bir hak arama nasıl olurmuş görüşüler diyorum. Hani derler ya, sıçığı yere kadar kovalayacaksin. Ben Pir Sultan Abdal'ın bir şiirinin bir yerini paylaşmam, o da 'kalsın benim davam divana kalsın' der. Ben 'dava'nın (neyse o) 'divan'a kalmasını istemiyorum; göreceklerimi bu dünyada görmek isterim...

Büyük Nilgün'e ve Kağan'a selamlarını söyledi. Hemen her Cuma Hatay'a onlar da geliyorlar. Nahit Hanıma da birlikte gitti.

Sen artık Mart sonlarını beklemeden, havalar da iyi giderse (sözelimi 20 Marttan sonra bir gün) gel İstanbul'a, derim. Seninle İkinci Yeni ile (şimdiki) 'Sıkı Şiir' üzerine, daha çok 1982'den sonraki şiir üzerine ilgi alanlarını daha da genişleten şiir üzerine bir başka karşılıklı konuşma yapalım. Ne dersin? Düşünce ağırlıklı bir şiir bu, gördüğümce. Orada yalnız tarih yok, insanbilim de var, iktisat da, toplumbilim de... (Bu olgu senin bu şiri Ahmet Haşim'le başlatman saptaman olgusuna biraz ve bir ölçüde aykırı ama). Bir başka ad da bulunabilir ama şimdilik 'sıkı şiir' diyorum ben buna. 'Hermetique'in 3. anlamıdır 'sıkı'. 'Kapalı' ne demekmiş, hele hele 'anlamsız'...

Bir noktayı da açıklamak isterim sana (doğrudan benimle ilgilidir bu); ben gerçekte 'katır' filan değilim, uzun zaman ses çıkarmam, dinler ve beklerim bir şey olussun ve bütünleşsin için. Sonra da bakarım kendi kendine aymıyor; yüzüne yüzüne o gerçekleri açıklarım. Herhalde 'katır' sözü bu son davranışlarımdan çıkarılmıştır. Sen benim temelde ne denli halim selim bir adam olduğumu bilirsin. Bizim (ya da yalnız benim) hak aramak konusunda da öncekilerden kesin ayrimımız var. Gerekince ve o noktaya gelince elbet boru gibi konuşacaksın. 'Benden söylemesidir' derim hep ama sonunda da baktım aymıyor her şeyi göze alıp 'sert' çıkarım. Benim de bir insan olduğum hesaba katılmıyor hiç; hele kendime değgin konularda herhalde hakkım olsun değil mi biraz. Bilmem meramımı anlatabiliyor muyum? Sana bu yazdıklarım hem şiirim hem kişisel sorunlarım konusundadır...

Cumhuriyet'e verdığım o 'entellektüel anlamda aydınlar' konuşmamız yayılansın ondan sonra 'çile' konusuna girelim;

Cihat Burak, Cihat Özegemen, sen ve Cemal. Kafamda kimi şeylerleri oluşturdum şimdiden. Ekmek parası edinmek insanı ne denli diri tutuyormuş meğer. Sana ilk soruyu ya da soruları bir sonraki mektubumda yazacağım soracağım. 'Çile' derken herhangi bir aşk kırgınlığı da değil muradım. Gerçi öylesi bir kırgınlıkla da başlayabilir iş bir insanda; çünkü 'yabancılaşma' ve 'yalnızlık'a ilişik bir şeydir bu. Biliyor musun gerçekten 'düşünceyi didik didik eden' anlaminadır Mansur'un o 'Hallaç' sıfatı ve bağırdığı da 'ben mutlak hakikatim!'dır. Paralanma, parçalanma uğruna söylemiştir bunu.

Yazilarla, konuşmalarla ekmek parası edinmemeye yardım edersin bana umuyorum. Ne yapalım böyle geçineceğiz.

Edibe Hanıma benim içten selamlarımı ve sevgilerimi iletiver. 'Mavi'nin Haluk'a da. (Yazık ki, bizim Bodrum'da fotoğrafçı Suphi Beyin oğlu Nuri birdenbire ölmüş. Nuri'yi çok sevdim ben; akıllı ve çok dengeli bir gençti. Yazık! Gök ekini biçilmiş gibi gelir bana bu ölüm olayı, Yunus Emre'nin o şiirini düşünerek. Sayfa bitti. Selamlar. Hoşça kal İlhan.

10 Mart 85

Sevgili İlhan.

Mektubunu aldım... Bu kez Günsel Koptagel'le sık sık buluşuyoruz; bir gece de onlarda kaldım (ve 'Sevişmenin Rengi'ni okudum o gece Güner Kuban'ın 'Sevici Güner' deniyor, kitap çok kötü ve de gelişigüzelid; dil, kurgu, anlatım, vs.); Cağaloğlu'ndaki kitap şenliğine gittik, Fethi Naci'yle de tanıştirdim onu.

(Sanat şahsî ve muhteremdir' diyen, Şemsettin Sami'nin Kaamus-u Türki'sine – 'abamak', 'yastamak' gibi- bakmayan, Türkleri kobay gibi kullanan [...]la ([...]'in adamı) sık sık görüşen, Amerika'da insanlar üzerinde denenmesi yasaklanan ilaçları Türkler üzerinde kullanan [...]in kurduğu vakfa gidip gelen Hilmi Yavuz'un (çok az yerde haklı) bu Mart 'Günümüzde Kitaplar' dergisindeki yazısını okuyuver, yazının sonunda haklı olduğunu göstermek için benim bir 'Gümüşlük Günlüğü'mü bile kullanıyor... Günsel'in Nisan'da aynı dergide çıkacak yazısını okuyuver olur mu? Lütfen. (Evet bilim adamları biraz kendilerine termler ve Türkçe bakımından çeki düzen vermelidirler artık, evet onları biraz sarsmak gereklidir. Ama kesinlikle 'molumatfuruş' olmadan, hele uygulamaları, termleri bilmeden hiç olmaz bence. Herkes sınırını bilmeli. 'Onur' diyedir bir kavram vardır 'insanlar' için, değil mi?

Kaygılanma hiç, çok sağlamım ben. Zaman zaman geçmişle uğraşıyor gibi görünebilirim ama gerçekte değil; şimdi sürüp gidiyor değindiğim olgular. İnsan gerçekler adına gereğinde güç durumda kalmayı bilmeli. Bizim eski (şimdi yaşayan) kuşaklarla o açıdan da ayrı tutumlarımız, düşüncelerimiz var; bu-

nu Cemal Süreya ve Arif Damar'a da söyledim. (Cahit Kayra'ya da söyledim, onun 'Romantik Bir Karga' kitabını bitirdim, gerçekten kurgu da çok güzel, az biraz kendini 'yazın'la edebiyatla birleştirmiş. – Cumaları onunla da buluşuyoruz 'Hatay'da. Ne pahasına olursa olsun (ama usturuplu artık ve yerinde) insan hakkını aramalı, nedense eski kuşaklar yalnızca siyasal hak aramayı bellemiştir (S. K. Aksal ve A. Damar gibi, hem de 30 şu kadar yıllık 'sıkı şiir'i anlamadan ve bilmeden ve görmeden...)

Yazdım; gerçekten bizim çevremizdeki, özellikle yazın çevresindeki arkadaşlar büyük bir yanlışlık işliyorlar. Hem özel hem genel alanlarda böyle bu. Açık olduğunun altın çizmek, vurgulamak gerekiyor. Eski bir konuda ayanlar olduğunu bana Günsel de söyledi, bir başka arkadaş da... Sonra ben başka yerlerden de (çaktırmadan ya da bilerek) ben başka şeyler de öğrendim ve öğreniyorum. Kimi zaman işi somuta indiriyorsam, hep bir nedeni var...

Ben eski Mülkiyeli arkadaşlarla da burada bağıntı kurdum ve görüşüyorum. Mehmet Müfit'i, Hulki Aktunç'u, avukat Necdet Semizoğlu'nu, Mehmet Rifat (benim en güzel Ansiklopedi maddemi o düzenlemiş 'Gelişim Hachette'de, Heybeli'de Sena getirdi bana bunu - Sena Doğan Kemancı'nın eski karısıdır, Sena felsefeyi bitirdiği için bana hem çeşitli dergiler bırakıyor hem de felsefeye ilgili kitaplar, ama el kitapları (hani sen onları seversin ya).

Bir nokta: Bana bugünlerde gelen kitapların bir bölümü 'düşünce Adamı' denilerek imzalanıyor bana. Oysa daha el kitapları okuma aşamasındayız hakçası ve doğrusu, 'düşünce adamı' kavramı daha bize iliştirilmemeli, 'icтиhat'ta daha çok uzun yolumuz var, işin başındayız.

Senin 'Galata' kitabını Üsküdar'da Aysun'larda kalırken okumuştum geçen hafta. (Orada 'Makedonya Eşkiyalık Tarihi'ni ve İbretnüma'yı da yeniden okudumdu, ve 1933 Darülfünun tasfiyesini (şimdiki YÖK olayı benzeri, aynen).

Günsel seninle çok tanışmak istiyor. Kalk gel artık Bodrum'dan İstanbul'a derim. Biz gerçekten iyiyiz. Fethi Naci de iyi, böbreği filan alınmış ama kendisini çok iyi gördüm ben. Dr. Turhan Bozkurt'u da Altın Kitaplarda gördük Günsel'le, Selim İle-

ri'yi de. (Ben onların 70'de çıkardığı 'Yeni Edebiyat'larda iki eski yazımı arıyordu. (Naci Çelik de H. Aktunç'la Akşam gazetesinde 23 Eylül 1970'de çıkan yazımı göndermiş; 'Şairlerle Fotoğraf Çektirmek'. Baktım iyi bir yazı bu; yeni kitaba onu da alacağım, Turgay Özen de 'Şiir Sanatı' dergilerindeki 'Nigâr Binti Osman' ile 'Rabia Bayraktar' adlı iki yazımı bulmuş ve Emel Günsür'e vermiş, sana yazdığım bu mektubu postaya verirken uğrayıp o yazıları alacağım; biliyorsun Pazarları Kızıltoprak'ta Nilgün'erde, Kağan'larda kalıyorum hep.. Yahudi zügürtleyince eski defterleri karıştırılmış derler (Cemal bana yine 'Yahudi' diyor, kendisine de Kürt, ben de sana Mezopotamyalı diyorum, Cemal Elamlı, Kaldeli demeye kalktı da sana; sen olsan olsan benim gözümde ya Hititli olursun ya Mezopotamyalı.)

'Beyaz'da bu Mart sayısında bir şiirim çıkıyor bir hafta sonra, ve Turgay Özen'le yaptığım bir konuşma. Seçkinin bu sayısını sen, Bâki Bey (özellikle Bâki Bey) okuyunuz derim.

'Gösteri'nin Nisan sayısında bir şiirim de çıkacak. 'Önümüzdeki hafta 'Düşün'e bir şiir vereceğim, onlar da bana sularını verecekler; yani hem konuşma hem şiir yayınlanacak. (Geçenlerde Paris'te Sorbonne'da felsefe doktorasını yapan bir genç (Özgür Uçkan) benden Ankara'da çıkan 'Morköpük' için bir 'katılım' istedi (bir özel sayı)... Düşünüyorum, katlayım mı diyedir? Biliyorsun bizim yazın çevrelerinin de belleği zayıftır; kimi görüşlerimi orada da açma vesilesi olsun mu diyorum kendi kendime. Köşeden bucaktan olup bitenleri izleyenler var çünkü; ne hikmetse yine yalnız gençlerden...)

Yazmadan edemeyeceğim, geçenlerde otururken Cemal Süreya tutturdu, "sana 'hurufi' diyeceğim" diyedir, "olmaz" dedim "ben 'hurufi'yi letrist" yerine kullanıyorum, hatta yaşarken Behçet Necatigil'e "o derisi yüzülmemiş hurufi"dir dediğim için darılmıştı bana. "Sen bana dersen 'melmî' ya da 'batınî' de" dedim, "en iyisi batınî." Ne dersin. Ben sınırlıda çarpışıyorum, sınırlarda yine. Her şeyi açıklamaz bu ama hiç değilse bir ana eğilimimi gösterebilir. Ama bu termi kim bilir ki, dolaşımından çoktan kalktı, bu da var (Bir defter aldım, Tarikatlar olayını çözmeye çalışıyorum şimdilerde, asal zinciri bulmak gibi bir şey işte. Şimdilik iğne ile kuyu kazmaya benziyor. Ne yapalım.)

Benim 'Mavi Halûk'a, Bâki Beye ve özellikle de Edibe Hanıma, Güneş'e ve Ahmet'e selamlarımı ve sevgilerimi söyleyiver olur mu? Cevdet Kudret Beye de keza. (Aylar önceki Sanat Olayı dergisinde yapılmış Bohem izlekli soruşturmanın bütün fotokopilerini Günsel bana postayla gönderdi; Cevdet Kudret'inki, seninki, Fethi Naci'ninki, Günsel Kontagel'inki çok hoşuma gitti.

'Beyaz'ı çevrene duyurmayı unutma e mi?

Yeni derlediğim düzyazılars kitabının adı 'Yalnız Kardeşçe Değil' olacak.

Zaman zaman mektuplarımda kimi konulara değindiğimde seni tedirgin ettiğimi biliyorum ben. Ama hiç kaygılanma, gerçekten ve gerçekten sağlığında hiç bir şey olmuyor. Elbet artık daha (olabildiğince) nesnel olmaya çalışıyorum. Ama hak aramak, gerçekleri desmek işimi bir yana bırakamam. Baştan bu yana her şeyi göze almışım ben. Hemen her konuda önce ben yalnız bırakılırım, yalnız kalırım. Sonra sonra bir açılış olur biraz. Biliyorsun şiir konusunda da böyle olmadı mı? Sana yazmıştım; aşağı yukarı 32 yıldır yazdığım şiirleri yayınıyorum; ama herhangi bir karşılık yok. (Ben İstanbul'a bu gelişimde de gördüm, özellikle benden biraz yaşlı şairler ve eleştirmenler yazdıklarından hiç hoşlanmıyorum, bana ilgilenmediklerini bile söyleyenler oldu. İzmir'de de duymuştum yaşlıların böyle düşündüklerini. 80 ve 81'de Ankara'da da. Şimdi eski-yeni dergileri de okuyorum yer yer ve zaman zaman (Ferda adlı Boğaziçi Felsefede okuyan bir genç sağlıyor bana dergileri); bizim Mehmet H. Doğan, Rauf Mutluay, Asım Bezirci, Şükran Kurdakul, Oğuz Makal... hemen hiç ilgi duymazlarımış benim yazdığım şiirlere; önemli bir bölümü de hiç sevmezlermiş. Yazdıklar yazıldardan da bu sonuç çıkıyor. Biliyorsun Mehmet H. Doğan'ın Turgay Gönenç'le derlediği 'İkinci Yeni Antolojisi'nin seçimlerinin, sunuş yazılarındaki saçmalıklarının, yanlışlıklarının encamını. Ben özellikle Mehmet H. Doğan'ın şiirle ilişigi ni duymadım şimdkiye dek kimseden.

Avni Anıl'ı görürsen söyleyiver ona; Adnan Saygun gerçekten sıkı bir bestecidir. Ona aklınca saldırmak için 'Musiki ve Nota' dergisine Türkçeşi ve kafatasçı bilinen 'Töre' dergi-

sinden yazı aktarması boşu boşuna. İstanbul'da müzik çevrelerinde "zaten yaşılsın, yakında öleceksin, o zaman Tanrı var mı yok mu görürsün bak" demesi Avni Anıl'ın hiç hoş karşılanmadı. Hoş karşılanmıyor. Müzikle ilgisini anlatamaz bunun Avni Anıl. İzmir Şovenizmi'ni de çok aşan bir şey bu bence. Avni Anıl'ın gizli (zaman zaman da açık) ırkçı görüşlere çok bağlı olduğunu çok sağlam yerlerden öğrendim ben; kesin. Bu bu kadar.

Yazmamışsin, hiç değilse bir kez Bâki Beyi evine çağırın mı? Hem ona senin (gelirse sana Adam'dan doğallıkla) 'Galata' kitabını ver, hem de bu 'Beyaz'ı edinmesini söyleyiver mutlaka. On beş günde bir M. Sanat dergisinde Cemal'in güncelerini de okumasını söyleyiver. (Nesnel bakarsak Cemal'in kullandığı Türkçe çok güzel ve galiba dergideki en güzel yaklaşımalar da onunkiler. Duyduğuma göre bir bakıma dergi onun günceleri için alınıyormuş. Fethi Naci'nin de çok ilgisini çekmiş.)

Gazeteci Nail Gureli'yi de tanıdım. Keşanlı bir avukatı da, bana "açık olsan sana tapılır çoğunlukça" dedi içkiliyken ve güzel güzel saçmalararak; adı Osman gibi bir şeydi, çok seyrek olarak Cumhuriyet'in ikinci sayfasında yazıları çıkıyormuş...

Bugün 10 Mart; sen herhalde ay sonunda filan İstanbul'a gelirsin derim. Kitap şenliğinde sorduk, Memet Fuat'ın şiir antolojisi ay sonunda çıkıyormuş piyasaya.

İş bulamadık işte. Yazdığım yazılarla, şiirlerle geçinmeye çalışıyoruz anlayacağın. Cumhuriyet'e verdığım konuşma çıkışın, 'çile' konusuna eğiliriz, ben akımla hazırlık yaptım. Cumhuriyet dönemimizdeki şairleri bir iyice deşelim derim, düzayarları da...

'Büyük' Nilgün ile Kağan'ın sana selamları var. Hoşça kal İlhan. Kal sağlıcakla.

9 Ocak 86

Sevgili İlhan.

Günsel yazmıştı, yazıştıyormuşsun onunla. Ben de yazayım dedim sana. Gözde Kadın dergisinde 'Cumhuriyet'te Kadın Dolaşımı' yazım ocak ayında çıktı. (Fikriye Hanımın kim olduğunu düşün bakalım? Kimin akrabası ve sevgilisiydi? Cumhuriyet'in ilânını neden göremedi?). Şubatta da 'Unutulmuş Bıyıklar' var. (İngiliz Sarayı'nın karşısındaki Panayot'a bir gün gidersek sana bir fiçinin üzerindeki o fotoğrafı gösteririm) İdris Ece adıyla yazıyoruz işte.

Cihat Burak'la yaptığım konuşma Cumhuriyet'in ekinde çıkacak şubatta, bir pazar. Aynı ekte Gümüşlük Günlükleri'nden biri de var.

Gözde Kadın'a bir de 'Kaymak Tabağı' yazısını verdim. Cumhuriyet eki için Cihat Özegemen'le yaptığım konuşma da elimde. Ve yine başka bir G. Günlüğü...

Yılbaşından önceydi, Berlin'den Arif Çağlar geldi eve, Bilsak'a gittik ve Okay Gönensin'le Hülya'yla buluşuk. Okay ben den her hafta ek için bir 'makale' de istedi, istemiş daha doğrusu (Berlin'e gitmeden önce Arif uğradığında söyledi bunu bana, gürültüden duyamamışım demek). Hemen yazıya oturdum, karalaması ortaya çıktı bile, Şubata kadar epey vakit var diyorum, o zamana kadar iki-üç yazı yaparım diyorum.

Resim üzerine konuşmaları da sürdürüyorum, şimdi sıradı Nedim Günsür, Nevin Çokay, Aydın Ülken, Neşet Günal var. (Ömer Uluç'la yaptığım konuşmayı herhalde Cumhuriyet'te okumuşsundur.) Cemal Süreya ve seninle de resim üzerine konuşmak istiyorum.

Gözde Kadın'da Şubatta çıkacak; Kaymak Tabağı yazısında senin 'Şifalı Otlar Kitabına bir gönderme yaptım, ve Cumhuriyet'te Kadın Dolaşımı'nda da Jokonda'ya.

Biz cuma akşamları Fiçı'da buluşuyoruz artık; Cihat Burak, Cemal, A. Damar, Cahit Kayra, Olcay, Emel, (bir kez Seyhan Hanım, onun adını şimdi Despina koydu Cemal. Kurtuluş'ta Despina adlı bir meyhane varmış, Seyhan Hanım üç kadın arkadaşıyla oraya gitmiş bir gece ve sakallı bir şairin yakasına yapışarak, 1977'yi anımsatarak, "siz bunu kocama nasıl yaparsınız?" demiş, biz de adını Despina S. Çağlar koyduk (S., Sulu boy'a'dır).

Telefon bir hafta-on gün sonra açılıyor. Dün borcun önemli bir bölümünü yatırmaya gitmişti Şiir.

Nilgün Marmara'yla yazışıyoruz düzenli, Şubat sonunda geliyor Nilgün. Mayıs sonunda da Kağan kesin dönüş yapıyor Libya'dan.

Age Kemal Burdur'da iki aylık kısa dönem askerlik yapıyor şimdi.

Geçen hafta Cumhuriyet'e gidip yeni yazıları vermeden önce yol üzerindeki Playboy'a da uğradım, Nejat Bayramoğlu'yla konuştum, kibar bir biçimde benim üzerime düşüncelerinin yanlış olduğunu söyledi ona, benden söylemesidir diyecek. Kendisi o derginin yazı işleri yönetmeni ya. Bir de Playboy aldım.

Edip Cansever'in gerçekten çok kötü ve düzeyi düşük Oteller Kenti adlı bir kitabı çıktı. Bu vesileyle yeni tanıdığım bir arkadaştan Edip'in bütün şiirleri kitabını aldım ve okudum 2/3'ünü, anladım ki biz arkadaşımızdır diyerek Edip'i kayrimışız. Ayrıca gözle görülürcesine kültür düzeyi epey düşük geldi bana. Kendisinin lise çıkışlı oluşuna filan bakarak söylemiyorum bunları hayır. Yabancı bir dil bilmeyiği de dikkate almadım. Ama son on-on beş yıldan bu yana olup bitenlerden de haber olmamış, yok. Şiirleri de kolaycacık ve hemen yirtiliyor! Okuyucularına gelince; eh tencere düşmüş kapağını bulmuş! Ne yapalım her şey dengi dengine. Sıradan bir 'topluluk'un sıradan bir şairi olacak. Mademki Memet Fuat da 'mutation'un Fransızcadan 'kulüp değiştirme' olarak ele alı-

yor ve her türlü ‘sıçrama’yı istemiyor, yasaklıyor!.. Vargılarımı Günsel’e de yazdım. Nilgün’e de. Enis Batur’a da, Cemal Süreya’ya da, Aydın Emeç’e de söyledim... Osmanlılarda böyle Edip gibi bir yiğin lonca şairi vardır diyorum. – Unutmayasın, ben bunları sana yazarken yukarıdan filan bakmıyorum kesinlikle. Şimdi adını belirtmeyeceğim önemli adamlar da paylaşıyor düşüncelerimi. En çok üzerinde durduğum ‘sıradanlık’ ve ‘kültürsüzlük’ olmuş.

Bugüne kadar iyi bir kiş geçirdik İstanbul’da. Seyhan Hanım bende kaldığı gecelerde bile sobayı yakmadım daha.

Sözlük eksikliğimi Mustafa Irgat tamamlıyor, iş yerinde sorduğum özel adlara, terimlere filan bakıyor. Ama çoğunluğunu belleğimden buluyorum; geçmişte olabildiğince dikkatli olmanın sonuçları bunlar. Yine de bir yanlışlık yaparsam beni uyariver lütfen, çünkü bu yazıları ilerde bir kitap durumuna getireceğim.

‘Kolsuz Bir Hattat’ adını koydum Yalnız Kardeşçe’nin dışında kalan yazılarına. De’ciler, Düşün’üler basmayı düşünürlerse baksınlar için Enver Ercan’a verdim şimdi, bir hafta sonra sonuç belli olur.

Şimdi olabildiğince benim üzerine (elbet yanlış ve yalan) söylentiler biraz durulur gibi oldu. Yine de hiç bir şeyi ‘ortada’ bırakmıyorum ve düşüncelerimi söylüyorum. Ama şimdi daha ustaca elbet ve adım adım ve yavaş yavaş.

Yazık ki Türkiye’de gerçekten ‘okumuşlar’ çok az okuyorlar. Kimi şeylerin ise farkında bile değiller. Her konuda oluyor bu hem de. Özellikle de yazın, edebiyat çevresindekiler hemen hemen hiç okumuyorlar. (Ancak olsa olsa, dışçide ya da doktorda bekleme odasında sıralarını beklerken orada masadaki kimi dergilerin eski sayılarını (evet eskidir hep bunlar) karıştırırken ‘görüyorlar’, o da şöyle bir). Geçenlerde Ömer Uluç beni Yakup’a götürmüştü, orada yine adlarını vermeyeceğim kimi yazarların 15-20 yıl önce kaldıklarını kulaklarımıla gördüm-dü. Bu ‘okumamaklar’ kesin olgusunu son kez eve geldiğinde Arif Çağlar'a da anlattım. (Hani Yalova Köyündeyken 1979'da kahvede bana gerçek bir öykü anlatmışlardı, Sivlili ya da Kęcilli bir adam kahvenin önünden geçen 4-5 yaşlarında bir oğ-

lan çocuğunu çağırır, "benim başım ağrıyor, al sana 25 kuruş, çükünü çıkar da alnına sür, o zaman geçecek". Çocuk da süryor ve gidiyor sokağa. Kahvedekiler adama "amma da denizsin, ne gereği var küçük çocukla matrak geçmeye" derler. Adam da "Siz bilmezsiniz, şimdi çocuk eve gidecek ve benim kendisine böyle böyle yaptığımı evdeki kadınlarla anlatacaktır. Kadınlar beni hatırlasınlar!" (Bilmem anlatışlarımın nedenlerini anlatabildim mi sana.) Sonra da yargılarımı, yazın dışı olsun, yazın içi olsun yazılara, şiirlere, günlüklere geçiriyorum. Onlar yayınlandıktan sonra da bu budur diyedir kimi arkadaşlara açıklıyorum. 'Hiç bir şeyi ortada bırakmıyorum' dediğim şey budur işte. Arif Çağlar da söyledi Almanya'da kimi devrimci gençler yazılarına, şiirlerime dikkatle bakıborlarmış. Ha bir de yayınladıklarımı karanlık bulup "vardır bir bok" diyedir beni önemli sayanlar da varmış; modacılardır bunlar. Bizim senle yaptığımız 82 ve 84 Cumhuriyet konușmalarımız da ilgi çekmiş gerçekten. (Okay yılbaşından az önce Paris'teydi, Yüksel Arslan ve Selçuk Demirel benim Ömer Uluç'la yaptığım konuşmadan sözaçmışlar; 'insanbiçimci' lâfımı 'kafatasçı' (doğru dur bu) olarak algılamışlar. - Seçkin Yasar da aynı şeyi söyledi.

Uzattım galiba. Sen herhalde yine Nisan'da gelirsın diyorum İstanbul'a.

Adam Sanat'ta çıkan şiirlerin, bence yeni! Özellikle de 'Çok Uzun Bir Gündü Aşka Dönüyordum'. (Oltu Taşı'ndaki 'Tarla adlı üç ayda çıkan bir dergi' dizesi bir yana.)

İnsanın ve şairin erotiklığı dalması ne güzel, çok güzel.

Aklıma geldi, Asım Bezirci Varlık dergisi Ocak 86 sayısında yanılıyor. İkinci Yeni terimini ilk kez Muzaffer Erdost Temmuz 1956'da Pazar Postası'nda kullanmıştı. Aynı gazetede İ. Y. adı geçen 7-8 yazısı da yayınlanmıştı ayrıca. İlk İ. Y. soruşturması da 27. 1. 1957'de yine aynı gazetede yapılmıştı. (Benim ilk kitabımındaki 26 şiirden 23'ü de P. P.'nda çıkmıştı.) Sonra İ. Y.'yi tartışan yazılar da orada çıkmıştı. Hüseyin Cöntürk'ün Çağının Şairi kitabında bile bu olgular var, Cöntürk Bezirci'nin arkadaşıdır da. Bir insan nasıl yalan söyleyebilir gözü baka baka. Sonra Muzaffer Erdost P. P.'ndan başka bir yerde yazmıyordu ki? (Aklıma geldi; Edip haklıymış, 30 yıl sonrayı görmüş, 27 Ocak

1957'de yapılan ilk İ. Y. soruşturmasında benim için "Ece Ayhan adında şiirin ne olduğundan habersiz bir genç" demişti. Bu beni yeniden düşünmeye götürdü.) ('Ara Kuşak', Lonca şairleri hiç bir zaman içtenlikle sevmediler beni doğrusu.)

Emel'i, Olcay'ı... sık sık; Şüle'yi seyrek görüyorum. Kimi sergilere gittiğimde de oluyor, resim görmüm biraz biraz artıyor söylebilir. Gerçekten ressamlardan öğrenecek epey şeyimiz varmış. Onlarda kültürle sanatın bağlantılı olmadığını görüyorum, yine de iyi sanat yapabiliyorlar... Geçenlerde de Nuri İyem Cumhuriyet'te (aşağı yukarı) "baskılar yüzünden kötü resimler yapmış, soyut sanat". Saçak dergisinde bu yüzden Cemal Süreya N. İyem'e giydiriyor. ('Çetin Altan'ın yeni teslis'ine de -ben ve oğullarım-)

Böyle bir sürü kötü şair baskılar yüzünden kötü şiirler yazmak zorunda kaldık derler. İşin aslı astarı nedir bilmiyorum, bugüne kadar da anlayamadım. Mehmed Kemal'in Acılı Kuşak kitabı yeni okudum, yine anlayamadım. Herhalde kunt kafalıyız, geri kafalıyız biz.

İki kitap arıyorum ben şimdi; Şükrü Hanioğlu'nun Dr. Abdullah Cevdet'i ile George Thomson'un İlk Filozoflar'ı. Bunlar sende var mı ki? Ya da kim bulur ki bana bu kitapları?

Edibe Hanıma içten ve içerden selamlarımı ve sevgilerimi gönderiyorum yine İstanbul'dan. Güneş'e ve Ahmet'e de. Görürsen Mâvi'nin Halûk'uña ve Bâki Özdemir'e benim selamlarımı söylersin olur mu?

Benim bir şeyden yakınım yok şimdi. Ama pusudayım o başka, özel ve özeller. 77 ve 83 benim aklımdan neden çıkacaklardır ki, çıkışınlar ki? Ben avcı miyim ki iki-üç günlük pusuya yatayım. Bir şiirde "30 yıllık bir pusu" dediğim budur.

Kucaklarım seni İlhan. Akıma seninle Bodrum'da sıcak ekmeğin ve kaşar yediklerimiz gelir, o bank ve önumüzdeki o dural liman, Tepecik yani. Daha doğrusu Palmiye.

Hoşça kal.

26 Ocak 86

Sevgili İlhan.

Rotterdam'a gideceğine sevindim; orada bol bol İngilizce konuşursun artık. Evet, insanın şiirini bir başka yerlerde de sınaması gerektiğine inanıyorum ben. Ayrıca şiirin için bir şeyler de alabilirsın diyorum.

Ben de senin gibi düşünüyorum; yalnızca şiir için değil de 'düşünce' için de 'yalnızlık'. İnsanı 'çepeçevre kuşatan yalnızlık'. Sonra yalnızlığı ve umutsuzluğu deşmek için de gereklidir bu bizce.

Mektubunda şaire takmaya gelince; yazdıklarına benim katılmam biraz zor. Şundan; ilkin benim şair olmam pek doğru değil gibime geliyor. İçtenlikle yazıyorum bunu sana... Ayrıca, ben de kendimi şairden saymam zaman zaman. Ortada ve çok kilgin bir gerçek de var; otuz şu kadar yıldır yazmış olsam da biliyorsun yazın tarihçilerinin, eleştirmenlerinin çok büyük çoğunluğu (Rauf Mutluay gibi), şairler bile (lise mezunu Edip Cansever bu gerçeği 27 Ocak 57'de Pazar Postasında yazdı, bunu geçen yaz da Bodrum'da Emin Fish'de hepimiz otururken de açık açık söyledi; biliyorsun benim belleğim fena değildir, geçmişte de o ve başkaları da yazmış ve söylemişlerdi) beni şair saymazlar, ya da en azından en arkalarda sayarlar, o da çok geniş açıdan baktıklarında. Ben 'buçuk kuşak', 'ara kuşak' gibi Edip'lerin, sıradanların ne dediklerine bakmıyorum. Ben başka bir yerbere bakıyorum, bakacağım da. Yazlarının ilki bugün Cumhuriyet'in eki Siyaset'te çıktı. Aydın Emeç söyledi; yazı diziliyken yaşlı kesimden tepki ve sorular gelmiş. Enver Ercan da geçenlerde söylemişti bana; Oktay Rifat ile Melih Cevdet'in benim şiirlerimden haberleri yokmuş. (Memet Fuat da bu olguyu

bizim Arif Damar'a doğrulamış; hiç biri okumak üzere kitapçıdan şiir kitabı almazlarmış. Ben onların bu konumlarını yazılılarından da biliyorum. Bu listeye Salah Birsel'i de, eski kuşaklarım tümünü rahat rahat katabiliriz. Şu 30 şu kadar yıllık aykırı şairler serüveninden bile haberleri yok. Bizim derdimiz bunları olmamalıdır derim, bence.

İkinci yazıyı da yazdım bugün: 'Güneş Sisteminde Bir Şir'. Bunlar (genel başlık) 'Kültürün İçinde Oturmak'tır, ama ne dense bugünkü ekte bu unutulmuş. (Mr. Hyde'lar da biliyorsun, Onat Kutlar ve Güler Yücel gibilerdir. Onların arkalarını ben neden bırakacağımış ki...) Sonra kimi kavramlar biraz yükleminden arındırılsın için 'ideoloji' sözcüğü yerine 'isletilen yürürlük' sözcüğünü kullandım. Herhalde yaşlılar biraz buna bozulmuşlardır sanırım... Şeyh Bedrettin olayı Selahattin Hılav'la geçti aramızda, bağlandığı belirli bir ideoloji gereği "hayır" diyordu inatla bana "Şeyh Bedrettin Serez'dedir!..." Başka bir ideoloji gereğince de (onlar Yeni Laiklerdendir), Cahit Kayra (Müntekim Ökmen'den duymuş) Mustafa Kemal Atatürk uzun boylu, bütün Osmanlı padişahları kısa ve özellikle Fatih Sultan Mehmed cücedir diyordu. Cemal Süreya da bunu bir günçesinde yazmıştı. Osmanlı hanedanında zaten pek uzun boylu bir adam yoktur, kısa boylu olabilirler ama cüce değillerdir. Asım Bezirci ise "hayır İkinci Yeni Pazar Postasında doğmamıştır" diyor Varlık'taki (Ocak, 1986) bir yazısında; yine belirli bir ideoloji gereğince. Oysa benim ilk kitabumdaki 26 şiirden 23'ü orada çıkmıştı. Muzaffer Erdost'un İkinci Yeni terimini kullandığı 8 yazısı da o P. Postasında çıkmıştı. Sonra Cumhuriyet tarihinin en önemli olayı olan 12 Eylül 1980'den sonraki dönemi görmüyorum ve bu dönemi niteliklendirmekten çekiniyor da, yalnızca sivillerin ilk kez iktidara geldiği 1950-1960 yılları arasındaki dönemi bakıyor. Ben burada şunu da söyleyeyim; her anlamda 'hukuk'un ve hakkin tümüyle kaldırıldığı içinde bulunduğuımız bu döneme insan, insansa, nasıl bakmazlık edebilir İlhan? Evet insan [...], [...] gibi sırlısklam aptal ve sıradan olabilir ama bu kadar da olmaz, olamaz ve olmamalıdır. Ben tabii bu görüşlerimi görüştüğüm kimi gençlere de söylüyorum durmadan ve bıkmadan. Ben elbet tek ölçüt değilim ama düşünceleri-

mi, saptadıklarımı açıklayacağım. (Zaten 'Yalnız Kardeşçe' kitabımdaki yazınlarda bizim yakın yazın çevremizden sözediyorum aslında. 'Çok Eski Adıyladır'daki 'meclislikler'de de benim yaşamımın gizli ve açık göndermeleri, kurcalayışları var.)

Zaman zaman sana söyleyorum ya da yazıyorum; gerçekten benim varlığım ve şiirlerim üzerine çok büyük bir yanlışlık 'işleniyor'.

Cumaları hariç olmak üzere aşağı yukarı her gün evdeyim ve yazıyorum. Yazıları yazmayı sürdürüyorum. Ressamlarla konuşmaları yapıyorum. (Komet'le olan da bitti ve onu da Cumhuriyet'e verdim, bugünlerde çıkar.) Gözde Kadın'da bu şubatta İdris Ece adıyla 2 yazım daha çıkacak. Elimde bitmiş başka yazılarım da var ayrıca. Bunları çok az kimsenin okuduğunu bildiğim halde südürecek... Elimde birkaç yazı daha var karalama olarak. Şiirlere, doğrudan doğruya şiirlere ise iki hafta sonra bir 'şey'den sonra (Cemil'le bir kente çıkartma yapmak istiyoruz çünkü, bakalım) geleceğim.

Komet'le yaptığım konuşma, Cihat Burak'la yaptığım konuşma gibi, bence sıkı oldu. (Ayrıca, her şairin kalbinde biraz 'düşünür' olmak yatar bence. Sözelimi ne kadar isterdim Ren yoresinden yani 'Ren Düşüncesi'nden olmayı. Lütfen Kültürün İçinde Oturmak çerçevesi içinde 'Küçük Bir Kültür' yazımı biraz dikkatli okuyuver. Hemen hiç bir sözcüğü, kesinlikle rastgele kullanmadım; sonra oradaki kavramların, izleklerin de arkasını bırakmayacağım, onları daha da (sinayarak) deşmek istiyorum. İyi ve sıkı okuduklarını bildiğim birkaç genç arkadaşım var çünkü, hem sağlam hem güvenilir. (İkisi Almanya'da, biri Ankara'da, ikisi Boğaziçi Üniversitesinde, biri Gölcük'te, üçü dördü de İstanbul'da; hepsi bu kadar. Onlar Gözde Kadın'ı bile, 'Yalnız Kardeşçe' kitabını alıp okumuşlar. – Arada resim sergilerine de gittiğim oluyor; oralardan aldığım izlenim kim kime dum dumadır. Beni biraz seven arkadaşlar dahi (bence en sıkı ve en iyi kitabı olan) 'Çok Eski Adıyladır'ı okumamışlar, kimisi satın dahi almamış? Artık 55'e bastık, benim işimin daha çok olacağı anlaşılıyor.

Az da olsa elimiz biraz para görebiliyor. Gözde'den 5-7 bin filan alıyorum yazı başına. (Cemal çok bozulmuş; Mehmet Al-

tan 50 bin almış bir yazısı için hem de Cemal'in yanında. Ben de "ama o büyük bir yazar" dedim, o ise "yapma" diyor "o bize okuyucumuz bile olamaz!" "Sana 10 misli az para verilir mi?" Belki de Gözde'den bu yüzden ayrıldı.

Kal sağlicakla İlhan. Edibe Hanıma yine içten selamlarım-la. Hoşça kal.

Mustafa'nın Ayşe Şiir'in sana selâmları var.

Kartpostal 13 Temmuz 90 – Berlin

D. Kitaplığı'nda yazmaya berdevam.

Sevgili İlhan.

Bir Stravinsky konserine gittim bir kilisede.

İngiltere'ye (Londra) geçersem, 10 gün kadar kimde kalabilirim?

Kimsenin pek haberi yok galiba Berlin'de olduğumdan. Biz de Alman felsefecilerle arkadaşlık ediyoruz, ne yapalım. İki antropolog da var.

'Güneş'le de bağıntı kurdum İstanbul'da. Arada söyleşiler göndereceğim.

Sen Almanya'daki dostlarına yazabilir misin?

Yakında Tarkovski'nin Nostalgia'sını göreceğim, Berlin'de de sürgünlük, daha doğrusu karginalık sürüyor galiba ne dersin? - Bana her şeyin viz geleceğini düşünmüyorum.

Sık sık D. Berlin'e geçiyorum.

14 Tem. 90 - Berlin

Kardeşim İlhan,

Sana bir mektup yazayım dedim. Olgular, düşünceler kartlara sığmıyor çunkü. Onceki gün bir kilisede Stravinsky konserine gittik. (Ne yapalım, konserler çokluk kiliselerde veriliyor Berlin'de... 'Filarmoni' mevsimi kapandı. Ve Dylan Thomas okumaya çalışıyorum. (Bu iki ad da, biliyorsun, başlangıçta İkinci Yeni'ye etkimişti. Türkçe söylesek Sait Faik ile Dağlarca'nın olduğu gibi. Kurcalanırsa işin ucu Şeyh Galip'e, Yunus Emre'ye dek gider. -Bizim Beria kafalı ve kamçılı gardiyancı [...] [...] gibi gerçekten sıradan ve her bakımdan pis yaratıklar algılayamazlar bile bunları-.)

Kartlarda yazıyorum. Gerçekten de Berlin'de hiç Türk şairi, yazarı bulunmuyor. Belki Almanya'da da yoktur, bilmiyorum. Olsa zaten duyardım.

Sen de Berlin'e gelsen ne iyi olurdu. Joachim Metzger (felsefecisi), Barbara (antropolog), Niels (1968 öğrenci önderlerinden, şimdi felsefecisi ve siyaset bilimci). Geçen pazar Tavuskuşu (Pfaueuninsel) adasında bir yürüyüş yaparken konuşuk Joachim'le. Karısı da romancı.

Evde modernlerden Henze, Kagel, Lutoslawski'yi dinliyoruz. Odalar dolusu kitapları var Arif Çağlar'ın, karısı Ayşe de sosyolog ve çok akıllı; ayrıca çok çalışkan.

Ben de defterler dolusu yazıyorum boyuna. Devlet Kitaplığı'ndan başka 'Gedenk Bibliothek'i de buldum; orada da okuyorum.

Nasıl Türkiye'de bana kimse yüzvermiyorsa, burada da ilgi duymuyorlar. Bunun nedenlerini daha çözemedim. Türk-

ye'deyken Mustafa Irgat, Turgay Özen, Ahmet Soysal, Özay Erkiliç, Ramazan Üren... Cezmi Ersöz, Orhan Kahyaoğlu... gibi bir avuç tanıdığım vardı. Burada Berlin'de ise yalnız birkaç Alman, o kadar. Yanlış anlaması sakın! Böyle bir konumdan yakınımıyorum ha! Yalnızlık benim için bu değildir. Ben burada da yine konserlere, tiyatrolara gidiyorum; bildiğim yoldayım yani, 35-40 yıldır.

Bir olanak belirdi: Ağustos sonunda Londra'ya parasız gitip gelebileceğim. Londra'da 10 gün filan kalabileceğim bir tanındığın var mı ki? Varsa ne âlâ, yok ise can sağlığı, gitmem.

Sonunda, Tarkovski'nin Nostalgia'sını göreceğim Arsenal adlı bir sinematekte.

'Varlık'ın, 'Yeni Yaprak'ın ağustostan başlayarak her sayısında yazılarım olacak artık. Çıktıkça da 'Beyaz'ın. Galiba her hafta Güneş'in Pazar Magazin ekinde de yazacağım. İstanbul'a dönünce, az da olsa, biraz param olur diyorum.

İşin aslina bakarsan 60 yaşına girecek bir adamın (10 Eylülde, evet, 60'ına basıyorum) ekmeğin parası için Avrupa'lara gitmesi herhalde hoş bir şey değil. Türkiye Yazarlar Sendikası filan değil gerçekten üç-beş genç ilgilenebilir benimle o kadar. Bunu deyip hayatı selamlıyalım.

Not: Aklıma geldi: Lale Müldür'ün Londra'da, 10 gün kadar evinde kalabileceğim bir tanındığı var mı? Yoksa hemen bütün Türk yazarları gibi onlar da kesik parmağa bile işemezler mi? (Lale'nin ev telefonu: 164 70 86 Levent-İst.)

Almanya'dakiler olmadı diyelim hadi, İngiltere'de bir olanak var mı ki?

Selamlar, sevgiler İlhan.

İngiltere durumlarını bana bildiriver. Acelesi yok, Ağustos sonunda daha. Olmazsa gerçekten can sağlığı.

Hoşça kal.

18 Aralık 90

Sevgili İlhan,

Mektubunu daha önce almıştım. Karşılığını şimdi yazabiliyorum ancak. Bir, kitapla uğraşıyordum: Düzsiirler işte! Çarşamba günü gençlerin kurduğu bir yayinevine vereceğim.

İki hafta filân önce İzmir'e geldim, Bilar'da bir söyleşi: "Sivil Şiir". (Sivil şiir kavramını biraz geliştiryorum. Alsancak'ta uçtum: Dağlarca askeri şair Anday yarı askeri ama İlhan Berk tamamıyla sivil. Üçü de sözgelimi Nobel'e Türkiye için aday gösterilebilir. Bense sivil şair olan İlhan Berk'i öneririm. Gerçi İ. Berk İkinci Yeni akımı öncesinde, biraz bandomizikadır ya da korodur ama özellikle 1955-56'dan sonra sivildir. Bilmem anlatabiliyor muyum?

(Bu kez) New York'a gidinceye kadar işte 'sivil şiir'le uğraşacağım anlaşılıyor. Evet, bizden önce hep askeri şiirler vardı Türkiye'de, yakın ve uzak çevremizde. Ve Türkiye'de marşların dışındaki yeni şiir olayının (sözgelimi Eyüboğlu, Memet Fuat) eski İstanbullu büyük ailelerinin yakın akrabalarınca çıkarılması beklenmiştir. Ama nedense parasız yatılılarca çıkarılmıştır. Evet ister İkinci Yeni akımı, ister Sivil Şiir densin, bütün cumhuriyetteki en önemli en modern ve en kapsamlı ve de en özgün şiir sıçamasıdır bence. Modern şiir işte budur!

Bülent Arel öldü. New York'a varınca onunla da bir söyleşi yapacaktım. Biz öğrenci iken, 1957'de Üniversiteliler Müzik Derneği'ni kurmuştuk. Her yıl yaptığımız Ankara Müzik Festivali'nde Bülent Arel'in İlhan Berk'in sonnet'leri üzerine bestelediği parçalar calınmıştı (Milli Kütüphane'de). Bunun bant kaydı var mı sende? Bülent Arel üzerine bir yazı yazacağım.

(İlk ‘mobil’ sergisi Ankara’da o açmıştı. Ben de “şair, mobildir” diyordum.)

Nihat Genç'in Dün Korkusu romanı çok ilginç. Bir Gentil o. Roman 1989'da çıkmış. (Son yıllarda düzyazının Türkiye'de bir yükselişi var: Metin Kaçan, Cezmi Ersöz... gibi.

Senin Gösteri'de çıkan şiirlerinin fotokopilerini okumaya çalışıyorum ben. Zor da olsa böyle. Hem bir şiirin fotokopisi biçim olarak daha güzel. Hiç olmazsa ‘tezgâh’ı ve ‘zihnin katlanması’nı görüyorsun. İşte benim sivililik dediğim ancak buradan doğuyor: Çırçıplak olacaksın önce.

Felsefeye ağırlık verdik. Senin dediğin gibi herhalde ‘hikmet çağrı’na girdik. Aslında ‘hikmet çağrı’ da ilk kez Sivil Şiir'le başlamıştır ya. Neyse.

İstanbul'a ne zaman geliyorsun. Biz hep Fransız Kültür Merkezi'ndeyiz. AKM konserlerine de gidiyoruz.

Selamlar, sevgiler, hoşça kalasın.

Not: Ben hâlâ Türklerin devletine karşıyım,becerebildiğimce ona karşı duruyorum. Sen nasılsın? Ne M. Erdost, ne de Memet Fuat bunu hiç göremediler. Haza ahmaklar olan [...], [...] ise bunun farkına bile varmadılar. Ne yapalım ‘sünniler’ (çoğunluk) böyle.

YAPI KREDİ YAYINLARI / YENİLERDEN SEÇMELER

- Halit Ziya Uşaklıgil**
Aşk-ı Memnu
Mai ve Siyah
- Philip Roth**
Pastoral Amerika
- Demir Özlü**
Güvercinler ve Matmazeller - Düş Öyküleri
- Thomas Bernhard**
Sarsıntı
- Ömer F. Oyal**
Zaman Lekeleri
Gecelerin En Güzelİ
- Andrea Camilleri**
Unvansız Maktul
- Ali Teoman**
Horasan Elyazması
- Rachel Cusk**
Geçiş
- Orçun Türkay**
Tunc Bey
- Kate Atkinson**
Mahvolmuş Bir Tann
- Javier Marias**
Aci Bir Başlangıç Bu
- Dag Solstag**
Mahcubiyet ve Haysiyet
- İlhan Durusel**
Defterdar
- Ian McEwan**
Amsterdam'da Düello
Kefaret
- Italo Calvino**
Zor Sevdalar
- Şiir Erkök Yılmaz**
Aile İçi Muhabet
- Amin Maalouf**
29 Numaralı Koltuğün Hikâyesi -
Fransa Tarihinin Dört Yüzyılı
- Andrew Gibson**
Samuel Beckett
- Hilmi Yazvuz**
Lirik Defterler
- Julia Kristeva - Philippe Sollers**
Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Evlilik
- Will Gompertz**
Sanatçı Gibi Düşün -
... ve Daha Yaratıcı, Daha Verimli Bir Hayata Kavuş
- John Berger - Selçuk Demirel**
Saat Kaç?
- Edip Cansever**
Çağrılmayan Yakup
- Ronit Matalon**
Ayak Seslerimiz
- Gürsel Korat**
Ay Şarkısı
- Anne Enright**
Yeşil Yol
- Margit Schreiner**
İnsan Dengesi
- Oğuz Demiralp**
Ay ile Yıldız Ayrı Düşünce -
Juan Rulfo Edebiyatı Üstüne Bir Okuma
- Giorgio Bassani**
Kuru Otların Kokusu
Surların İçinde - Beş Ferrara Öyküsü
- Behçet Necatigil - Kâmurân Şîpal**
Dar Bir Çember İçinde
- Kâmurân Şîpal**
Dua Çeçegi
- Erlend Loe**
Bildiğimiz Dünyanın Sonu
- Eugenio Borgna**
Şu Bizim Kırılganlığımız
- Darryl Cunningham**
Büyük Çöküş
- Bülent Gözkân**
Kant'ın Şemsiyesi
- Romain Rolland**
Jean-Christophe - I
Jean-Christophe - II

YAPI KREDİ YAYINLARI / YENİLERDEN SEÇMELER

YAPI KREDİ YAYINLARI / YENİLERDEN SEÇMELER

Bülent Eczacıbaşı
İşim Gücküm Budur Benim

Betül Tarman
Rıza Bıykı

Richard Yates
Mutluluk Fotoğrafi

Ügür Nazlıcan
Bir Dükkanı Beklemek

Ayfer Yavı
Bir Dünya Börek - Böreğin Tarihsel Yolculuğu

Priscilla Mary İşin
Avcılıktan Gurmeliğe - Yemeğin Kültürel Tarihi

Sabahattin Kudret Aksal
Yazilar, Yanıtlar

Hazırlayanlar: Ernesto Ferrero - Luca Baranelli
Calvino Albümü

Tarık Dursun K.
Bağısla Onları

Frederic Jameson
Antikler ve Postmodernler - Formların Tarihselligi Üzerine

Isabelle Mons
Ruhun Kadınları - Psikanalizin Öncü Kadınları

Hazırlayan: Talat Parman
Psikanaliz Defterleri 1 - Çocuk ve Ergen Çalışmaları /
Çocuk ve Ergenle Çalışmak

Sébastien Dupont
Psikanaliz Hareketinin Kendini İmhası

John S. Allen
Obur Zihin - Yiyeceklerle İlişkimizin Evrimi

Christopher Bollas
Güneş Patладığında - Şizofreninin Gizemi

Anil Ananthaswamy
Ya Ben Yoksam? - Benliğin Labirentinde Bir Gezinti

Juan Enriquez - Steve Gullans
Kendi Evrimimizi Yönetmek - Yapay seçim ve
rastlantsal olmayan mutasyon yeryüzündeki
yaşamı nasıl değiştiriyor?

Thomas Lepeltier
Evrenin Saklı Yüzü - Evrenbilimin Bir Başka Tarihi

**Hazırlayanlar: Erden Akbulut - Handan Durgut -
Mehmet Ulusel - Yesim Bilge**
Nâzım'ın Cep Defterlerinde - Kavga, Aşk ve Şiir Notları
(1937-1942)

Engin Kılıç-Nüket Esen
Orhan Pamuk'un Edebi Dünyası

Jale Parla
Orhan Pamuk'ta Yazıyla Kefaret

Ece Ayhan
İyi Bir Güneş
Kınar Hanımın Denizleri
Orthodoksluklar 50 Yaşında (Numaralı Özel Bası)

Francis Russell
Türkiye'de Görülecek 123 Yer

Claudio Magris
Davanın Reddine

Hannah Kent
İrmagın Cinleri

Marcel Proust
"Kalan Son Güzel Köğidim"
Yüksel Pazarkaya
Çevirinin Estetiği ve Çeviri Serüveni
Hazırlayan: Mustafa Demirtaş
İkinci Bir Yaşam - Sevim Burak'ın Edebiyat Dünyası

Marc Augé
Evsiz Bir Adamın Güncesi

Turgut Uyar
Elele Okuyalım - Yazilar ve Söylesiler 1978-1984

Gültekin Emre
Sere Serpe

Faruk Nafız Çamlıbel
Şarkın Sultanları

Robert Dumezil
Mit ve Destan III - Roma Tarihleri

Philippe Mengue
Yürümek, Koşmak, Yüzmek / Kaçak Beden

Hüseyin Kiran
Yaşamak - Bir Çaba

Nikolay Semyonoviç Leskov
Çelik Pire

